Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):
Titel | Title: Danmarks og Norgis Kirke-Ritual.
Bindbetegnelse | Volume Statement: Eks. 1
Udgivet år og sted | Publication time and place: Kiøbenhavn : trykt af ... Joachim Schmedtgen, 1685
Fysiske størrelse | Physical extent: [4] bl., 383 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

7-54 Ex 1

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 7 4°

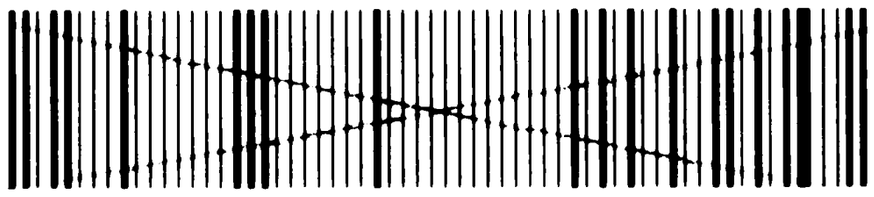

1 1 07 0 4 00059 4

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130023076552

7,-54

Summaries

of

Virginia

Criminal

Luminis Numini Gloria

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Christian den Fiemte/ af Guds Naade Konge til Dannmark og Norge/ de Wenders og Gothers/ Hertug udi Slesvig/ Holsten/ Stormarn og Dyt-

mersten / Greve udi Oldenborg og Del-
menhorst

Giøre hermed for alle vit-
terligt / at / eftersom Vi for
nogen Tiid siden allernaa-
digst have anbefalet nogle
af de Fornemste af Geist-
ligheden her udi vort Ri-
ge Dannemark / at de et Ri-
tual / efter den Formeld-
ning og Anledning / som
udi

udi Vores forhen allernaa-
digst udgangne Danske
Lov dertil givis / allerun-
derdanigst skulle forfatte /
og derudi indføre alt hvis /
som til Guds Tienestis
Forretning og Kirke-Ce-
remonierne udi Vore Ri-
ger Danmark og Norge
henhører og Loven / enten
ikke egentlig vedkommer / el-
ler ej omstændeligen derudi
ommeldis; Og samme saa-

ledis forfattede Verk/ som
siden efter Voris allernaa-
digste Befalning af en deel
Voris Raad ydermere er
vorden igiennemseet/ og af
Os allernaadigst samtykt/
nu endelig haver naaed den
Fuldkommenhed / at det
ved offentlig Tryk er for-
færdiget; Da byde og be-
fale Vi hermed alle voris
kiere og tro Undersaatter
udi

udi vore Riger Danmark
og Norge / Geistlige
og Verdslige / Baade i de
Danske saavel som Tyd-
ske Menigheder / at de
sig efter dette Ritual udi
alle Maader allerun-
derdanigst og hørsomme-
ligst rette og forholde un-
der Straf / som vedbør.

Givet paa vort Slot
Kio-

Kiøbenhavn den fem og
tyvende Julij Aar efter
Christi Fødsel Et Tu-
sind Syr Hundrede Fire-
sindstyve og Fem/ voris
Regerings Sextende.

Første

:(*):

Forste Capitel

Om Guds Tieniste i Kirken

Med

Læsning / Bøn / Sang / Messen for Alteret og Prædiken

Først / Paa alle Søndage.

For det andet / Paa efterfølgende Helli-ge Dage:

HEre Christi Hoved-Høytider / høer i tre samfælde Dage / Juel / Paaske og Pintze. Nyt-Aars / eller Christi Omskærelsis Dag. Hellig tre Kongers / eller Christi Aabenbarelsis Dag. Mariæ Renselsis Dag. Mariæ Bebudelsis Dag / hvilken skal holdis paa

Palme-Løverdag / dersom den indfalder paa Palme-Søndag / eller derefter. Christi Himmelfarts Dag. St. Hans Baptistæ Dag. Mariæ Besøgelsis Dag. St. Mikkels Dag. Alle Helgens Dag. Item Skærtorsdag og Langfredag/saa og udi Danmark den 11. Dag i Februarii Maanet.

For det tredie / Paa ordinarie Bede-Dage og andre Dage/ som Loven om formælder/og hid indtil sædvanligt været haver.

I. Art.

Om Søndagen og Hellige Dage.

SAar Prædiken skal holdis/ ringis altid trende sinde til Prædiken/ førend den begyn-

gyndis; de tvende første ikkun med een Klokke/men den sidste gang med tvende/ eller fleere / ligesom Kirken formaar/ og hidindtil maneerligt haver været.

DE største Klokker ringis altid paa Højtids Dagene/ saa vel som Dagen tilforn til Aften-Sang / eller naar Folket gaar til Skrifte/ og da kimis tre gange/ efter første og anden gang/ naar det ringer / hvilket og skeer paa andre hellige Dage/ (undertagen de som falde i Fasten) saa vel som paa alle Søndage imellem Paaske og Pintzdag.

GUds Tieniste begyndis paa alle Prædike-Tider i Kiøbstæderne/ saa vel som paa Landet/ med denne liden Bøn og paafølgende Fader vor/ etc. Hvilket Degnen staaendis i Chordøren/ eller mit paa Kirkegulvet/ med høj og langsom Røst læser/ saaledis:

A ij HErre!

HErre! jeg er indkommen i dette dit hellige Huus / at høre hvad du Lid Fader min Skabere / du HErre JEsu min Frelsere / du værdige Hellig Aand i Liv og Død min Trøstermand vil tale til mig. HErre! oplad nu saaledis ved din Hellig Aand for JEsu Christi skyld mit Hierte / at jeg kand af Prædiken lære at forge

for

for mine Synder/og at tro i
Liv og Død paa Jesum /
og hver Dag i et helligt Liv
og Levnet mig forbedre:
Det høre og bønhøre Gud
ved Jesum Christum Amen!
Fader vor du som etc.

Bemælte Guds Tieniste sluttis i lige maade med denne liden Bøn og Fader Vor / etc.

HErre! jeg takker dig af mit gandske Hierte / at du nu haver lært mig hvad du

vil / at jeg skal giøre : Hielp mig nu / min Gud / ved din Hellig Aand for JEsu Christi skyld / at jeg maa bevare dit Ord i et reent Hierte / og der af i Troen styrkis / og i et helligt Levnet forbedris / og mig derved i Liv og Død trøste / Amen. Fader vor / ꝛc.

Til Froprædiken om Søndagen ringis paa den ordinarie Tid.

Den /

Den / som Sangen i Kiøbstæderne forrestaar / skal strax det ringer anden gang til Fropræ diken med tilforordnede Disciples skikkeligen søge Kirken / Sangen til rette Tid betiene / og sig / som den Punkt om Skole-Børns Kirkegang til Højmesse her efter formælder / forsvarligen forholde.

For Prædiken syngis allerførst:

O Gud vi love dig etc.

Paa Lang-Fredag:

O Gud vor Fader i ævighed etc.

eller en anden beqvem Psalme om Christi Lidelse / som findis i den forordnede Psalme-Bog; Derefter:

Nu bede vi den H. Aand etc.

Saa gaar Præsten i Prædike-Stolen

len og forretter Prædiken over det Evangelium / som hører til Søndagen / eller den hellige Dag i alle maader / ligesom til Højmessen.

Efter Prædiken syngis en kort Psalme / som skikker sig paa den Dags Evangelium.

Ere der Brude-Folk at viis / da betienis de strax efter al den anden Tieniste er ude.

Til Fropræditen messis intet for Alteret / ej heller forrettis Communionen, uden paa den første Dag af de tre store Højtider / da bliver Messen af den øverste Capellan forfult / ligesom til Højmessen / og det paa Dansk.

Paa samme Højtider syngis efter Prædiken til Fropræditen saa vel som til Højmesse de sædvanlige forordnede

Vers /

Vers/ hvor paa Folket siden gaar op at ofre/ og imidlertid legis der paa Orgelverket og musiceris, hvor det skee kand; Men ellers syngis ikkun een der til bequem Dansk Psalme.

Den gandske Tieniste med hvis der forresalder / skal i det længste være endet/ naar det begynder at ringe første gang til Højmesse.

TIl Højmesse ringis første gang/ anden gang og sammen paa de sædvanlige Tider; Men ere der Bisper at ordinere/ da ringis første gang/ naar Klokken er halv-gaaen syv / og sammen/ naar den er syv.

Skole-Børnene i Kiøbstæderne skulle forsamlis i Skolen strax det ringer første gang/ og udi Rectoris, Conrectoris og samtlige Collegarum Nærværelse holde deris sædvanlige Bøn-

ner / siden / naar det er ringet anden gang / skulle de samtligen forføje sig af Skolen til Kirken og sømmeligen gaa par og par sammen med Rectore, Conrectore, og samtlige Collegis, hvilke og skal blive i Kirken hos Børnene indtil al Tieniſten er ude / og have tilbørlig Tilsyn med dem / at de andægtigen og skikkeligen sig imidlertid anstille / som de agte selv at svare til: Efter Tieniſten skulle de iligemaade gaa og følgis af Kirken i Skolen / hvor de / førend de skillis ad synge et Vers / eller flere af en beqvem Psalme.

Ere der fleere Kirker i Byen / end een / da beskikkis visse Hørere med nogle Discipler til hver af dem / som da i lige Orden og Skik gaa til og fra Kirken / naar Tid er / og forholde sig / som for-

skrevet

ſkrevet ſtaar; Men Rector tillige med Conrectore og andre Collegis, om flere ere ved Skolen / søger Hoved-Kirken.

Paa Søndagen og Hellige Dage holdis fuld Messe til Høj-Prædiken / undtagen paa Langfredag / da ingen Messe holdis for Prædiken / men ſyngis allene:

O Gud vor Fader i Al-

vighed etc.

eller en anden beqvem Psalme om Christi Lidelse af den anordnede Psalmebog.

Og der paa:

Nu bede vi den Hellig

Aand etc.

Hvorpaa Prædiken ſtrax begyndis.

Saa ſnart / ſom det er ringet ſammen / da udi de Kirker hvor ingen Or-

gelverk er/ kommer Præsten/ som skal messe/ for Alteret og der iförer sig de rette Messe-Klæder/ som er en hvid linnet Messe-Skiorte og en Messe-Hagel.

Men hvor Orgelverk i Kirken er/ der begynder Organisten strax der paa at lege (undtagen udi Faste/ paa hvilke Tider ingen Orgelverk eller Music i Kirkerne brugis) dog ikkun gandske kort/ at Tieniſten ikke derover opholdis.

Imidlertid Organisten leger/ forføjer Præsten sig for Alteret og der iförer sig ovenbemælte Messe-Klæder.

Naar Orgelverket holder op/ eller naar det er udringet/ hvor ingen Orgelverk er/ eller paa de Tider/ naar det ikke brugis/ begyndis Guds Tieniſte med den tilforn indførte liden Bøn og paafølgende Fader Vor etc. Imidlertid sidder Præsten iført for-

bemælte Messe-Klæder paa sine Knæ for Alteret og med den gandske Menighed / som iligemaade / hver i sin stæd / falder paa Knæ / beder sagte for sig selv.

Derpaa begynder Degnen strax:

Kyrie Gud Fader alsom-

høieste Trøst etc.

Fra Juel til Mariæ Renselsis Dag:

Kyrie Gud Fader af

Himmerig etc.

Fra Paaske til Pindag:

Kyrie Gud Fader forbar-

me dig over os etc.

Naar Kyrie er udsynget / begynder Præsten for Alteret med høilydelig Røst disse første Ord af denne Psalme:

Allenistе Gud i Himmerig
være Lof og Priis for al sin Naade etc.
Hvilken siden af Menigheden forfølgis indtil Enden/saa vender Præsten sig til Folket og siger med sædvanlig Tone:

HErren være med eder!

Hvor til Choret svarer:

Og med din Aand!

Saa vender hand sig til Alteret igien/ og synger den Collect/ som hører til Dagen/ hvortil Choret og Folket svarer: Amen.

Derefter vender hand sig atter om til Folket og med sædvanlig Tone lydeligen synger Epistelen (Lectien) sigendis allerførst saaledis:

Epistelen skriver St. N. N.
Apostel til de N, N. eller/

Denne

Denne Hellige Lectie skri-
vis i/ eller hos N. N.
og forfølger saa den gandske Epistel
(Lectie) indtil Enden.

Naar Epistelen (Lectien) er udlæst/ vender Præsten sig til Alteret igien og da i stæden for Halleluja/ syngis en kort Psalme/ som kommer over eens med Epistelen (Lectien) og findis i den forbemælte Psalmebog; hvilken tillige spillis af Orgelverket/ hvor og naar det brugis.

Og der paa:

Nu bede vi den H. Aand etc.

Undtagen paa efterskrevne Tider/ da der allene syngis:

Fra Juel til Kyndelmisse:

Nu lader os alle takke Gud
vor HErre etc.

Siden

Siden trende gange det Vers:

Lovet vere du JEsu Christ etc.

Og der paa Slutningen:

Hannem vor altid etc.

Fra Paaske til vor HErris Himmelfartsdag:

Christus JEsus for os ofret / etc.

Og der udi trende gange.

Christ stod op af Døde, etc.

Og saa fort indtil Enden.

Paa vor HErris Himmelfartsdag:

Christ til Himmels monne fare etc. trende gange / og Søndagen derefter den samme een gang.

Der

Der paa vender Præsten sig atter om til Folket og med høj Røst og lydelig Stemme efter sædvane synger Evangelium med denne Begyndelse:

Dette hellige Evangelium

skriver Evangelisten N N.

Choret svarer:

Gud være lovet for sit gla-

delige Budskab.

Eller og:

Pris og ære være dig

HERRE!

Der paa synger hand det gandske Evangelium / som hører til Dagen / og naar det er Ende / vender hand sig til Alteret igien og begynder:

Vi tro allesammen paa een

Gud etc.

Hvilken siden af Menigheden og paa Orgelverket forfølgis indtil Enden.

Efter Evangelium er udsiunget for Alteret / ringis udi Prædike-stolen med de smaa Klokker / ligesom sædvanligt er. Mens Alleniste Bud etc. og Troen etc. syngis / staar Degnen paa Landet altid nedre i Kirken / paa det Menigheden disbedre kand synge efter hannem.

Saa gaar Præsten paa Prædike-Stolen og forretter den sædvanlige Prædiken over Dagens Evangelium;

Dog syngis tilforn i Kiøbstæderne og paa Landet / hvor det skee kand / et eller to Vers af den forbemælte Psalme-bog over Søndagens Evangelium under Orgelverkets Klang og Direction.

Præ-

Præsten/eller hvo/som Prædiker/skal allerførst formane Folket til Bøn og Paakaldelse om Guds Hielp i denne hellige Forretning og der paa læse/ som sædvanligt/ HErrens Bøn: Fader vor du som est i Himmelen etc.

Dernest skal hand tydeligen oplæse Texten/ som skal forklaris/ og siden klarligen udlegge den/ dog ikke over en Time.

Er det imellem Juel og Kyndelmisse/ da syngis efter Fader vor etc. før end Evangelium læsis af Prædike-Stolen/ det Vers:

Et lidet Barn saa lyste-
ligt etc.

Imellem Paaske og Christi Himmelfartsdag:

Christ stod op af Døde etc.
Imellem Christi Himmelfarts Dag
og Pintzdag:
Christ til Himmels mon-
ne fare/ etc.
I Pintze Helligedage:
Nu bede vi den Hellig
Aand etc.

Paa de tre store Høitids Dage syngis alle tre Dagene til hver Prædiken forskrevne Vers trende gange/ saavel som paa Christi Himmelfarts Dag/ men siden ikkun engang/ hvor til Præsten altid opmuntrer Menigheden med en gandske kort Tale om en hver Høitids Glæde og Salighed.

Imidlertid dette syngis falder Præsten paa Knæ i Prædike-Stolen og be-

der

der Gud ydermere om Hielp og Bistand til dette hans Forretagende / siden staar hand op igien / og naar Sangen er til Ende / beder Gud om en naadig Bønhøring / og derpaa begiver sig til Textens Oplæsning og Forklaring.

Søndags Texten er til Fropræditen og Højmesse det sædvanlige Evangelium / og til Aftensang Epistelen; hvorpaa a følger uforbigængeligen Catechismi Forklaring / efter Loven / som vel skal i Agt tagis.

Præsterne skulle blive ved Texten i deris Prædikener / den samme efter Guds Ord og den sande Kirkis Lærdom forklare saaledis retteligen / at de Encfoldige vel kand forstaa dennem / og deraf uddrage Lærdom / Underviisning / Trøst / Formaning / Straf og Ressel-

se/ligesom der givis best Anleding til/og deris anbetroede Menighed fornemlig udkræver/ hvor efter de endelig bør at lempe sig:

Og skal de i sær entholde sig fra at
B. føre noget frem/ som deris Tilhørere ikke vedkommer/ eller noget/ som angaar Kongens Regering/ Stats-Sager/ Kongl: Ordinancer og Befalninger/ eller dislige/ videre end til at formane Tilhørerne til allerunderdanigste Lydighed mod deris Konge og hans Bud og Befalninger. De ilighemaade skulle vel see til/ at de ikke beskæmme nogen med deris elencho, saa og/ at de ingen røre ved Navn/ naar de straffe Synden/ og skulle de vogte sig/ at de ikke noget paa de helige Stæder/ Prædike- eller Skriftestolen/ handler og fremfører af privat

Affecter, Had / eller Hevngierighed; Men / at de med Sagtmodighed og retsindig Nidkierhed for Guds Ære gjøre alle Ting til Christi Menigheds Opbygelse og Synderis Salighed. Hvad de ikke tilfulde vide / det maa de ingenlunde der udraabe.

Alleniste skulle de straffe Synden i Almindelighed / og om de ere blevne kyndige om noget i sær / da skulle de efter Christi Befalning Matth. 18. v. 15. til forn i eenrom paaminde dem / som lide Bryst / at de omvende sig i Tide og gjøre en sand Pœnitentze / som kand tekkis Gud.

De skulle ikke skielde paa dem / som ere af en fremmet Religion og Lærdom / men hvor det gjøris fornøden / der skulle de med Bescheedenhed / som tro Vogtere paa Zions Mure / advare Menig-

Menigheden derom / og vise dennem deris Vildfarelse af Guds Ord / paa det de ikke skulle forargis derover / eller lade sig forføre af saadanne og i saa Maade lide Skibbrud paa Troen.

Paa de trende store Højtider messer Sogne-Præsten altid selv til Høimesse paa Dansk / og gaar Menigheden til Offers strax efter / at det Vers er udsyngit af Prædikestolen / som før er ommælt: Imidlertid syngis paa Latin det en bequem Dansk Psalme; Men i Kiøbstæderne musiceris, hvor det hav vis kand.

Paa efterfølgende Søndage og Festdage skal dette efterskrevne vel i Agt tagis.

Paa St. Stephans Dag / som indfalder den anden Jule-Dag / skal der

NB.

Prædikis om Omsorrig for de Fattige / at Folket maa lære at giøre got mod dennem efter St. Stephans Exempel; Men dette kand best skee til Aftensang i Kiøbstæderne / hvor Epistelen forklaris om St. Stephan.

Paa St. Hansis Dag / som indfalder tredie Juledag / om adskillige Kald / at en hver bliver i det Kald / som Gud har sat hannem udi / og tager vare der paa.

Taksigelsens Dag / som er den 11. Februarii, prædikis den 124 Davids Psalme til Højmesse og Fropræditen / og til Aftensang Matth. 7. v. 24. 25. Den gandske Talis fornemmelige Indhold er om Guds sønderlige Beskærmelse over sine / og allermest om den hand saa underlig beviste dette Land / særdelis i den Storm Fienden giorde

paa Hovedstaden / Kiøbenhavn Aar 1659 / Natten for samme Dag.

Den Søndag Esto mihi, som ellers er Fastelavns Søndag / skal talis om vor HErris JEsu Christi Daab / og den Artikel om Daaben / og dens Nytte fornemmelig visis og forklaris.

Skærtorsdag handlis til Højmesse om Christi Legems og Blods Sacramente og dets rette og salige Brug / efter Textens Anleding / som tagis af I. Corinth. XI. Cap. Til Aftensang talis noget om den Fode-tvet / hvorledis Christus toede Disciplernis Føder / saa vel som om den Banghed hand følte i Urte-Gaarden / førend hand gik til sin Død.

B.

Langfredag oplæsis baade til Frokprædiken og Højmesse Christi Pinis

og

og Døds Historie fra de Ord: Og der de havde holdet Gov-
Sangen etc. ind til de Ord:
Og hand opgav sin Aand.

Siden tager Præsten en liden deel der af kortelig at udlegge/ og der af fornemmelig at vise Christi Døds og Lidelsers store nytte til Salighed for det gandske fortabte Menniskelige Kiøn. A6

Til Aftensang forklaris iligemaade et/ eller flere Stykker af Pasionen.

Den Søndag Qvasi modò geniti, som er den første Søndag efter Paaske/ skal Prædikis om Kirkens og det Hellige Embedis Magt og Myndighed. B.

St: Hans Baptistæ Dag skal fornem- B

meligen handlis om det hellige Prædike-Embede / samt dets Kraft og Værdighed / og efter Tidens Leylighed / noget i Særdelished om St. Hansis Prædiken og hans Marter.

AB. St. Michels Dag om Englerne / og det store Gavn og Beskærmelse / vi have af dennem / hvorfore vi med al Billighed maa love og takke Gud.

B. Alle Helgens Dag om de Helligis Tro og Christelig Omgængelse her paa Jorden / hvorudi mand dennem billigen skulle efterfølge ; Men ikke paakalde / eller dyrke dennem.

Under Prædiken besøgis Guds Børn med de Fattigis Tavler.

Ligesom Præsten begynder sin Prædiken / saa skal hand og altid slutte

den

den med en almindelig Bøn paa den maade / som Loven om formælder.

I Særdelished skal hand bede for dennem / som ville begive sig i Egteskabstand / saa vel som for de Syge / Svage og Senge-liggende der i Menigheden / som ere Guds Kirkis Forbøn begærende / hvilke hand ved Navn opregner / og med et kort Ønske befaler dem i Guds Barmhiertighed til Bestandighed i Troen og en Christen Taalmodighed under Korset / indtil Gud efter sin behagelige Villie giør en god Forandring der paa / som kand være hans Navn til Ære og dennem til Salighed.

Paa Michels Dag brugis der til den forordnede Takksigelsis Bøn for det Aars Grøde / og særdelis for den Fred / som Gud gav os saa underlig Aar

Paa alle Helgens Dag den sædvanlige Jubel-Bøn om Reformationen ved Doctor Morten Luther.

Paa Nyt Aars Dag den ordinarie Nyt-Aars Bøn.

Paa Taksigelsens Fest den almindelige Bøn for Stormen Aar 1659.

Derpaa læser Præsten lydelig Herrens Bøn aldelis ud til Enden:

Fader vor du som est i Himmelen etc.

Der som noget andet er da at forkynde for Menigheden / enten Kongl. Mandater / som skal oplæsis / eller Aarsens Tider / som paa Landet brugeligt er / saa vel som Tienistens Begyndelse paa efterfølgende Prædike-Dag / eller og noget andet at lyse efter /

ſom Præſten tilforn er givet til kiende og bør at lyſis efter / det ſkal da forre-dragis og forkyndis.

Saa ſlutter Præſten allerſidſt med et lidet Ønſke og lyſer Velſignelſen over Menigheden ſaaledis:

HErren velſigne dig og bevare dig!

HErren lade lyſe ſit Ansigt over dig! og vcere dig naadig!

HErren løfte ſit Aaſyn paa dig / og give dig Fred!

Efter Prædiken ſyngis allerførſt fra Juel til Kyndelmiſſe det Vers:

Lovet være du JEsu
Christ etc.
Undtagen paa Nyt-Aars Dag/da
efterfølgendis Psalme syngis gandske:
Guds Godhed ville vi
prise etc.
Hvor udi den halve Deel af det sidste
Vers igientagis trende gange.
Fra Paaske til Christi Himmelfarts
Dag:
Christ stod op af Døde etc.
Fra Christi Himmelfarts Dag til
Pintz dag:
Christ til Himmels mon-
ne fare etc.
I Pintze-Hellig dage:
Christ den Hellig Aand
sende etc.

Alle

Alle Helgens Dag:

Lover Gud i fromme
Christne etc.

Michels Dag og Taksigelsens Fest til alle tre Prædikener denne Psalme gandske:

O Gud vi love dig etc.

Langfredag til alle tre Prædikener:

JEsus op paa Korset
stod etc.

eller en anden af bemælte Psalmebog.

Men paa alle andre Søndage dette sidste Vers af den Psalme: Nu er os Gud miskundelig etc.

Ære vere Gud Fader i
Himmerig etc.

Saa gaar Præsten ned at døbe Børn/ om nogle ere/ som da skulle døbis / paa den Maade / som herefter følger.

Efter Daaben syngis det sidste Vers af denne Psalme: Paa Sinai Bierg etc.

Hvo/ som troer og bliver døbt etc.

eller en anden / som sig der paa kand skikke af meerbemælte Psalmebog.

Paa Landet og/ hvor det ellers hid indtil har været brugeligt/ gaar Qvinden med Barnet strax der paa op at ofre/ disligeste Fadderne og andre/ som der til ere budne / og synger Degnen imidlertid en Psalme/ som sig der paa kand best skikke.

Der-

Derefter forrettis Communionen, dersom nogle ere at berettis / (hvilket og kand skee paa Langfredag) ligesom herefter forklaris.

Men / er ingen at berette / vender A3. Præsten sig uden Messehagel til Folket / og siger:

HErren være med Eder!

Choret svarer:

Og med din Aand!

Derpaa vender hand sig til Alteret og synger efterfølgende Collect / (som brugis naar ingen Communion holdis.)

Lader os alle bede!

HErre Gud himmelske Fader! Vi takke dig

for denne din Faderlige Velgierning / at du af din store Naade og Barmhiertighed haver givet os dit hellige og salige Ord / ved hvilket du og saa her hos os forsamler din Christen Kirke: Vi bede dig ydmygeligen / giv os din Hellig Aand / at vi med taknemmelige Hierter maatte det annamme / og skikke os derefter / og stedse og altid vore og forsremmis

udi den Christelige Tro/ Haab og Kierlighed/ og saa endelig blive salige ved din elskelige Søn/ JEsum Christum / vor HErre/ som med dig lever og regnerer udi Hellig Ands Enighed/ een sand Gud fra evighed og til evighed!

Choret svarer: Amen.

Paa Langfredag synges den Collect/ som brugis i Fasten/ nemlig:

Vi takke dig Gud Fader etc.

Efter at Collecten er ſiungen / ven-
der hand ſig til Folket igien og lyſer den
ſædvanlige Velſignelſe over dennem:

HErren være med Eder!

Choret ſvarer:

Og med din Aand!

Præſten ſiger ydermere:

HErren velſigne dig og
bevare dig!
HErren lade lyſe ſit An-
ſigt over dig! og være dig
naadig!
HErren lette ſit Aaſyn
paa dig / og give dig Fred!

Fol-

Folket svarer: Amen!

Naar Epistelen / saa vel som Evangelium og Velsignelsen læsis / enten for Alteret / eller af Prædike-Stolen / da staar Folket op at høre der paa.

Pro exitu syngis en Psalme / som kommer over eens med Dagens Evangelio / og findis hos hver Fest og Søndag / Aaret igiennem / i den oftebemælte Psalmebog / da Præsten imidlertid føris af Messe-Klæderne; Men bliver dog staaendis for Alteret indtil alting er til Ende.

Naar Psalmen er ude falder Præsten atter paa Knæ og beder kortelig for Ordets fremgang / og Kongens og Landets Velstand. AB.

Og saa sluttis den gandske Guds Tieniste paa den Maade / som før er mælt.

Til

Til Aftensang ringis paa de Tider/ som hidindtil sædvanligt været haver.

Der messis intet; men syngis for Prædiken/ først en Psalme som kommer over eens med Epistelen / eller Evangelio/ saasom paa Taksigelsens Fest:

Vare Bud ikke med os

denne Tid etc.

Skærtorsdag:

O vi arme Synder etc.

eller en anden af meerbemælte Psalmebog.

Derefter:

Nu bede vi den Hellig

Aand etc.

eller det / som paa visse Tider i deris Sted syngis til Højmessen.

Efter Prædiken det sidste Vers af:
Vare Gud ikke med os denne Tid etc.
Ære være dig Gud i ce-
lighed etc.
Eller og det / som paa visse Tider om
Aaret syngis til Højmessen:

Saa gaar Præsten for Alteret og
læser Collecten med Velsignelsen / lige-
som til Højmesse / naar ingen Com-
munion holdis.

Pro exitu syngis en kort Catechis-
mi Psalme / og somme Tider en Aften-
Psalme.

Paa Taksigelsens Fest:
Min Siel nu lover Gud Er-
ren etc.

Saa tolv Prædiken / hvor den hol-
dis / ringis ikkun en gang / naar
det slaar tolv / med en stor Klokke.

For Prædiken syngis det/ som blev synget loco Haleluja til Højmesse.

Efter Prædiken en anden kort Psalme/ som kand svare til Dagens Text.

Til alle Tolv-Prædikener/ hvor de brugis/ skal prædikis Catechismus / undtagen paa de store Højtider / eller naar nogle visse Texter paa særdelis Tider ere forordnede.

II. Art.

Om Fredagen og Onsdagen.

Til Fredags Foroprædiken / hvor den holdis/ringis om Morgenen/ og til Højmessen ligesom om Søndagen.

Fro-

Froprædiken begyndis af en kort Pœnitens Pſalme/ og derpaa:

Vi bede vi den H. Aand etc.

Efter Prædiken:

O du Guds Lam etc.

Hvilket trende Skole-Børn ſynger ſiddendis paa deris Knæ i Chors-døren/ eller for Alteret/ hvor ingen Chorsdør er.

Pro exitu:

Vere være dig Gud i ce-

vighed etc.

Til Højmeſſe ſyngis allerførſt en Pœnitens Pſalme/ ſaaſom:

O HErre Gud bemaade

mig! etc.

Beklage af ald min Sin-

de etc.

Ah levende Gud jeg bekien-
der for dig etc.

Eller en anden Poenitens Psalme af den forordnede Psalmebog / hvilken syngis gandske ud til Enden / og slut-tis med Kyrie Eleison! Christe Eleison! Kyrie Eleison!

Præsten / som kommer for Alteret / strax Tieniſten begyndis / ligesom om Søndagen / vender sig derefter til Fol-ket / og siger:

HErren være med Eder!

Folket svarer:

Og med din Aand!

Der paa følger Collecten saaledis:

Lader os alle bede!

O HErre Jesu Christe!

du

du ſom tilſagde os / at hvad vi bede om i dit Navn / det ſkal os givis etc.

Eller denne:

O Barmhiertige Gud himmelſke Fader / eſterdi du formedelſt din Søn befalede os at bede / og vilde til bedis i Nød og Sandhed etc.

Eller og denne:

O Allermægtigſte Gud du ſom ikke forſmaar de

Elendiges Suk og Graad/ og ikke foragter de Bedrøvede Hierters Begæring etc.

Folket svarer: Amen!

Derefter synger hand Epistelen Jac. 5. v. 16. til Enden.

Saa syngis:

Fader vor i Himmerig etc.

Naar den er ude/ vender Præsten sig til Folket igien/ og siger:

HErren være med Eder!

Choret svarer:

Og med din Aand!

Siden synger hand det sædvanlige Bededags Evangelium Luc. 11. v. 1. 2. 3. 4.

Og derefter syngis:

Nu bede vi den Hellig Aand etc.

Eller i dens Stæd / hvad der syngis om Søndagen paa visse Tider om Aaret.

Saa gaar Præsten i Prædike-Stolen og forklarer hvad Text hand selv vil af den hellige Skrift.

Efter Prædiken læsis den sædvanlige Bededags Bøn / og bedis for de Syge / Sengeliggende og andre / ligesom om Søndagen; Men til Egteskab lyses ikke paa den Dag.

Naar Præsten gaar ned af Prædike-Stolen / begynde tre af Skole-Børnene / som sidde paa deris Knæ i Chorsdøren / eller for Alteret / hvor ingen Chorsdør er / at synge Litaniet / hvilke svaris

svaris igien hver gang af Choret / indtil de trende sidste Versicler, som Præsten siddendis paa Knæ for Alteret i Messe-Skiorten selv udsynger med en paafølgende Collect / som best skikker sig paa Tiderne / og svaris dertil af Choret / som sædvanligt.

Er der nogen / som offentlig skal absolveris, da udelukkis Litaniet / og forholdis dermed / som herefter ommældis.

Efter Litaniet syngis:

Hud give vor Konning etc.

Eller denne:

Hor HErris Jesu Christi Fred etc.

Eller og dette Vers:

Mine Synder de ere etc.

Der-

Derefter forrettis Communionen, ligesom om Søndagen; Men er der ingen at communicere, eller berette/ da træder Præsten strax for Alteret efter Litaniet er synget/ og giør Velsignelsen over Folket/ ligesom om Søndagen.

Pro exitu syngis hver anden Fredag:

Forleen os med Fred

naadelig etc.

Og hver anden Fredag:

Beholt os Herre ved dit

Ord etc.

Daaben forrettis paa samme Tid og Maade/ som om Søndagen.

Til Onsdags Prædikener i Kiøbstæderne ringis/ som sædvanligt/ og ellers holdis der med i alle Maader/ som om Fredagen.

Paa Landet synger Degnen Litaniet

paa Knæ for Alteret / ligesom Skole-Børnene i Kiøbstæderne / og Menigheden svarer.

Tieniſten begyndis efter en hver stæds Sædvane; men paa Landet saa tilig / som skee kand efter Loven.

De andre Uge-Prædikener i Kiøbstæderne begyndis om Morgenen af

Nu bede vi den H. Aand etc.

Og endis med:

Ære være dig Gud i Evighed etc.

Men til Syv-slæts Prædiken i Kiøbenhavn syngis allerførst en liden Psalme / som skikker sig / enten paa forleden Søndags Evangelio / eller paa den forordnede Text / som prædikis i den Uge / og siden:

Nu bede vi den Hellig Aand etc.

Efter

Efter Prædiken en Morgen Psalme.

Ellers forholdis med slige Uge Prædikener / hvor de ere i Brug / saavel hvad Texterne / som ere forordnede at skulle forklaris / angaar / som med Tienisten i sig selv og Ringningen / ligesom hid indtil i Brug haver været.

Saa længe Fasten varer / prædikis alle Bededage og andre Uge-Prædikener / hvor de og holdis / Christi Lidelsers Historie / efter den Deling / som hid indtil brugelig været haver / og da syngis paa Landet / saa vel som i Kiøbstæderne / for Prædiken et / eller to Vers / som svarer til Texten / af

O Menniske begræd din Synd saa stor etc.

Eller en anden beqvem Psalme om Christi Lidelser af forommørte Psalmebog.

Efter Prædiken til Slutning af Litaniet syngis altid af Præsten denne Collect:

Vi takke dig Gud Fader etc.

Pro exitu syngis/ end og om Søndagen i Fasten/ et Vers af

Jesu Christ dig takke etc.

Men paa Skærtorsdag syngis den gandske til Enden i alle tre Prædikener.

Særdelis skal tagis i Agt/ at Præsten/ som messer/ maa ikke være iført
15. Messehagelen/ naar hand træder fra Alteret/ nogen Ticniste/ Prædiken/ eller andet/ som ej Alteret vedkommer/ at forrette; Men hand skal den imidlertid paa Alteret aflegge/ og siden/ om der videre skal messis/ den igien paatage; Men Messe-Skiorten beholder hand

paa

paa sig fra den gandske Tieniste begyndis og indtil den endis.

Saa og skal vel agtis/at de forommørte twende Bønner/hvor med Guds Tieniste bør at begyndis og sluttis/skal læsis paa alle Prædiketider/ baade de Ordinarie/og de/som ellers forordnis.

II. Capitel

Om Daaben.

I. Art.

Om Børne-Daaben.

INgen maa lade sine Børn opholde fra Daaben over den Tid / som Loven ommælder/i hvo det end være kand; Men saa snart Barnet bliver fød

til Verden / skal Christelige Forældre / eller andre hosværende drage Omsorg / at det ved Daaben bliver igienfød / det snareste skee kand.

De / som ville have deris Børn døbte / skulle Dagen tilforn give Præsten det tilkiende / og lade baade sit eget / saa vel som Barnets og Faddernis Navne indføre udi Kirke-Bogen / hvilket Præsterne paa Landet selv forrette; Men Klokkerne i Kiøbstæderne / dog under Sogne-Præstens Inspection.

Alle Børn skulle døbis i Kirken i dens Funt eller Bekken / og trende finde overøsis med reent og bart Vand paa deris blote Hoveder / og det I Navn Gud Faders / Sons og Hellig Ands.

Egte

Egte-Folkis Børn døbis strax efter Prædike-Ticniſten / men Hore-og Slegfred Børn ſkulle i Kiøbſtæderne døbis efter tolv Slet / og paa Landet naar de have offret med de egte Børn / eller / naar al Ticniſten er ude; Og med ſaadanne Hore- og Slegfred-Børn maa ei offris.

De ſkal være Vidnisbyrd og Faddere til Daaben / ſom ere ærlige og Uberygtede Folk; Dog maa dertil ei flere bedis end ſem af Mands og Qvindis Perſoner tilſammen.

Naar de ere komne med Barnet / da gaar Præſten til Funten og forretter Daaben paa efterfølgende Maade:

Først ſpørger hand den / ſom bærer Barnet / om det er hiemmedøbt / og derſom det ikke er hiemmedøbt / da farer hand fort og ſiger:

Far

Far her ud du ureene Aand og giv den Hellig Aand rom.

Der paa giør hand Kors over Barnets Ansigt og Bryst og siger i det samme:

Annam det Hellige Kors Beteegnelse Baade paa dit Ansigt og paa dit Bryst.

Hvormed hand saaledis laver det/ at i det hand nævner Ansigtet/ korser hand det tillige/ og i det hand nevner Brystet/ korser hand det ogsaa.

Ere der flere Børn at døbe/ da giør hand Kors over et hvert af dennem

paa

paa lige maade og taler de samme Ord der til.

Derneſt læſer hand efterfølgende smaa Bønner / og ſiger:

Lader os alle bede:

Almegtige evige Gud / vor HErres Jeſu Christi Fader / jeg raaber til dig over denne din Tiener (Tienerinde) (diſſe dine / om de ere flere) nævner Barnet (Børnene) ſom beder om din Daabis Gave og ved den aandelig Gienfødelſe

begjærer din ævige Naade.
HErre tag hannem (hende/
dennem) til dig/ og som du
haver sagt/ beder/ saa skul-
le i faa/ leder/ saa skulle i
finde/ banker/ saa skal eder
opladis/ saa giv nu denne
(disse) som beder/ dine Da-
ver/ og oplad Øren for han-
nem (hende/ dennem) som
banker/ at hand (hun/ de)
kunde faa den ævige Sel-
nel-

nelse i dette Himmelske Bad
og dit Rige/ som du Haver
os allesammen lovet og til-
sagt formedelst vor Herre
Jesum Christum Amen.

Lader os fremdelis bede:

O Almegtige evige
Gud/ du der ved Syndflo-
den efter din strenge Ret-
færdighed haver fordømt
den vantro Verden/ og ef-
ter din store Barmhiertig-

hed reddede din tro Tie-
nere Noe selv ottende / og
lod drukne den forhærdede
Pharao med alle sine i det
røde Hav / og førde dit Folk
Israel igiennem med tørre
Fødder / ved hvilket du beteg-
nede den hellige tilkommen-
de Daab / og ved din kiære
Søns / vor Herris JEsu
Christi Daab haver hellig-
giort og indsat Jordans
Flod og alle andre Vand

til

til Salighedens Bad / og
en rigelig Afloelse af Syn-
den : Vi bede dig ved den
samme din grundløse Barm-
hiertighed / at du vilt naa-
deligen see til denne din
Tienere / (Tienerinde / disse
dine Tienere / Tienerin-
der /) (nævner Barnet) (Børnene /)
og med en ret Tro udi
Aanden hannem (hinde /
dennem) begave / at ved det-
te Saligheds Bad maatte

drukne og undergaa alt det
som hannem/ (hinde/ den=
nem) af Adam er medfødt/
og hand/ (hun/ de) selv
giort haver/ og at hand (hun/
de) maatte skillis fra de van=
tro Menniskers Tal/ og
blive bevarede i den hellige
Christenheds Ark/ altid
brendende i Aanden/ glad
i Haabet/ tiene dit Navn/
at hand/ (hun/ de) maa saa
med alle tro Menniskker det

evige Liv og Salighed/ som du haver loved hannem (hinde/ dennem) ved JEsum Christum/ vor Her= re: Amen! - - - - - - No. 75.

Siden besvær hand den ureene Aand med efterfølgende Ord:

Jeg besvær dig du ureene Aand/ i Navn Faders/ Sons og Hellig Ands/ at du udfarer og viger fra denne/ (disse) JEsu Christi Tienere (Tienerinde/ Tie= nerinder:

Der=

Derpaa læser hand et Stykke af Marci Evangelio sigendis:

Lader os høre det Helli-ge Evangelium/ som Mar-cus skriver Cap: 10.

Og de førde smaa Børn til Jesum/ at hand skulle røre ved dem/ og Di-sciplerne lode ilde paa dem/ som bare dennem: Der Je-sus det saa/ blev hand for-tornet og sagde til dem: Lader smaa Børn komme

til

til mig/ og forhindrer dem ikke/ ti Guds Rige hører saadanne til. Sandelig jeg siger eder/ hvo som ikke annammer Guds Rige/ som et lidet Barn/ hand skal ikke komme der ind. Og hand tog dem i Favn/ og lagde Hænderne paa dem/ og velsignede dem.

Hvor til hand legger disse saa Ord:

Saa ville vi og til samme Velsignelse forhielpe dette lille Barn/ (disse smaa Børn) med voris gudelige Bøn til Gud.

Dermed legger hand sin Haand paa Barnets Hovet / og beder saaledis :

Fader vor du som est i Himmelen / etc.

Ere der flere Børn / end et / da legger hand Haanden paa et hvert Hovet / imidlertid hand læser Fader vor etc. og mager det saa / at hand kommer ud med Bønnen til dem alle.

Derefter træder Præsten og den / som bærer Barnet / nærmere til Funten / og da begynder hand saaledis at sige :

Bud bevare din Indgang og Udgang fra nu og til evig Tid ! Amen !

Siden spørger hand den / som holder

Bar-

Barnet / efter Barnets Navn / Og spørger saa Barnet til saaledis:

N. Forsager du Djevelen?
Ja.
Og alle Hans Gierninger?
Ja.
Og al Hans Væsen? Ja.

Derneſt spørger hand videre:

Troer du paa Gud Fa-
der almægtige etc. Ja.

Troer du paa JEſum Chriſtum Hans eenbaarne Søn vor Herre etc. Ja.

Troer du paa den Hellig Aand/ en Hellig, etc. Ja.

Vilt du paa denne Tro vare døbt? Ja.

Til hvilke Spørsmaal den/ som holder Barnet svarer lydelig paa Barnets Vegne/ til et hvert Stykke i sær: Ja.

Saa spørger hand atter efter Barnets Navn/ og/ imidlertid det holdis over Funten/ døber hand det ved samme Navn/ og siger:

N. Jeg døber dig i Navn Faders/ Sons og Hellig Aands.

Og skal hand saaledis lempe sin Tale

Tale efter Daaben/ at/ i det hand nævner Faderen / øfer hand første gang Vandet paa Barnets Hoved/ og/ i det hand nævner Sønnen/ øfer hand det anden gang/ og/ i det hand nævner den Hellig Aand/ øfer hand det den tredie gang.

Efterat Barnet saaledis er døbt i den Hellig Treenigheds Navn/ tager Præsten strax Christen-Huen/ sætter den paa Barnets Hovet/ og med sin Haands Paalæggelse læser denne liden Bøn:

Den Almægtigste Gud/ vor HErre JEsu Christi Fader/ som dig nu haver igienfød formedelst

Hand og den Hellig Aand, og haver forlat dig alle dine Synder, hand styrke dig med sin Naade til det evige Liv! Amen!

Fred være med dig! Amen!

Døbis der flere, end et Barn, da skal alt dette fra de Ord, Gud bevare din Indgang etc. igientagis til et hvert Barn i særdelished. Allersidst slutter Præsten denne Forretning med en kort Formaning til Fadderne, saaledis sigendis:

I gode Christne, som nu have været Faddere til dette Barn, (disse Børn,) i skulle være Vidne, at det (de) er

døbt

døbt i den hellig Trefoldigheds Navn: Og i skulle ogsaa vide hvad i ere samme Barn (Børn) pligtige/ om det saa skeer/ at Forældrene døe/ førend det (de) kommer til Skels Alder/ at i da oplærer det (dennem) udi Børne-Lærdommen/ om i ere der tilstæde/ at det (de) maa/ naar det (de) opvoxer/ blive ved Christum/ ligesom det (de) nu ved Daaben er indpodet udi hannem.

Fred vere med Eder! Amen.

Her er at agte/ at Klokkerne i Kiøbstæderne/ og Degnene paa Landet/ siger allestæds det Ord: Amen/ hvor det findis anteegnet.

NB. Ingen/ uden ordinerede Personer maa forrette Daaben; Men/ dersom Barnet befindis saa svagt/ efterat det fuld-

fuldkommen er fød til Verden/ at det ikke uden Livs Fare kand komme til Kirken/ da/ saa fremt ingen Præst er saa nær ved Haanden/ eller anden skikkelig Mands Person/ som er kommen til Skels Alder / maa Jorde Moderen/ eller en anden Gudfrygtig ærlig Qvinde/ døbe det med bart Vand/ og intet andet/ saaledis:

N. **Jeg døber dig i Navn Faders/ Søns og Hellig Ands.** Dog skal sligt skee i to/ eller tre Personers Nærværelse/ i det mindste/ som der om kand bære Vidnisbyrd/ at Barnet er rettelig døbt i den hellig Trefoldigheds Navn.

Skulle det hænde sig/ at Moderen hastig blev overilet med Fødselen/ og

Bar-

Barnet var i Livs fare efter at det fuldkommeligen var fød / saa at der var ikke Tid at falde nogle andre der til / da maa hun selv døbe sit Barn paa forskrevne maade; Døer det da / saa er det vel dødt / efterdi det har bekommet den rette Daab / hvor om Præsten underviser Moderen / at hun ingenlunde skal vile.

II. Art.

Om Hiemme-døbte Børn.

Ethvert Barn maa hiemmedøbis / med mindre Fornødenhed det udkræver / saa at det befindis saa svagt / at det ikke uden Livsfare kand komme til Kirken.

Det Barn / som formedelst Legemens Svaghed i andris Overværelse saaledis

dis hiemmedøbis / skal dog føris til Kirken / naar det bliver saa sterkt / at det kand det taale / dog skal det ingenlunde døbis paa ny igien / efterdi der er ikkun en Daab; Men alleniste / at Barnets Daab maa af Guds Ords Tienere ved Hænders Paaleggelse stadfæstis og forkyndis i Faddernis Nærværelse.

Kommer da hiemmedøbt Barn eene til Daaben / da handlis der med saaledis / som efterfølger:

Quæstio. Først spørger Præsten den / som bærer Barnet: / Er Barnet hiemmedøbt? Svaris der Ja: Da spørger hand: Hvo haver døbt Barnet? Svaris N. Er det døbt med bart Vand? Ja. Er det døbt i Navn Faders / Søns og Hellig Aands? Ja. (1)

Og da bør den / som Barnet døbt

haver

haver/eller og nogle af de andre/ som have været overværendis og kand vidne/ være tilstæde og vidne for Præsten / at det er døbt i Navn Faders/ Søns og Hellig Aands.

Saa siger Præsten videre:
Nævner Barnet.

(7) . . . Gud bevare din Ind-gang og Udgang fra nu og til evig Tid! Amen.

Dernæst spørger hand Barnet selv til:

N. Forsager du Djevelen?

Ja.

Og alle Hans Gierninger?

Ja.

Og al Hans Væsen? Ja.

Troer du paa Gud Fa- (3)
der etc.? Ja.

Troer du paa JEsum Christum etc.? Ja.

Troer du paa den Hel-
lig Aand etc.? Ja.

Hvortil den/som holder Barnet sva-
rer lydelig paa Barnets vegne til hvert Spørsmaal i sær: Ja.

Derpaa læser hand det Stykke af Marci Evangelio/ sigendis:

Lader os høre det hellige Evange- (4)
lium / som St. Marcus skriver /
Cap. 10.

Og de førde smaa Børn

til

til JEsum, at hand skulle røre ved dem etc.

(5) Fremdelis siger hand: Til hvilken Velsignelse vi og nu ville forhielpe dette lille Barn med voris gudelige Bøn til Gud og endrægteligen sige:

Fader vor du som est etc.

Og imidlertid denne Bøn læsis, legger hand sin Haand paa Barnets Hovet, som før er sagt.

Derefter stadfæstis Barnets Daab af hannem saaledis:

(6) Efterdi kiære Brødre og Søstre dette Barn er tilforn døbt i Navn Faders, Søns og Hellig Aands, og haver allerede den Hellig Aand med Syndernis Forladelse, da ville vi ikke døbe det igien, at vi ej bespotte og

forhaane den Hellig Aand/ hvilket J Faddere skulle vide/ saasom Vidnisbyrd for alle andre og takke vor HErre og Gud/ som det haver taget til Naade ved JEsum Christum.

Og med sin Haands Paaleggelse beder saa denne Bøn:

(7) DEn Almægtigste Gud/ vor HErris JEsu Christi Fader/ som dig haver igienfød/ etc. Fred vcere med dig! Almen.

Den gandske hellige Forretning sluttis med før andragne Formaning til Fadderne saaledis:

No. 70. (8) I gode Christne/ som nu have været Faddere til dette Barn/ etc.

Fred

(9). Fred vcere med eder! Amen!

Men kommer et hiemmedøbt Barn til Kirken med andre Udøbte Børn/ da læsis over det/ som over de andre indtil Daaben skal angaa/ undtagen at det ikke besværis med de andre/ og naar Præsten kommer til de Ord: Gud bevare din Indgang og Udgang etc. da lader hand det/som er hiemmedøbt/ blive tilbage til de andre ere døbte. Saa gaar hand til det uden for Funten og handler med det paa forskrevne Maade.

Komme flere hiemmedøbte Børn paa en tid/end ee/da igientagis: Gud bevare din Indgang og Udgang etc. saa vel som disse forskrevne Spørsmaal/og Bønnen: Den Almægtigste Gud etc. til hvert Barn i sær; Men Marci Evangelium/ Fader vor etc.

Stads

Stadfæstelsens Ord: Efterdi kiære Brødre og Søstre etc. og Erindringen til Fadderne: I gode Christne etc. oplæsis siden ikkun engang over dem alle.

Dersom og Børnene formedelst stor Hastigheds skyld / ikke er givet Navn i deris Hiemme-Døbelse / saa giør det dog ingenlunde Daaben ugyldig / at den jo alligevel er en ret og fuldkommen Daab / og maa mand siden give Barnet sit Navn; men ikke døbe det for den skyld om igien.

AB.

III. Art.

Om Hitte-Børn.

Hitte-Børn og alle andre / om hvis Daab mand ikke tilfulde er forsikkred / skulle føris til Kirken og i Fadderis Overværelse døbis aabenbarligen / ligesom andre Børn

Børn efter forskrevne Skik og Maade. Og om end skiønt der maatte/som det undertiden skeer/findis en Seddel hos Barnet/ at det er døbt/ saa bør mand dog ikke lide derpaa/ paa det mand ikke skal lade saa vigtig en Sag beroe paa saa løst og uviist et Vidne/ hvorved Barnet i længden selv kunde geraade i Tvilsmaal om sin Salighed.

Dog skal Præsten udi slige Tilfælde flittig udforske og efterspørge Barnets Daab/om nogen kunde give vis Underretning der om/ og derfore/ saa snart et sligt Barn hos hannem vorder angivet/ skal hand strax ved første Prædiken/ om Barnets Helbred det kand taale/ give Menigheden det tilkiende/om nogen af dem viste/ eller kunde faa at vide/ at Barnet hafde

bekommet Daaben / er det i Kiøbſtæ-derne / da ſkeer den Lyſning i alle Kir-kerne ſamme Dag / og til alle Prædi-kener med tilbørlig Bøn og Forma-ning / og derſom ingen videre Kund-ſkab derefter bekommis / da døbis Barnet til næſte Prædike-Dag / eller og en anden Dag ſtrax i Ugen; Men er Barnet ſvagt / at mand frygter at op-bie den tid / da døber Præſten det ſaa ſnart det ſkee kand / efterſom ſagt er.

Naar ſaadanne Børn føris til Kir-ken at annamme Daaben / da ſpør-ger Præſten den / ſom bærer Barnet / eller og Fadderne / om de vide at Bar-net er døbt tilforn / eller ikke; Sige de Nej / de vide intet der af / da giør hand denne liden Formaning til dem / ſom nærværende ere / om Daa-

bens

bens Ypperlighed og høje Fornødenhed.

Kiære Brødre og Søstre / efterdi Christus haver selv sagt: uden nogen bliver igienfød formedelst Vand og Aand / da kand hand ikke komme i Guds Rige. Og vi ikke tilfulde ere forsikkrede / at dette Barn formedelst den hellige Daab saaledis tilforn er igienfød / (vi ej heller udi saa vigtig en Sag tør lide paa en løs Seddel mand hos dette Barn har fundet) da er det endelig fornøden / at det bliver døbt / paadet det i saa Maade kand forsikkris om sin Salighed.

Hvorfore jeg nu i den Hellig Trefoldigheds Navn vil døbe det / at det formedelst dette Igienfødelsens Bad maa beholde en god Samvittigheds Pagt med Gud alle sine Livis Dage /

hvortil Gud forleene Naade og Velsignelse for Jesu Christi skyld!

Siden skeer det andet aldeeles / ligesom med andre Udøbte Børn / uden nogen Vilkor eller Omstændighed om Barnet ikke er døbt / paa det mand ikke skulle gjøre denne deris Daab ligesaa Uvis / som den første.

IV. Art:

Om Voxne Menniskers Daab.

DE som ere komne til skels Alder / og dog ikke ere døbte; men begære af Guds Tienere at maatte døbis / dennem skulle Præsterne strax indføre for Superintendenten, som skal bære Omsorrig / at de blive vel og grundelig under-

derviſte i deris Catechiſmo og andre Trocns Artikler.

Imidlertid ſkulle Præſterne idelig og alvorlig formane den / ſom vil døbis / at hand ikke beviſer nogen Skrymt og Hykleri / i dette høje Saligheds Verk / eller ſeer dermed hen til nogen Verſlig Ære og Profit; men allene til ſin Siælis ævige Salighed.

Eidem ſkal hand af Superintendenten i nogle Præſters Nærværelſe nogle gange overhøris / ikke allenſte udi ſin Catechiſmo og Chriſtelige Børne-Lærdom; men end og i de fornemmiſte Hovedſtykker / ſom hand tilforn har været Uenig med os udi / ſaaſom om den Hellige Tre-Enighed / om Chriſto / om de høiværdige Sacramenter / og i ſærdelished om Daabens Nytte og Fornødenhed.

Naar hand da er kommen saa vit/ at hand kand sin Catechismum/ og veed at svare til de fornemmeste Hovedstykker i den Christelige Tro/ saa at hand til dette hellige Daabens Sacramente vel kand annammis/ skal sligt Søndagen tilforn givis den ganske Menighed tilkiende og giøris offentlig Bøn til Gud for hans Omvendelse/ den Gud selv i Naade kraftig ville virke og stadfæste i hannem til sin Ære og hans Salighed.

Næste Prædikedagen i Ugen derefter fører Præsten den/ som skal døbis/ med sig til Kirken/ og anviser ham til et vis Stæd i Kirken at sidde/ medens Prædiken forrettis.

Efter Prædiken giøris der paa ny Bøn for hannem af Prædikestolen/ og skal derpaa begyndis den Psalme at syngis:

Nu

Nu bede vi den Hellig Aand/ etc.

Siden gaar Præsten for Alteret/ og den/ som skal døbis/ setter sig paa Knæ for Alteret/ men Fadderne stille sig paa begge sider af Alteret.

Naar Psalmen er ude/ vender Præsten sig om til hannem/ og kortelig fremsetter et beqvem Sprog af Guds Ord/ som egentlig handler om Daaben/ hvilket hand siden henfører paa den/ som skal døbis/ og med faa Ord fører ham til Gemyt Daabens store Fornødenhed/ og dens Guddommelige Kraft og Virkning; Saa vel som den Naade Gud beteer hannem/ at hand/ som er fød og opdragen hidindtil i sin forrige Vantro/ uden Daab/ og uden nogen ret Kundskab om Gud / er nu ved

Guds

Guds Naade kommen til den Oplys-
ning/ at hand selv indstændig har be-
gært at blive deelagtig giort i den helli-
ge Daab/ og som et ret Guds Barn/ at
optagis og indlemmis i Guds sande
Kirke her paa Jorden. Hvilket alt-
sammen Præsten paa det allerkorteste
forfatter/ at det i det længste/ ikke varer
over en halv Time. Siden spør hand
hannem til / som for Guds hellige Aa-
syn og Ansigt / om hand endnu vil
forblive ved den Bekiendelse/ som hand
tilforn for hannem giort haver / og
om det er hans rette Alvor at holde sta-
dig der ved indtil Døden/ og er nu fær-
dig at afsige/ forsvære/ og til ævig Tid
forkaste den N. Vantro/ som hand hid-
indtil har været udj / saa at hand al-
drig meere vil antage den.

Hvortil hand skal svare med høj og

lyde-

lydelig Røst Ja/ og fordrer de hos-staaende Faddere til Vidne der paa/ at hand paa sin Bekiendelse nu vil lade sig døbe.

Hvorpaa Præsten befaler hannem udi Guds Aasyn/ og den Christelige Forsamling/ at giøre Rede for sin Tro efter voris Catechismum/ hvilken hand da stykkevis oplæser med sin Forklaring.

Videre spørger Præsten hannem om de fornemmeste Hovedstykker af Catechismo/ om hand forstaar dem/ og veed rettelig af Guds Ord at stadfæste dem imod den Vantro/ som hand tilforn har været udj/ og særdelis spørger hand hannem om Daaben/ hvorudj den bestaar/ og hvad Nytte og Gavn et Menniske har deraf/ at det døbis.

Til hvilket altsammen/ naar hand selv lydelig/og i særdelished til et hvert Spørsmaal fornøjelig haver svaret/ da gior Præsten denne Formaning til Faddерne og de omstaaende:

Elskelige kiære Venner/efterdi denne Person N N. som er fød af Hedenske (Tørkeske/Jødiske/eller Anabaptistiske) Forældre/ og hidindtil i samme Vantro opfød/ er nu ved Guds Naade kommen til den Oplysning/ at hand begærer at blive en sand Christen med os/ har og nu for Guds hellige Altere i allis eders Paahør offentlig aflagt sin Vantro aldelis efter Guds Ord og voris Kirkis reene og sande Lærdom/ saa at vi intet see/som vel kand hindre/ at hand jo maa døbis/ da ville vi nu i den HErris JEsu Navn annamme hannem til Daaben/ og bede Gud/

hand

hand vil selv kraftig forarbeide en sand og stadig Omvendelse udi hannem/at dette voris Forrehavende maa vel lykkis paa hannem til hans Siœlis bestandige og œvige Salighed.

Lader os alle bede:

SAlmœgtige œvige Gud/ vor HErris JEsu Christi Fader/ jeg raaber til dig etc.

Lader os fremdelis bede:

SAlmœgtige œvige GUd/ du der ved Syndfloden etc.

Derpaa ville vi læse JEsu egen Bøn:

Fader vor du som est i Himmelen etc.

Medens alt dette læsis over hannem/ lægger Præsten sin Haand paa hans Hoved.

Dernæst synger mand denne Psalme:

Christus kom selv til Jordans Flod etc.

Imod at Psalmen er udsynget/ gaar Præsten/ tillige med den/ som skal døbis/ saavel som samptlige Faddere/ hen til Døbestæden/ som dertil paa en begvem Stæd i Kirken er indrettet: der begynder Præsten disse Ord til hannem:

Bud

Gud bevare din Ind-
gang og Udgang fra nu og
til evig Tid! Amen.

Og siden forrettis Daaben med
hannem i alle Maader/ som med an-
dre Udøbte Børn/ undtagen/ at ingen
Exorcismus her brugis/ og at hand
selv svarer Ja til alle Spørsmaale-
ne/ og ikke Fadderne i hans stæd/ og
sidder paa Knæ paa en liden Skam-
mel/ som dertil er hensat/ holdendis
Hovedet ud over Funten/ naar hand
skal døbis.

I Daaben givis hannem et nyt
Navn/ som hand derefter skal kaldis
med/ ligesom mand selv bæst synis.

Og naar hand da saaledis er døbt/

da formaner Præsten hannem med saa Ord om sin Trofasthed og Bestandighed/paa denne Maade:

Efterdi kiære N. du nu/ formedelst den hellige Daab/ er kommen til den sande Christen Kirke/ og er tagen i Pagt med Gud/ som hans kiære Barn/ saa formaner jeg dig/ paa Guds og mit Embedis vegne/ at du ret betænker/ hvad du i Dag har tilsagt HErren din Gud/ og lader det nu være dit rette Alvor/ herefter at tiene HErren i et helligt/ Christeligt/ og hannem velbehageligt Liv og Levnet/ flittig høre Guds Ord/ med Andagt bruge det Højværdige Alterens Sacramente/ og i alle Ting bevise dig en ret Christen/ baade i Tro og Omgængelse/ hvortil Gud forleene dig

dig Aand og Naade for JEsu Christi skyld / at du hver Dag jo mere og mere maa tiltage i Guds Naade og JEsu Christi Kundskab / voxe til Guds Bekiendelse / og blive frugtbar i al god Gierning / altid sigendis Gud og Faderen Tak / som giorde dig dygtig til de Helligis Arvedeel i Lyset / Amen.

Herpaa staar den / (Mand / eller Qvindis Person) som da døbt er / op af Skammelen igien / og dermed slutter Præsten den hellige Forretning med denne Formaning til Fadderne:

I gode Christne / som nu have været overværendis / som Vidne og Faddere ved denne Daab / I skulle være Vidne / at hand (hun) rettelig er døbt i den Hellig Trefoldigheds Navn. Og efterdi hand (hun) haver godvilligen anta-

antaget den Christelige Tro og voris Bekiendelse / hvorved hand (hun) er bleven en Christen med os / og voris Medbroder (Medsøster) i Christo / saa formaner jeg eder / at J annammer hannem (hinde) iblant eder / som en ret Christen / og beviser al Christen Kierlighed imod hannem (hinde /) og saa vit eder vedkommer / stædse bære Omsorrig / at hand (hun) fremdelis / nu og altid maa blive ved Christum / ligesom hand (hun) nu ved Daaben er indpodet i hannem.

Fred være med eder! Amen.

Affindige Menniſker og de / ſom ere fra deris Forſtand / maa ikke tilſtædis Daaben / naar de ere gamle / med mindre de kommer til ſig igien / og kunde ſaa blive underviſte til Saligheed.

III. La-

III. Capitel

Om Barsel Qvinder/ Jordemodere/ og Qvindernis Kirkegang efter deris Barselseng.

I. Part:

Om Barsel Qvinder.

Præsterne skulle flittelig underwise Qvinderne/ naar de rede til Barsel/ og formane dem/ at de med Taknemmelighed erkiende den Velsignelse/ som Gud har nedlagt hos dem/ og vogte sig fra al Misheld og skadelig Tilfald/ saa vit mueligt

ligt er / og arbeide troligen i deris Kald/naar Tiden kommer/videndis/ at om end skiønt al den Smerte er for Syndens skyld/saa ere de dog Gud behagelige i samme deris Kald/naar de stadig forblive i Troen / Helliggiørelsen og Tugt / og med Taalmodighed vente en god og mild Forløsning.

Saa skulle de og idelig formane dem/at de ere taalige/og tit og ofte befale Gud deris Veje / og deris Livsfrugt til al Naade og Beskærmelse paa denne eller andre dislige Maade.

IEg takker dig/ allmægtige ævige Gud/ kierieste JEsu Christe/for denne

ne din Velsignelse/ og efter-
di du selv haver befalet/ at
Børn skulle komme til dig/
saa offrer jeg dig nu dette
mit Foster og Livsfrugt/
og beder dig/ at du vil an-
nam̃e det/ og lade det stædse
være dig befalet/ at det maa
faa et evigt Navn af dit
hellige og dyrebare Blod/
og naar Tiden er/ efter din
gode Velbehag/ formedelst
en glad og mild Forløs-

ning Veenesløs komme til Herden/og ved den hellige Daab blive igienfød til Salighed! Amen.

Døer saadant et Barn i Moders Liv/eller før det kand komme til Daab og Christendom / uden Forældrenis Forseelse/ eller Forsømmelse i nogen Maade/ saa have de en god Sam-vittighed / og kand dog forsikkre sig/ at det er et Guds Barn / og har fun-det Naade for Gud i Christo JEsu/ efter hans egen Forjættelse / hvor ved hand har lovet/at hand vil være/ikke alleene alle troendis/ men endog deris Seeds Gud/Gen. 17.v.7. Act. 8. v. 39. Ti om end skiønt det ef-

ter

fer Guds urandſagelige Villie ikke kunde nyde de rette beſtikkede og forordinerede Saligheds Middeler / ſaa er dog ingen Tvil / at Gud / ſom ikke er bunden til Middeler / har jo af ſin overflødige Raade / efter ſin ubegribelig Visdom / paa andre ugemeene Viis og Maader anammet det til Salighed / ligeſom hand giorde med Iſraeliternis Børn i Egypten / ſom bleve ihielſlagne / ſtrax de vare fødde; Og de / ſom ikke fyrretyve Aars Reiſe i Ørken bortdøde uden Omſkærelſe: Saa ſynes det og / at Davids førſte Søn af Bathſeba er død for den ottende Dag / uden Omſkærelſe og Navngivelſe / dog ſiger David om hannem: Jeg kommer til det / og det ikke til mig /

2. Sam. 12. v. 23. hvilket den Guds Mand aldrig hafde sagt/dersom hand hafde troet/ at Barnet var fordømt af Gud.

AB. Døer og Moderen i Barns-Nød/ da veed hun/at hun er død i sit Kald/og skal blive salig i sin Barne-Fødsel/om hun i Troe og Taalmodighed har udstaat sit Arbejde.

NB. Dersom Barnet efter hindis Død er endnu levendis i hinde/da maa der ingen Daab dermed forretagis/ som nogle pleje at gjøre/ efterdi Barnet ikke end er kommen af Moderens Liv; Ti det som ikke er født/hvorledis kand det blive igienfødt? Men bliver Barnet udskaaren af hinde/ eller anderledis udkommer fuldkommen af Moders Liv/da maa det døbis/om det er Levendis.

11. Art.

Om Jorde-Mødre.

TIl Jorde-Mødre skulle af Magistraten i Kiøbstæderne / og Amptmændene paa Landet / beskikkis Erlige og Gudfrygtige Qvinder / som forstaar sig paa det Embede / og med deris Sogne-Præstis Attest bevise / at de ere af et got og Christelig Levnet.

Men før end de antagis / skulle de af erfarne Medicis eller Chirurgis flittig examineris og overhøris / om de forstaa sig paa den Bestilling / og naar de af dennem ere dertil kiendte dygtige / gives dem Brev paa forseglet Papir under Raadstue-Segel i Kiøbstæderne / og under Amptmandens

Segel

Segl paa Landet for en billig Skriver-Penge/ at de maa lade sig bruge hos Barsel Qvinder / naar de begæris / og skulle de boe paa bequemme steder / saa vel de Fattige / som de Rige til Hielp / og skal efter en hver steds Leilighed / saa mange beskikkis / som vel fornøden giøris / paa det den ene ikke skal være den anden i Vejen.

For saadan deris Umage skal dennem givis hvad billigt er; men de Fattige skulle de hielpe for Guds skyld.

Præsterne skulle hver i sit Sogn/ flittelig undervise disse Fordemodere/ naar de dertil ere udvalde / hvorledis de skulle forholde sig i samme deris anbetroede Embede/ baade med Barsel

selqvinder / saa og med Fosteret.

Først at de vide ret at trøste sygelige Qvinder / som ere nær til at føde / og forma-ne dem til ydmyg Taksigelse for den Guds Velsignelse de ere begavede med / som er Livsens Frugt / hvilken ikke vederfaris alle Qvinder; Og at de hierteligen paakalde Gud om Hielp og Bistand / som med sin kraftige Nærværelse skal gjøre det bæste for dem / de skulle og føre dem til Gemyt / at den Smerte / som de lide i Fødselen / er et Kors / som dennem af Gud er paalagt for Syndens skyld / Gen. 3. v. 16. hvilken dennem dog / næst Guds Hielp snarligen skal omvendis til en stor Glæde / Joh. 16. v. 21. om de ellers med Taalmodighed i Tro og Tillid vente Guds Time: Og skulle de end staa i nogen Livs fare der over / at de

blive dog taalige og befale sig Gud med alle dennem / som bære hans Kors; Men dette tør mand dog ikke tale meget om / uden der synis stor Livs fare paa færde.

Dernæst / at de varligen omgaais med Fosteret / saa at det ikke for deris skyld kommer til Skade i nogen Maade: Og dersom de finde det levendis i Moders Liv / men svagt til Fødselen / skulle de befale det Gud med disse / eller andre saadanne Ord:

O Herre Jesu Christe / som haver en sønderlig Behagelighed til smaa Børn som bæris til dig / og har selv lovet at annamme dem

dem til det evige Liv:
Vaa sammedit Ord frem
bære vi nu dette Barn til
dig i vore Hierters Bøn
ner: Annam det o kie-
riste JEsu og lad det æ-
vindelig nyde din For-
løsning/ den du os forvær-
vede paa Korset! Amen.

Kommer Barnet fuldkommen til Verden/ men syge og skrøbeligt/ saa det er i Livs fare/ skulle de strax døbe det/ som før er mælt/ og om Tid er/ bede derhos denne liden Bøn:

HErre JEsu Christe/ dette Barn offre vi dig efter dit eget Ord / og bede dig/ at du annammer det og lader det blive en Christen!

Eller og kortere saaledis:

HErre JEsu annam dette Barn!

Men er Barnet dødt i Moders Liv/ da befale de det Gud og gjøre deris Flid/ at hun/ som er forspœnt maa blive ved; Og paa det de disbœdre maa ihukomme hvad dennem fornemmelig paaligger i dette deris Kald/ at de med en god Samvittighed det kunde forrestaa/ skulle Præsterne tvende gan-

gange om Aaret/ ved Paaske og Mikkelsdag i Medtienernis eller Medhielpernis Nærværelse/ en hver i sit Sogn/ forrelæse dem disse efterskrevne Punkter/ hvilket bequemmelig kand skee i Sakristiet/ hvor det havis/ eller og i Koret i Kirken.

1. Efterdi I har paataget eder at være Jordemoder her i Byen/ (Sognet) hvorved mange Christelige Qvinders Liv og Helbred tillige med deris Livs frugt er given i eders Hænder/ da bør det eder af Hiertet at frygte og elske Gud/ gierne høre hans hellige Ord/ at I kunde bruge det de lidende til Trøst/ naar Tid er/ og med eders Gudelige Bønner dagligen formane Livsens HErre og Skabere/ at hand kraftig vil staa eder bi udi dette eders anbetroede Kald/ forleene gode

Raad med al Naade og Velsignelse til eders Forretagnede / efterſom I ſkulle vide / at det er ikke et Menniſkis Gierning alleene / men allermeſt Guds Gierning / ſom udrager Børnene af Moders Liv.

2. Skulle I være omhyggelige i dette eders Kald og ſtræbe med al mulig Flid / at baade Moderen og Barnet maa holdis ved god Helbred uden Meen og Skade / videndis / at derſom I enten af Forſømmelſe / Uagtſomhed / Drukkenſkab / eller og formedelſt en grov Medfart tilføje nogen af dem nogen Skade / da ere I Morderе / og Gud vil kræve det uſkyldige Blod af eders Hænder.

3. Skulle I vogte eder / at I intet handle efter Egenſindighed af Had / Fiendſkab / eller anden Hevngerighed; men

men dersom nogen har tilforn forurettet eder/ da skal I efter eders Christendoms Pligt det gierne forlade og forglemme og ingenlunde lade den Nødlidende nu undgielde det i hindis store Nød. Dersom Barnet er dødt hos Moderen/ skulle I gjøre eders bæste/ at hun/ som er forspænt/ maa blive ved Livet.

4. Skulle I med Beskedenhed og god Fornuft omgaais de frugtsommelige Qvinder/ elske dem/ som eders Døttre og handle moderligen med dennem/ trøste dem flittig af Guds Ord/ at de ikke forsage/ og med andre nærværende Qvinder gjøre Bøn for dennem/ saa vel som/ naar Tid er/ alvorligen formane dennem/ at de troligen arbejde i deris Kald efter Guds egen Anordning/ paa det de ikke

ke for en stakket Smertis skyld selv skulle omkomme deris Livis frugt/ og i saa Maade belaste sig med en ond Samvittighed.

5. Skulle I være villige til at hielpe den Fattige/ saa vel som den Rige og ikke have nogen Persons Anseelse/ efterdi de ere alle lige høyt agtede for Gud: Ikke heller skulle I besvære nogen med alt for stor Løn for samme eders Tieniste/ men de som intet formaa/ dennem skulle I tiene for Guds skyld: og uanseet I saaledis ere pligtige til at tiene alle og en hver/ hvor det gjøris behov og udkrævis af eder/ end og dennem/ som føde i Utugt og uden et ærligt Egteskab/ saa skulle I dog ikke hielpe til at undertrykke og fortie saadanne Uegte Fødseler; men/ saa snart Barnet er kommen til Ver-

den/

den/ skulle J strax give Præsten det tilkiende der i Sognet/ paa det Gud maa faa sin Ære/ Synderen omvendis og Forargelse borttagis.

6. Skulle J intet andet bruge enten til Moderen eller Barnet/ end Bønnen/ og med Bønnen saadanne Middeler/ som ere naturlige/ brugelige og Christelige: Og naar nogen Nød er paa færde/ søge de nærmiste Medicos, eller Badskere om et got Raad: Andre unchristelige/ ulovlige/ ja/ Afgudiske og Djevelske Middler skal J ikke alene selv entholde derfra; men end og/ om J saadant hos andre fornemme/ give Øvrigheden og Præsten det strax tilkiende/ at de tilbørligen derfor kand straffis: Saa skal J og ikke skamme eder/ at tage Raad hos gudfrygtige Matroner og andre

erfarne Jordemodere/ at J ikke skulle synis selvvise og derover sette baade Moderen og Barnet i Fare; men heller lade eder gierne sige/ ligesom Nøden det udfordrer.

7. Skulle J altid være ædrue og sparsommelige/ og tage eder vel vare for Drukkenskab/efterdi J derover hastig maatte forsee eder: Disligeste skulle J have en Afsky for al usømmelig og utugtig Tale og Gebærder/ at J ikke dermed skulle give Forargelse til andre; men mere beflitte eder paa/ at J med et ærbart og skikkeligt Levnet maa være et got Exempel for andre Qvinder.

8. Hvor Nøden ikke kommer for hastig paa/skal J ikke gierne noget allene forretage/men/om det er muligt/ lade andre forstandige Qvinder der til kal-

kalde/ og/ giøris det fornøden/ Præsten tillige/ Moderen til Trøst/ som er forrespœnt.

9. Skulle J være tavse og ikke for nogen anden aabenbare en Qvindis Brøst/ at hun derved beskœmmis.

10. Med Daaben skal J eder aldelis intet befatte; men er Barnet i Livs fare efterat det fuldkommeligen født er/ da maa J/ om Præsten ikke er ved Haanden/ eller nogen skikkelig Mands Person/ som er kommen til Ekels Alder/ døbe det i Navn Sud Faders/ Søns og Hellig Ands: Ellers skulle J befale Gud Barnet/ mens det er endnu i Moders Liv/ at hand vil annamme det til Naade for Christi skyld.

11. Skulle J ikke heller befatte eder med noget Barns hemmelige Begravelse; men/hvor noget utidigt Foster fødis/der skal J først vise det for Præsten og fornemme af hannem/ hvorledis det skal begravis.

Paa disse forskrevne Punkter skal en hver Jordemoder giøre sin korperlig Eed/for Magistraten i Kiøbstæderne og Amptmænderne paa Landet/ naar hun dertil antagis.

Eeden kand være saaledis:

Jeg N. antagen til at være Jordemoder sværer og lover

1. At jeg altid vil have Gud for Øjen i dette besværlige Kald og af yderste Flid formedelst Guds Naade og de dertil sømmelige Middeler troligen hielpe hver og en/ som min

Hielp

Hielp begærer / saa vel den Fattige / som den Rige / varligen omgaais baade Moderen og Fosteret / saa at dennem for min Uagtsomhed / Forsømmelse / eller ond Medfart ingen Skade maa tilføjis.

2. At jeg ingen Ucgte Fødsel eller Barne Mord vil fortie / som mig kand forrekomme; men paa behørige Stæder det strax tilkiendegive / hvem det og monne være / uden nogen Persons Anseelse.

3. At jeg vil findis ædruelig / kydsk og flittig i dette mit anbetroede Kald / og ellers i alt mit forretagende / saavel som i Liv og Levnet / mig saaledis forholde efter disse mig forreløste Punkter / at ingen / næst Guds Hielp / skal have Aarsag i nogen Maade sig over mig at besvære:

Saa sant hielpe mig Gud og hans hellige Ord!

111. Art.

Om Qvindernis Kirkegang efter deris Barselseng.

BArselqvinder skulle holde sig nogle Uger inde af Kirken efter deris Barnefødsel og siden af Præsten indledis/hvor det hidindtil haver været brugeligt/hvilket skeer ikke for den skyld/ at mand skulle agte dem mere syndige og ureene for Gud/ end andre Menniskер/ eftersom de i det Ny Testamente ere af Gud selv befriede fra den Jødiske Renselse/ men

for

for den almindelige Svagheds skyld/ som er hos dennem/ saavelsom for en Høviskhed og en skikkelig Erbarheds skyld / paa det de ingen skulle være til Forargelse og ont Exempel/ og dermed maaskee raade ilde for deris Børn.

Uegte Qvinder / som føde deris Børn i Hoer og Ukyskhed uden et ærligt Egteskab skulle og holde sig nogle Uger hiemme/ som sædvanligt; men blive dog ikke af Guds Tienere indledde i Kirken/ ej heller have nogen Følge med sig til Kirken.

De/ som skulle indledis give sig an for Præsten Dagen tilforn og lade anteegne deris Navne i en vis Bog.

Om Morgenen der efter kommer hun med nogle faa par Qvinder betimeligen til Kirken/ saa snart Guds

Tie-

Tieniſte begyndis/men bliver ſaa læn-
ge ſtaaendis i Baabenhuſet/ eller for
Kirkedøren indtil Præſten kommer
til hinde og med en kort Formaning
ſtaaendis inden for Kirkedøren/ og
Dvinden lige for hannem uden Dø-
ren/ minder hinde om hindis Takſi-
gelſe imod Gud/ſom har hiulpet hinde
af den Nød/hun var udi og givet hinde
Glæde for Sorrig formedelſt en god
Forløſning/ at hun ikke glemmer
at takke Gud tilbørligen derfore/nu
hun er opkommen til Guds Huus/
og ellers altid og herefter beviſe ſig om-
hyggelig for at opføde ſit Barn i HEr-
rens ſande Frygt/ og ſelv med et got
Exempel forregaa det i alt det/ ſom
Chriſteligt monne være/ hvor til hand
ønſker hinde Lykke og Velſignelſe og
gaar ſaa fra hinde.

Si,

Siden gaar hun med sit Følge ind i Kirken til sit sædvanlige Stade / og forretter der sin Andagt med andre Guds Børn. Efter Prædiken gaar hun med samme sit Følge op til HErrens Altere / og offre de der deris Gaver til Guds Tienere / hvad de selv ville og best kunde af stæd komme.

Indledelsens Maade kand være saaledis:

Elskelig Guds Barn / I er i dag opgangen til dette Guds Huus / som en glad og velsignet Moder / at love eders Gud for den store Naade / som hand udi eders udstandne Barselseng haver bevist eder / at hand ikke alleniste haver givet eder Styrke til at bære eders Livs Byrde til den rette Tid; men end og nu saa mildeligen forløst eder der fra og velsignet eder

med en dejlig og velskabt liden Søn/ (Daatter) og som hand i Fødselen har giort hannem (hende) en Arving til eder / saa har hand og strax derefter ved Igienfødselen lodtaget hannem (hende) til de Helligis Arvedeel i Himmelen; Ti skal J nu erindre eder tvende de Ting/ som J skal vel agte i denne eders Kirkegang:

1. Hvad eders Pligt er mod Gud for saadan beteed Naade.

2. Hvad den er imod eders Barn.

Det første skal J ansee derudi / at J/ som en gudfrygtig Moder frembærer eders Barn til Gud sin Skabere/ som den der har været den største Mester til denne Gierning og giort det beste for eder; Ti enddog Børnene fødis af deris Forældris Kiød og Blod/ saa at de vel kand sige om dennem det

Adam

Adam før sagde om sin Hustru/voris første Moder: Det er Kiød af mit Kiød og Been af mine Been/Gen. 2. v. 23. saa er dog Gud allis voris Skabere/og et hvert Menniske maa bekiende med David: Herre du skylte mig i min Moders Liv/ Psal. 139. v. 13. Det er Gud vor Skabere/ som leder os i Moders Liv og leder os ud igien/ at vi ikke omkomme. Hand lukker til for en Qvinde/at hun ikke føder/ som hand giorde i Abimelechs Huus/Gen. 20. v. 18. Hand lukker og til for et Barn at det ikke fødis; men døer i Moders Liv/ Job. 3. v. 16. eller og bliver/ som en Benoni og Smertis Søn for sin

Moder / Gen. 35. v. 18. og i den Hen-
seende kalder Guds Aand det en
Guds Velsignelse / naar en Qvinde
føder / Gen. 1. v. 28. Ti uden den bliver
hun aldrig til Moder / og mindre til en
glad Moder; Men begge Deele har
Gud giort eder deelagtig udi / I HEr-
rens Velsignede / hand har velsignet e-
der med Livets Velsignelse / at I er
bleven en Moder / hand har velsignet
eder med Legemets Velsignelse / at I
er en glad og velsignet Moder til et yn-
deligt Barn / som er uden Lyde og
nu ved Igiensødelsen et Guds Barn.
Saa tit I seer dette / eller andre Børn /
som Gud har velsignet eder med / skal
I tænke hos eder selv det den Macca-
bæiske Moder før sagde til sine Børn:
Jeg er vel eders Moder;

men

men jeg veed ikke hvorledis
Jeg syntis i mit Liv; ti jeg
gav eder ikke Aanden og
Livet/ og jeg samlede ikke
saa underlig eders første
Grundvold/ 2. Maccab. 7. v. 22.
Ti bør Jeg at tage denne Guds Gave af
HErren med Taksigelse/ og i Dag og
hver Dag med Anna bære til HEr-
ren hans egen Gave med Lov og Tak
1. Sam. 1. v. 24. at Jeg ikke alleniste taler
i Dag til Gud/ som Lea/ der hun haf-
de fød sin Juda: Denne sinde
vil jeg love og takke Herren/
Gen. 29. v. 35. Men siger med David:

Jeg vil love HErren saa
længe jeg lever. Jeg vil
forkynde Alds Gud/
mens jeg er til/ Psal. 146. v. 2.
hand/ som har giort det/ at J kand
boe en glad Barnemoder
her efter i eders Huus/Psal. 113. v. 9.
elskis af eders Barn/ (Børn) og
rosis af eders Hosbonde/ Prov.
31. v. 28. Men paa det J dis bedre maa
udvise denne eders Hiertis Lov og
Taksigelse imod HErren eders Gud/
saa seer vel til/ at/ som J er bleven en
glad og velsignet Moder i Fødselen/ J
maa og blive en forsynlig og Gud beha-
gelig Moder i Optugtelsen. Og det er

2. Eders Pligt imod eders Barn/ at I ikke alleniste sørger for hans (hendis) legemlig Føde/ men allermest for den rette Sicele-Føde/ hvor ved hand (hun) maa opfødis til Himmelen og tiltage/ som i Alder og Styrke/ saa i Viisdom/ Yndest og Naade hos Gud og Wennisken/ Luc. 2. v. 52. Naar I legger Barnet for eders Bryst at opfostre det med eders egen Melk/ da glemmer ikke at føde det tillige med den usvigelige Melk/ som Petrus taler om 1. Pet. 2. v. 2. at det maa opvoxe i JEsu Christi Naade og saliggiørende Kundskab/ 2. Pet. 3. v. 18.

Offrer

Offrer det i Dag og hver Dag / Morgen og Aften / i eders Bønner til Gud / og beflitter eder paa / at det af Barndommen op maa oplæris udi Guds hellige Ord / 2. Tim. 3. v. 15. At hand (hun) maa blive viis til Salighed og i Tide lære at vandre sine Veje ustraffelig for HErren / Psal. 119. v. 9. Holder hannem (hende) Salomons Ord fore: Tænk paa din Skabere i din Ungdoms Dage / Eccl. 12. v. 1. og kommer selo Pauli Formaning vel ihu / som hand giør til alle retsindige Fædre og Mødre: I Forældre opføder eders Børn i Tugt og HErrens Formanelse

Eph.

Eph. 6. v. 4. Vogter eder / at I ikke i nogen maade enten med Ord eller Gierninger bliver eders Barn til Forargelse; Ti Vee den ved hvilken Forargelse kommer / siger Christus Matth. 18. v. 7. og tænker Dag og Nat paa det Ord Gud talede selv paa Sinai Bierg: Dersom I vandre uskikkelig for HErren / da skal hand hiemsøge eders Ondskab paa eders Børnind- til tredie og fierde Led / Men tvert imod: Dersom I elsker hannem og holder hans Bud / da skal hand bevise Miskundhed

til eders Børn og Børnebørn i mange tusinde Led/ Exod. 20. v. 1. 5. 6. Hvilken Velsignelse jeg hiertelig vil ønske over eder formedelst JEsum Christum/ i hvis Navn vi saaledis bede: Fader vor etc.

Gaar ind med Fred i Guds Menighed og offrer eders Gud Lov og Tak/ som har giort saavel imod eder/ hand fremdelis styrke eder til Siæl og Lege me og lade denne eders Indgang nu og altid være velsignet for hans Ansigt/ Amen.

Er Barnet dødt for/ eller efter Fødselen/ for/ eller efter Daaben/ er enten Barnet/ eller Moderen selv nogen sær Vanheld/ eller Svaghed derover tilfalden/ da lemper Præsten sin Trøst

og

og Tale derefter og kand Maaden at tale med i slig Tilfald nogenlunde være saaledis:

Elskelig Guds Barn J er maaskee med megen Suk og Klage i Dag opgangen til dette Guds Huus efter denne eders udstandne/ haarde og besværlige Barselseng/ som en bedrøvet Moder/ der savner sit Barn/ Luc. 2. v. 43. Men J skal gaa med Tak ind i Guds Huus; Ti enddog J maa være Sorrigfuld i eders Hierte/ fordi Gud har borttaget eders Barn fra eder/ saa bør J dog at betænke/ at Gud tog intet/ uden det hand tilforn gav eder/ og hvad kand J da andet sige til denne Guds Gierning? end det Job den ulyksalige Fader sagde/ der alle hans Børn vare omkomne:

HErren gav / HErren tog / HErrens Navn væ-
re æret / Job. 1. v. 21. Har I end
havt Umag og Smerte for eders Barn /
saa at eders Lænder gjorde eder Vee
formedelst eders Barnefødsel / saa vi-
der deg / at det var Gud / som lod den
Frugt vore hos eder / at I ikke skulle
regnis iblant de Ufrugtsommelige / og
hand gav eder Kraft til at føde der
det var fuldkommen til Fødselen / hvor
ellers ingen Kraft hafde været / 2. Reg.
19. v. 3. Ville I da vredis over det /
som I aldrig var en Herre over / og
Gud selv haver den største Ret til /
Jon. 4. v. 9. 10. Gremmer I eder / at
Gud har giort eders Arbeide og eders
Haab til intet / der I med Eisseras

Moder ventede et levende Barn/ og see! dets Liv var borte/ Jventede Glæde Jud. 16. v. 21 og see der var Sorrig/ Jer. 8. v. 15. Saa tænker dog ikke/ at eders Haab er derfore plat ude/ og J skal ikke dismindre være af lige Frimodighed med Job/ der Nøden var haardest over hannem: Vil HErren end slaa mig ihiel/ saa vil jeg dog haabe paahannem/ Job. 13. v. 15.

Sørger J derfore/ at eders Barn har mist sit Liv hos eder/ før end det ved Jgiensødelsens Bad sik Liv i Christo/ Gal. 3. v. 27. Saa trøster eder igien dermed at J ved eders Barn/ som en troende Christen er agtet hos Gud/ hvor med J formodentlig/ som

en god Moder i Tro og Tillid har ofret eders Barn til HErren eders Gud. Jveed end og/at enddog Daabens Nytte er stor og høiformøden til Salighed/Joh.3.v.5. saa er Gud dog ikke altid forbunden til Daaben og slige Saligheds Middeler; Men handfrelser saa vel uden Middel/ som ved Middel. Hvor mange ere vel i det Gamle Testamente bortdøde for den ottende Dag uden Omskærelsen? Hvor mange i de fyrretyve Aars Reise i Ørken? Jos. 5.v.4. Hvor mange i Egypten under Pharaone? Exod. 1.v.22. og hvor mange under Antiocho den Tyran? 1. Macc. 1.v.63. & 2. Macc. 6.v.10. Hvo ville sige/ at alle disse vare ikke salige? Og hvi kunde hand ikke nu saa vel give dette Barn Troen i eders Liv/ som hand før gav den

liden

liden St: Johannes den i sin Moders Liv Luc. 1. v. 44. naar J særdelis har en god Samvittighed / at det ikke for nogen eders skyld saa hastig er om-kommen. Saa holder eder da sta-dig til Guds Forjættelse / som er given eder og eders Børn efter Guds egen Forsikkring ved Petrum Act. 2. v. 39. Det Gud før sagde til Abraham / det har hand og sagt til alle Troende: **Jeg vil være din Gud og din Seds Gud** / Gen. 17. v. 7. Trøster eder ved det Ord JEsus sagde: **Eders Fader i Himmelen vil ikke / at nogen af disse smaa skal fortabis** Matth. 18. v. 18.

ti Himmerigis Rige er de=
ris. Matth. 19. v. 14.

Kommer eder den Vanheld for/som
eder/ eller eders Barn er tilslagen i
Fødselen/der over J maa ffee vel kla=
ger med Naomi/ at den Almægtigste
har giort det saare bedst for eder/
Ruth. 1. v. 20. Da vider at Guds
Villie er altid bedre end Menniskens
Villie/ og at J bør at tie der til i al
Stilhed og Taalmodighed og sige med
David: Jeg vil tie/jeg vil ikke
oplade min Mund/ ti du
Herre giorde det/Psal. 39. v. 10.
Der kommer sommetid en af Moders=
Liv/som mangler noget paa sine Lem=
mer/

mer/som den Blinde Joh.9.v.1. den Lamme/ Act.3.v.2. sommetider en/som har formange Lemmer/ som den lange Mand/der hafde sex Fingre paa hver Haand og sex Tæer paa hver Fod/ 2. Sam.21.v.20. sommetider kommer og et dødt Menniske frem/ som har intet Liv af Moders Liv; Men hvo ville derfor trette med sin Skabere og sige til Herren: Hvad gjorde du? ti Hee den/som siger til en Hu- der: Hvad avlede du? og til en Moder: Hvad fødde du? Elaj.45.v.9.10. Tænker I med Dvinden i Sarepta/ at Gud er eder særdelis vred derfor/ og at dette er skeet eder at eders Misgjerning skulle

ihukommis / og eders Søn (Daatter) omkomme / 1. Reg. 17. v. 18. saa at J tykkis J har got Skel til at sige med Rebecca: Har Jud velsignet mig / hvorfor er da dette? Gen. 25. v. 22. da vider / at Guds Dom skal altid begynde af Guds Huus / efter Petri Lærdom 1 Pet. 4, v. 17. og de beste Børn reffer Gud ofte allerhaardest Hebr. 12. v. 6. Seer paa Guds egen Søn / som var ligere en Orm / end et Menniske / og hafde intet brut der til / Psal. 22. v. 7. Seer paa de Hellige / hvad de har udstaaet / seer paa Job Job.

1.v.18. Seer paa Paulum/den udvalde Guds Apostel 2. Cor. 12.v.7. Ja seer paa alle Guds Børn/ skulle de ikke alle lide med hannem/ (Christo) om de ellers ville ceresuld giøris med hannem? Rom. 8. v. 17.

Legger Christi Ord vel paa Hierte/ som hand sagde til Phariseerne / der spurte om det Menniske / som var blind fød af Moders Liv / at hverken hand eller hans Forældre havde syndet dertil / men at Guds Gierning skulle blive aabenbaret paa hannem Joh. 9. v. 3. og trøster eder ved Pauli Ord / at

 alting

alting skal tiene eder til Go-
de/ om i ellers frygter og elsker
Gud Rom. 8. v. 28. Lad være eders
Barn var svagt i Fødselen/ det er dog
saligt ved Igienfødselen/ og skal ærefuld-
giøris ved Opstandelsen/ hvor ingen
Rynke eller Smitte skal
seis mere Eph. 5. v. 27. Ti det/ som
saais i Forkrankelighed/
skal opstaa i Lforkran-
kelighed/ Kraft og Her-
lighed/ 1. Cor. 15. v. 42. 43.

Er end eders Barn borte for eder/ saa
er det dog hos sin og allis voris beste

Fa-

Fader i Himmelen; Savner I det her paa eders skød/ glæder eder/ at det saa vel hviler der i **Abrahams skød** Luc. 16. v. 23. Er det ikke mere her iblant Menniskene/ da er det der iblant de **Udvalde og Englenis mange tusinde**/ Hebr. 12. v. 22. Er det end her dødt for os/ lever det dog der i øvig Fryd og Glæde/ **hvor intet Ont mere skal røre det**/ Sap. 3. v. 1. Nu har I ikke fornøden at sørge videre derfor. JEsus har taget eders Barn til sig at det **skal være hvor hand er**/ og nyde hans Salighed øvindelig.

Saa værer nu til freds med Guds Villie og gaar ind i Guds Huus med Lov og Tak/ styrker eders Siæl i Gud og priser hans Navn/ som gior alting saare vel. Giør i det/ saa skal hans Velsignelse hvile over eder / og i skal see det med Glæde alle eders Livis Dage/ hvilket jeg saa troligen ønsker over eder/ som jeg alvorligen i Tro og Tillid beder for eder/ **Fader vor du som est i Himmelen etc.** Gud styrke eder med sin Aand og lade eder hver Dag see og smage/ **hvor sød HErren monne være!**

IV. Ca=

IV. Capitel
Om Skriftemaal og Afløsning.

I. Art.
Om lønlig Skriftemaal og Afløsning.

DE som ville bruge det hellige Naderens Sacramente skulle enten Dagen tilforn / eller samme Dag for Prædiken / om det for vigtige Aarsager ikke kand skee Dagen tilforn / indstille sig for Præsten i Skriftestolen / bekiende deris Synder for hannem og bede om Afløsning; Dog skulle de / som enten først ville gaa dertil / eller have

have noget sønderligt billigen at tage i agt/ gaa til Præsten nogle Dage tilforn / at hand begvemmeligen med dem derom kand handle/ og i Tide raade deris Samvittigheder af Guds Ord. Naar de saa ville skrifte/ skulle de i en sand Hiertens Ydmyghed fremkomme / og saasom for Guds eget Ansigt sette sig med Ærbødighed ned paa Knæ for HErrens Tienere / mens de gjøre deris Skriftemaal og annamme Afløsning.

Efterat Præsten har hørt en Synders Bekiendelse og der hos fornummet en hiertelig Fortrydelse over Synden / samt en inderlig Længsel efter Guds Naade med et Christeligt og alvorligt Forset til en sand Bedring/ da skal hand med Beskedenhed og Sagtmodighed forreholde hannem sin

sin Synds Vederstyggelighed og onde Fortieniste / efter Guds Lov og der imod fremføre kraftig Trøst og Lægedom af Evangelio / ligesom hand befinder en hver at være saaret til / stille hannem Christi dyre Fortieniste for Øjen / som med sin fuldkommen Lydighed og uskyldige Død har forvervet alle Syndere Naade og Syndernis Forladelse / om de i Troen omvende sig til hannem / og endelig formane hannem til et nyt og helligt Levnet / at hand herefter vogter sig for Synden og ikke paa ny igien motvilligen forkaster Guds Naade / med andet mere / som en Guds Tiener efter en hver Synders Beskaffenhed best kand betænke / hvorpaa hand omsider med Haandens Paaleggelse i den Hellige Trefoldigheds Navn tilsiger hannem

alle hans Synders Forladelse ikke ynstendis eller med nogen Vilkor / om hand giør en sand Poenitense / men med en vis og fast Slutning paa denne Maade:

Efterdi J af Hiertet angrer og fortryder eders Synder og i en stadig Tro henflyer til Guds Barmhiertighed i Christo JEsu / lover derhos ved Guds Naade at beflitte eder paa et bedre og skikkeligere Liv herefter / da paa Guds og mit Embedis vegne / efter den Magt og Myndighed GUd selv har givet mig her oven fra til at forlade Synderne paa Jorden / tilsiger jeg eder alle eders Synders Forladelse i Navn Gud Fadirs / Sons og Hellig Ands

Aands/Amen! Gud som har selv begynt det gode hos eder/ hand fuldkomme det fremdelis til vor HErris JEsu Christi Dag/ og opholde eder i en fast og levende Tro indtil Enden for JEsu Christi Skyld/ Amen!

Paa denne Maade skal handlis med en hver i sær det korteste skee kand/ ligesom Tiden det vil tilstæde/ og en Synders Vilkor det ellers udkræver/ hvoreffter en Guds Tiener fornemmelig bør at lempe sig.

Og efterdi en Guds Tiener sidder her i Guds Stæd at handle med dennem/ som ere besværede med Synden/ og bør at være tro udi sit Kald/ saa at hand intet forsømmer/ som kand være

Gud til Ære og Synderen til Trøst/ Glæde og en salig Omvendelse/ da maa hand vel see sig for/ at hand ikke i nogen Maade misbruger det hellige Embedis Myndighed og dermed giver Gud Aarsag at **kræve en Syn-ders Blod af hans Hender**

Ezech. 3. v. 18. naar hand enten af Frygt for Menniskene og deris Unaade efterlader noget/ som til en Synders Salighed kunde være fornøden/ eller og af Had/ Nid/ Gerighed/ Uvenskab og andre dislige privat Affecter overfuser en Synder paa det hellige Stæd/ eller maa skee bebrejder hannem hvad dennem kunde være imellem/ eller og haanligen afviser hannem fra Skriftestolen andre Guds Børn til Forargelse;

gelse; Men om nogen beteer sig ubodfærdeligen/hannem skal en Guds Tiener flittig formane til Bod og Bedring/og beflitte sig paa med Sagtmodighed at overtale hannem af Guds Ord/ at hand opsætter sit Forrehavende indtil hand ved den Hellig Aands Bistand maa være bedre skikket til saa helligt et Verk.

Imidlertid Skriftemaal saaledis forrettis/ skal Klokkerne i Kiøbstæderne og Degnene paa Landet stædse være tilstæde i Kirken og nøje give agt paa/ hvo de ere/ og hvor mange/ som gaa til Skrifte/ hvilke ved Navn og Dag i en dertil forordnet Bog rigtig af dennem skulle antegnis/ paa det mand kand kiende de forsømmelige/ og vide hvor meget Brød og Vin til hver Communion endelig kand behøvis at ingen

Mangel derpaa maa være de Gudfrygtige til Hinder i deris Salighed og Menigheden til Forargelse.

For den skyld skal og en hver Præst have en Tavle hos sig i Skriftestolen/ hvorpaa hand tegner Tallet paa dennem/ som har skriftet.

Til det hemmelige Skriftemaal maa de ikke stædis/ som efter Loven ere skyldige til at udstaa Kirkens Disciplin, men slige bør deris Forseelse aabenbare for Menigheden at afbede og aabenbare afløsis.

11. Art.

Om aabenbare Skrifte-maal og Afløsning.

Haben-

Aabenbare Afløsning skal skee i Kiøbstæderne om Fredagen / og paa Landet om Søndagen strax efter Prædiken paa de Stæder / som Loven omformælder.

De som saaledis skulle afløsis / bør nogen Tid tilforn at oplade sig for Præsten og begære Afløsning / og dersom hand da finder en sand Anger og Rørelse hos dennem over deris begangne Forseelse / skal hand næste Prædikedag / da saadan Afløsning bør at skee / dennem annamme / og paa efterskrevne Maade afløse.

Efter Prædiken paa den Dag / da saadan en Synder skal skriftis / advaris Menigheden (af Prædikestolen) at der er en bodfærdig Synder (Synderinde) som haver forseet sig imod det N. Bud / og dermed forarget denne Christi Me-

Menighed / hvorfor hand (hun) nu i Dag indstiller sig her for Guds Menighed offentlig at afbede samme sin begangne Forseelse hos Gud og Forargelse hos Menigheden / at Guds Børn ville alvorligen bede Gud for hannem / (hende) at hand i Naade selv vil forarbejde en sand Omvendelse for hannem / (hende) og fremdelis med sin gode Aand saaledis regere hannem / (hende) at hand (hun) ikke herefter skal falde i slig / eller anden grov Last og Guds Fortørnelse mere: Hvortil vi samtlig af Hiertet vil ynske hannem (hende) Naade og Velsignelse af Gud Fader i Christo Jesu / vor HErre!

Derpaa begynder Degnen i Koret denne Pœnitentsis Psalme:

Beklage af al min Sin-

de / etc.

Hvor

Hvoraf et/ eller flere Vers kand syngis/ ligesom fornøden eragtis.

Imidlertid kommer Synderen (Synderinden) til Korsdøren/ og setter sig ned paa Knæ lige i Døren/ eller og oppe imod Alteret/ hvor intet Kor er.

Naar Sangen endis/ kommer Præsten til hannem (hende) og korteelig af Guds Ord/ forrestiller Menigheden den begangne Synds Bederstyggelighed/ og hvor groveligdette Menniske dermed har forseet sig/ baade imod Gud/saa og imod andre Guds Børn/ og særdelis imod denne JEsu Menighed/ som derover allermest er bleven forarget/ formanendis Synderen (Synderinden) til en sand og alvorlig Omvendelse/ hvilken Præsten videre udforsker med dis-

se efterskrevne faa Spørsmaal / som hand giør til Synderen (Synderinden) saaledis:

1. Saa tilspørger Jeg eder paa Guds vegne N.N, om J ikke her for Gud og denne hans Christen Menighed alvorligen bekiender / at J / foruden andre eders mange Synder / end og særdelis med denne eders N. Synd / haver høyligen fortørnet eders Himmelske Fader og forarget eders Jevnchristen og Næste; men allermest denne Guds Menighed / som J har været en Lem udi?

Svaris lydeligen Ja.

2. Om J af Hiertet fortryder denne eders begangne grove Forseelse / hvormed J haver fortient Guds Vrede med timelig og ævig Straf?

Svaris / Ja.

3. Om I og stadig troer/ at Gud formedelst sin eniste og uskyldige Søns/ JEsu Christi dyre Værdskyld og Fortieniste vil være eder naadig og ikke tilregne eder denne Synd?

Svaris Ja.

4. Om I har det Gudelige og alvorlige Forset/ at I hereefter ved Guds Naade vil skye og fly al saadan og anden motvillig Overtrædelse/ og beflitte eder paa et bedre og skikkeligere Levnet efter denne Dag? Svaris Ja.

5. Om I hiertelig længis efter at annammis til denne Guds Menigheds Samqvem/ som I ved eders grove Synd og Forargelse selv har skilt eder fra/ og nu med andre Guds Børn inderlig attraar og begærer at blive deelagtig i JEsu Christi helligste Legeme og Blod i Sacramentet?

Svaris Ja. U ij Her-

Herhos skal i sær agtis / at om det er for Horeri / eller Letfærdighed / da spørgis en Synderinde / hvo der er Fader til Barnet / hvilken hun da sandfærdeligen har at navngive.

Paa saadan Bekiendelse siger Præsten fremdelis:

Saa vender eder da om til Menigheden og afbeder den Forargelse / som I med denne eders Synd har givet dennem:

Derpaa staar Synderen (Synderinden) op og vender sig til Menigheden sigendes paa denne / eller anden dislige Maade:

Jeg beder / at I Guds Børn vil forlade mig denne min begangne Forseelse og ikke støde eder paa mig / eller tage Forargelse af mig mere.

Saa

Saa setter hand (hun) sig ned paa Knæ igien for Præsten/ som da ydermere paa Synderens (Synderindens) vegne afbeder den Forargelse/ og derhos med Paulo alvorligen formaner hver og en/som tykkis/at hand staar/at hand seer sig vel for/ at hand ikke falder/ 1.Cor.10.v.12. hvorpaa hand endelig med Haands Paalæggelse afløser Synderen (Synderinden) saaledis:

Efter saadan eders Hiertis Bekiendelse/ som I her for Guds Ansigt og denne hans Christen Menighed aabenbare aflagt haver/da vil jeg paa Guds og mit hellige Embedis vegne/ efter JEsu Christi egen Befaling/ og paa hans bare og kraftige Ord/ tilsige eder N.N. denne eders begangen N. Synds og alle andre eders Syn-

ders Forladelse JEsu Guds Faders / Søns og Hellig Ands / Amen!

Gaar bort i HErrens Fred og synder ikke mere.

Derpaa syngis dette eniste Vers af denne Psalme: Af Dybsens Nød etc.

Og Synden hos os er mangefold / etc.

Siden / om det er i Kiøbstæderne / begyndis af Disciplerne:

O du Guds Lam etc.

Og forfølgis med Versiklerne og Collecten af HErrens Tiener / ligesom paa Bededage sædvanligt monne være:

Men

Men er det paa Landet / da begynder Præsten strax Communionen efter den Maade / som her efterfølger / og da gaar Synderen (Synderinden) som har faaet Afløsning op til HErrens Altere lige med andre at blive deelagtig i den hellige Naderis Sacramente.

V. Capitel

Om Christi Naderis Sacramente.

Ræsterne allene / og ingen anden / skulle i Kirken / naar Guds Tieniste forrettis / uddeele det Høyværdige Alterens Sacramente ; men hos de Syge og Fangne / som ikke

ikke kunde komme til Kirken forrette de det udi Huſene.

Jngen Præſt maa communicere ſig ſelv/(end ikke paa hans Soteſeng/ naar hand kand have en anden der til/) men bør i ſaa Maade lade ſig betiene af en anden/ligeſom andre gjøre.

De ſom have faaet Afløſning af Guds Tiener/enten hemmelig/ eller aabenbare/ſkal ſiden/naar Communionen angaar/komme med Andagt til HErrens Altere og ſette ſig ned paa Knæ omkring Alteret/ ſaa mange/ ſom vel kunde faa Rum uden Trængſel/ Mændene paa den høire/ og Qvinderne paa den venſtre ſide: De andre blive ſaa længe ſtaaende ordentlig og ſkikkelig ved ſiderne af Alteret/ indtil de første ere blevne betiente.

Præ-

Præsten skal være iført baade Messeskiorten og Messehagelen / mens Communionen forrettis / saa skal og Alteret altid være beklædt med en smuk reen Dug / Kalk og Disk og tvende antænte Lys / saa længe Communionen varer / samt fornøden Vin og Brød der paa tilsiæde / saa tit nogen skal berettis / hvormed Klokkerne i Kiøbstæderne og Degnene paa Landet skal have flittig Indseende.

Naar alting er saaledis rede / og Sangen er udsyngen for Communionen, da vender Præsten sig om til Menigheden og læser allerførst denne sædvanlige Formaning til dennem / som da skulle berettis:

Paa det kieriste Christi Venner / at I rettelig etc.

Derefter vender hand sig til Alteret igien og med høj Røst paa Dansk udsynger den gandske Communions Messe saaledis:

Lader os alle bede:

Fader vor du som est etc.

Hvortil Menigheden svarer Amen!

Strax derpaa begynder hand iligemaade Indstiftelsens Ord:

Vor HErre JEsus Christus etc.

Her er at agte/ at naar Præsten nævner de Ord:

Og hand Brødet etc. Da tager hand Brikken med Brødet i Haanden/ og holder den saa længe indtil den første Part er udsyngen/ saa vit

vit det vedkommer / og da setter hand den ned paa Alteret igien. Ilige-maade / naar hand nævner de Ord: **Ligesaa tog hand og Kal-ken** / etc. holder hand paa Kalken med sin Haand indtil Testamentets Ord aldelis ere udlæste.

Imidlertid Velsignelsen saaledis skeer / tier enten Menigheden gandske stille / eller og læser sagte for sig selv efter Præsten.

Naar dette er forrettet / da tager Præsten med Ærbødighed først Di-sken med det velsignede Brød og be-gynder fra den høire Haand at ud-deele det runden om til dennem / som sidde paa Knæ for Alteret / saa at hand giver en hver sin Deel i Mun-

den/ og i det hand giver det/ siger hand til en hver i sær:

Dette er JEsu sande Legeme.

Derefter tager hand Kalken og uddeeler den paa samme Maade/ saa at hand holder derpaa/ mens de drikke deraf/ og i det de drikke/ siger hand til en hver i sær disse Ord:

Dette er Jesu sande Blod.

I Kiøbstæderne og/ hvor der ere flere Præster end een/ der bør den ene uddeele Brødet og den anden Kalken/ dog kommer den anden ikke op til Alteret/ førend Consecrationen er skeet/ og Uddeelelsen skal begynde/ og skal en Guds Tiener see vel til/ at Kalken er saaledis iskenket/ at hand intet spilder deraf/ naar hand rører sig dermed.

Efter

Efter at Uddeelelsen saaledis er skeet med begge Dele / Brødet og Vinen / da vender den Præst / som har uddeelet Kalken / sig til Communicanterne og siger saaledis:

Den Korsfæste og opstandne Christus JEsus / som nu har spiset og skenket eder med sit hellige Legeme og Blod / hvormed hand har fyldistgiort for alle eders Synder / hand styrke og opholde eder der ved i en sand Tro til det ævige Liv!

Saa

Saa staa de op / som have communiceret, og med Ærbødighed bøje deris Knæ tillige med deris Hierter / og gaa saa hver til sin Stæd igien.

Dersom der ere flere at berette / da handlis med dennem / ligesom med de første.

Præsten skal flittig legge vind paa / at hand veed Tallet paa dem / som skal berettis / saa at hand ikke nødis til at igientage de forskrevne Velsignelsens Ord ; Ti hverken Brødet / eller Vinen bør at uddeelis / førend de ved Ordet ere helligede.

Under Communionen syngis enten

O Guds Lam uskyldig etc.

Hvilket igientagis trende sinde / om der ere saa mange at berette / eller og:

JEsus Christus er vor Salighed etc.

Hielp Hud / at jeg nu kunde etc.

JEsu søde Hukomelse etc.

Eller en anden af den anordnede Psalmebog; som vel skikker sig paa den hellige Forretning / og endelig sluttis Sangen med / enten denne liden Lov-sang: Hud være lovet etc.

Eller og en anden smuk og beqvem Takke-Psalme.

Derefter vender Præsten sig til Menigheden og synger med høj Røst:

HErren være med eder!

Menigheden svarer:

Og med din Aand.

Siden vender Hand sig til Alteret igien og læser efter Sædvane denne efterfølgende Collect saaledis:

Lader os alle bede:

VI takke dig HErre/ Almægtigste evige Gud/ at du med disse salige Gaver etc.

Menigheden svarer: Amen.

Saa vender Præsten sig igien til Menigheden og slutter den gandske Messe med den sædvanlige Velsignelse/ ligesom tilforn er ommælt.

Til dette høyværdige Sacramente maa de/ som Loven det forbyder ikke

Ej

Ej heller maa nogen af en fremmet Religion annammis til Alterens Sacramente/ førend hand først til fulde er underviist i voris Tro/ og gandske frasiger sig sin forrige Religion for Præsten. NB.

VI. Capitel

Hvorledis med Syge/ Anfegtede/ Besatte/ Fangne og Misdædere skal omgaais.

I. Art.

Om Syge.

Ere Syge/ Vanføre og Engeliggende/ som ikke kunde komme til Kirken/ skulle Præsterne idelig besøge/

og ingenlunde negte dennem det hellige Naderens Sacramente i deris egne Huse/naar de det begære/og skikke sig værdeligen dertil efter Guds Ord og Befaling; Saa skulle de og/naar Leilighed givis/flittig paaminde Folket/at de betimeligen sende Bud efter dennem/naar de blive syge/ og ej bie til den allerydersте Nød/ paa det de dis ideligere kunde besøge dennem og med fornøden Paamindelse/ Raad og Trøst af Guds hellige Ord komme dennem til Hielp og Tieniste i deris Lidelser.

Og skal den Svage imidlertid af de nærværende flittig erindris om sin Daabis Kraft/ hvorved hand beholder en god Samvittigheds Pagt med Gud / og kand fuldkommen forsikkre sig om det æveige Liv/ dersom hand ikkun med en stadig Tro holder fast ved

JE-

Jesum og hans dyre Fortieneste/ som er skeet til hans Salighed.

Er Præsten selv svag/ naar hand kaldis til nogen Syg at berette/ saa at hand ikke kand komme der hen/ da skal den nærmeste Præst dertil fordris/ om hand kand bekommis. *NB.*

Hvor Præsten saa kaldis at berette nogen/did skal hand uden Forsømmelse komme/det være sig Nat/ eller Dag/og vel eftertænke/hvorledis den Syge har skikket sig i sin Velmagt/ at hand nu i hans Afmægtighed dis bedre kand undervise hannem til Salighed.

Naar Præsten da kommer til den Syge/ hilser hand hannem venligen i Gud/og efter at hand kortelig en har udspurt hans Tilstand/ kand hand først saaledis tale til hannem:

I denne svage Tilstand / som jeg nu finder eder udi / merker jeg / at I fornemmeligen har Guds Kraft og Styrke fornøden til at bære hans Kors med Taalmodighed / hvilken jeg derfor saa hierteligen vil forynske eder / at I med Job maa bie taalmodig alle eders Strids Dage / og i en stadig Tillid til hans store Barmhiertighed vente en god og glad Omskiftelse udi sin Tid. HErren den grundgode Gud / som slaar og helbreder / som straffer og trøster / fra hvilken al Hielp kommer / som skeer paa Jorderige / hand komme eder kraftig til Hielp udi denne eders Skrøbelighed / og efter sin Faderlige Villie og Velbehag gjøre en glad Ende derpaa / naar Tid er / til hans Ære og eders Salighed!

Hvor-

Hvorpaa de/som ere tilstæde/strax vige af i et andet Rum/indtil Communionen forretagis/paa det Præsten kand handle ene med den Syge/ og da farer hand videre frem i sin Tale til hannem saaledis:

Men efterdi/ kiereste Guds Ven/ det haver nu behaget Gud eders Himmelske Fader at hiemsøge eder med dette sit faderlige Kors/ saa gior J vel/at J/som et Guds Barn/ydmyger eder under Guds vældige Haand/ og betimeligen sørger for eders Sicel/ at den maa blive ved/ end og mit i Døden/og J formedelst eders Frelseris JEsu Christi allerhelligste Legems og Blods Deelagtighed nu paa ny maa forsikkris om et ævigt og udødeligt Liv for eder efter dette Liv.

Jeg tviler og ikke paa/at J jo/som

en god Christen/ har efter Pauli Formaning rettelig bered eder til dette høje Saligheds Verk/ og flittig randsaget eders Hierte og Samvittighed/ hvorledis I hidindtil har skikket eder efter eders Guds hellige Bud og Villie/ hvad I der imod har handlet/ enten med Gierninger/ Ord eller Tanker eders Himmelske Fader til Fortørnelse/ det fortryder I af eders gandske Hierte/ og i en fast Tillid til Guds Naade stiller ham nu sin egen Søn for/ eders Frelsere JEsum Christum/ som med sin Død har fyldestgiort for alle eders Synder og forvervet eder en fri Indgang fra denne Død ind til det ævige Liv i Himmelen: Dersom og noget særdelis skulle ligge eder paa Hierte/ saa formaner jeg eder/ at I nu aabenbarer det for HErren eders Gud/ og saa-

saaledis giør Rum for eders Sam-
vittighed: Ekyler ingen Vrede/ingen
Had/ eller Fiendskab hos eder imod
noget Menniske/men forlader af Hier-
tet alle dennem/ som eder kand have
giort imod/ paa det I maa være be-
red/ nu og altid/ hvad heller denne
Sygdom skal være til Livet ydermere/
eller til Døden/ med de kloge Jom-
fruer at tage imod eders Sicelis Brud-
gom og med en glad og rolig Sam-
vittighed vente hans Tilkommelse:
Og at jeg paa Guds og mit Embedis
vegne om saadan eders Beredelse til
dette høje Saligheds Verk dismere
maa forsikkris/da udsiger eders Trois
Bekiendelse og Skriftemaal i JEsu
Navn/saa vit eder idenne Skrøbelig-
hed muligt monne være.

Naar den Syge da giør sin Be-

kien-

kiendelse / bør Præsten vel give Agt paa hvad der ligger hannem mest paa Hiertet / at hand kand trøste hannem der imod af Guds Ord / og paa Christi dyre og hellige Fortieneste giøre hannem forsikret om alle sine Synders naadige Forladelse / den hand og paa Guds vegne med Haands Paaleggelse tilsiger hannem / ligesom før er sagt.

Derefter kalder Præsten Folket ind igien i Stuen til den Syge / og / om det ikke er giort tilforne / befaler en reen Dug at bredis paa Bordet med et eller to tænte Lys derpaa / og setter saa Kalk og Disk derpaa tillige med Brød og Vin.

Naar alting er rede / vender hand sig til den Syge og de hosstaaende og siger saaledis:

Kiereste Guds Venner / efterdi vor

HEr-

HErre Christus JEsus selv siger / at hvor to eller tre ere forsamlede i hans Navn / der vil hand selv være mit iblant dennem / og hvad de bede om i hans Navn / skulle de visseligen bekomme / saa ere vi nu paa samme hans Ord her med hinanden i Guds Frygt forsamlede at holde en Christelig Amindelse om hans hellige Nadere / og at gjøre denne voris syge Medchristen delagtig i hans eget allerhelligste Legem og Blod / efterdi hand nu ikke formedelst Legemens Svaghed / kand komme til Guds Børns offentlige Forsamling / der at nyde det / hvorfore vi nu i den HErris JEsu Navn ville begynde denne hellige Forretning.

Paa det fiereste Christi

Herpaa vender hand sig til Bor-
det igien og læser først:

Fader vor du som est etc.

med klar Røst / derneest Indstiftelsens Ord: **Vor HErre JEsus Christus etc.** aldelis ligesom det skeer i Kirken.

Naar hand rekker den Syge Brø-
det / skal hand sige disse Ord:

**Dette sande JEsu Le-
geme / som er givet i Do-
den for eder og alle eders
Synder / det styrke og op-
holde eder i en sand Tro
til det ævige Liv!**

Dis-

Disligeste/naar hand rekker hannem Kalken-siger hand derhos saaledis:

Dette sande Jesu Blod/ som er udøst paa Korset for eders Synders skyld/ det styrke og opholde eder i Troen/ til det evige Liv

Saa gaar hand til Bordet igien/ og læser den sædvanlige Collect sigendis:

Lader os alle bede:

Vi takke dig GErre/ Allmægtigste evige Gud etc.

Omsider lyser hand Velsignelsen over den Syge og siger:

HErren vcere med eder!

HErren velsigne dig og bevare dig etc. Almen!

Efter dette træder Præsten nærmere til den Syge/ og i de hosstaaendis Nærværelse trøster hannem imod Korset/ og holder hannem den store Naade og Salighed for/ som hannem i dette Sacramentis Deelagtiggiørelse nu er vederfaret; Hvilket kand skee paa efterfølgende/ eller anden dislige Maade:

Saa har J nu kiereste Guds Ven og Broder (Søster) i Christo paa ny igien forsonet eder med eders kiere Himmelske Fader/ og er forsikkret/ at i hvad-

ihvadsomhelst der end maatte paakom-
me eder/ da skal dog/ hverken det nær-
værende/ eller det tilkommende/ hver-
ken Død eller Liv være mægtig til at
kunde skille eder fra den Guds Kier-
lighed/ som er i Christo JEsu/ Rom.
8.v.38 39. Efterat Gud selv i Dag
har fornyet sin Naadis Pagt med e-
der/ og til et fast og uryggeligt Tegn
derpaa giort eder deelagtig i sin egen
Søns og eders kiereste Frelseris al-
lerhelligste Legem og Blod/ hvormed
hand fuldkommen har giort fyldest
for alle eders Synder og forløst e-
der fra den ævige Død. Nu kand J
da glæde eder i HErren eders Gud/
og sige med David: (i hvad Ende
det skal tage med denne Sygdom/)
om jeg end vandrer i Ød-

sens mørke Dale / vil jeg
deg ikke frygte for nogen
Ulykke; ti du HErre est
med mig / din Kæp og
Stav troster mig / og jeg er
forsikkret / at du skal omsider lede mig
ind i HErrens Huus / at
jeg der skal boe og blive altid og
avindelig Psal. 73. v. 4. 6. Dersom
J end udi denne eders Legemlige
Svaghed maa klage det David før
klagede over den Aandelige Svaghed:
Der er intet sundt paa
mit Legeme for Hans

Vre-

Frede / der er ingen Fred i mine Been for min Synds Skyld / mit Hierte slaar heftig og min Styrke har forlat mig / og mine Øjens Lys formindskis daglig / Psal. 38. v. 4. 11. Saa vred sig dog / at J har og føler en sær og synderlig Guds Kraft i Sielen formedelst det Trøstefulde og kraftige Guds Ord / som er sagt til eder / at alle eders Synder ere eder forladne / hvorved J skal blive mægtig til at staa i alle eders Lidelser / og gaa / som en Sejervindere der fra paa det sidste / Rom. 8. v. 37. J har Magt imod Synden /

den/naar den anfegter eder/ ti HEr-
ren har i Dag talet til eder ved mig
sin uværdige Tiener/ det/som hand
fordum ved Propheten Nathan tale-
de til David: **HErren har ta-**
get alle eders **Visgierninger**
fra eder 2.Sam.12.v.13. Jhar Mant
imod Sathan/ naar hand vil friste e-
der; Ti Christi **Blod**/ som J er
bleven deelagtig udi/ har **overvun-**
det hannem/ Apoc.12.v.11.
og hvad skulle J frygte for Døden? ef-
terdi J har ædet Christi Legeme/ som
har frelst eder fra døden/ **og giver**
eder det evige Liv Joh.6.v.54.
Saa værer nu frimodig under Kor-
set/

set/ og lader ikke Modet falde nu J ressis af HErren/ Prov.3.v.11. Man skikker eder stille og lydagtig i eders Guds Villie. Det er kommen fra Gud/ det J nu lider/ det skal og føre eder til Gud/ om J lider taalmodig og bestandig i Troen; Ti det bør os ved megen **Trængsel** og Gienvordighed at indgaa i Guds og JEsu Christi Rige/ Act.14.v.22. J veed det er Guds Villie/ at J saa prøvis/ ti uden hans **Villie kand ikke et Haar falde af eders Hoved**/ Matth. 10.v.30. J veed og/ det er Guds Kierlighed/ og eders Himmelske Faders gode Hiertelag til eder/ at J saa ressis; Ti hvem **Gud elsker**/

den reffer hand/ Hebr. 12. v. 6. Og synis det end for eder / ligesom Gud var vred paa eder / saa slutter dog hos eder selv med Israel/ og siger: Jeg vil gierne bære HErrens Vrede; Thi jeg haver syndet imod hannem/ Mich. 7. v. 9. Saa formaner da eders Siæl til Lov og Tak imod HErren sin Gud/ som saa kraftig har vedergveget eder i denne eders Elendighed / kalder paa hende Dag og Nat med Maria/ og siger: Min Siel love HErren/ og min Aand glæde sig i Gud min Frelsere. Luc. 1. v. 46. 47. Kalder atter igien med David/ og siger

siger saaledis: Min Siel lov HErren/ og forglem aldrig det gode/ som hand haver giort mig: Ti hand haver forlat dig alle dine Synder/ og hand skal læge al min Brek: Hand igienløste mit Liv fra Fordervelse/ hand skal og krone dig med Miskundhed og Barmhiertighed stædse og altid/ Ps. 103. v. 2. 3. 4. Tænker ved eder selv/ naar Smerten er haardest: HErre har jeg ikkun dig/

saa skyttes jeg hverken om Himmel eller Jord/ Psal. 73. v. 25. Bier saa eders Tid med Taalmodighed/ og siger med Job: Jeg vil bie alle mine Strids Dage/ indtil min Omskiftelse kommer/ Job. 14. v. 14. Og skal det da end være til Døden med eder/ saa vider dog/ at I har en Udgang igien fra Døden/ Psal. 68. v. 21. Derfor skal I/ som et Guds Barn stadfæste eders Haab til Gud nu i denne eders Svaghеds Tid/ saavelsom alle andre Tider/ og fuldkommen slutte hos eder ikke at slippe hannem/ i hvad hand

end

end tilskikker eder. Siger med Jacob:
HErre jeg slipper dig ikke/
førend du velsigner mig.
Gen. 32. v. 26. Siger med Job:
HErre vil du end slaa mig
ihiel/ saa skal jeg dog haabe
paa dig/ du skal blive mit
Hiertis Deel avindelig. Job.
13. v. 15.

I hvilken Trøst/ Haab og faste
Tillid jeg nu slipper eder forhaabendis visselig/ som jeg og troligen skal
bede Gud for eder/ at hand/ som selv
har begynt det gode hos eder/ og hiderdtil saa kraftig styrket eder der udi/
hand skal og selv fuldkomme det til
vor HErris JEsu Christi Dag/ og

forleene eder Bestandighed derudi / indtil eders siste Ende for Christi skyld.

Allersist slutter Præsten sin Tale med en liden Ynske saaledis:

Saa befaler jeg eder i Guds Naade og Barmhiertighed / hand giøre eders Smerte lidelig / eders Taalmodighed stadig / eders Haab og Tillid aldelis ubevægelig / og lade sin Fred altid hvile over eder fra nu og indtil ævig Tid / Amen!

Er den Syge saa svag / at hand ikke kand udsige sit Skriftemaal / og Præsten finder dog visse Bodfærdigheds Tegn hos hannem med en hiertelig Forlængsel efter det høiværdige Sacramente / da træder hand strax til Absolutionen og den paafølgende Communion, ligesom før er sagt.

End er hand i den Tilstand / at hand

hver-

hverken kand høre / eller tale / da skal dog Præsten ikke forlade hannem / ej heller negte ham Sacramentet / om hand med Tegn kand give tilkiende sin Attraa derefter / og at hand forstaar / hvad der talis til hannem; Men er hand saa svag / at hand hverken kand høre / tale eller forstaa hvad der talis / da skal Præsten befale hannem Gud til en naadig Omskiftelse / og derhos formane de hosstaaende / at de endrægteligen bære hannem for Gud i deris Bønner / ligesom hine gjorde ved den Verkbrudne / at hand i Naade ville ansee hannem sit arme Kreatur / og trøste hannem med sin Hellig Aand / nu hand ikke kand trøstis af andre / paa det hand maa finde Guds Kraft i sit Hierte til at imodstaa alle Sathans Fristelser / indtil hand

gjør

giør en god Ende paa hans Svaghed/ som kand være til hans Ære og den Sygis Salighed.

NB. De som i deris Livs Tid have foragtet Evangelium/ eller og dog levet ilde/ uden nogen Poenitense/ dersom de af Præsten ville lade sig omvende paa det siste/ er det got; Men ville de ikke/ da maa Christi Legems og Blods Sacramente ikke givis dennem/ at de ej skulle annamme det sig til større Fordømmelse; Men hvilke/ som bekiende Christum og kiende deris onde Levnet/ og ret alvorligen bede om Sacramentet/ dennem maa mand foruden al Fare give det; Ti Guds Tiener kand dog ikke videre dømme/ end efter det hand seer og hører.

II. Art.

Om Anfægtede.

Ligger nogen paa sin Sygesseng/ eller og anden Tid/anfægtet for sine Synder/saa at hand maa klage med David / at hans Synder ere stedse for hannem / de ere blevne hannem / som en svar stor Byrde Psal. 38. v. 5. da skal Præsten/ om saa skee kand/ nogle gange om Dagen besøge hannem/ og giøre al sin Flid til at føre hans Siæl til Kolighed igien / paa det hand ikke skulle geraade i Fortvilelse om sin Saligheed / og den Sorrig skulle blive en Sorrig til Døden 2. Cor. 7. v. 10.

Og skal fornemmelig en Guds Tiener i saadan Tilfald

1. Forreholde den Anfægtede Guds uendelig og grundløse Barmhiertighed/ hvilken der er langt større og mægtigere / end alle vore Synder Rom. 5. v. 20.

2. Stille hannem Christum for/ og særdelis hans almindelige Fortieneste/ hvormed hand fuldkommeligen har giort Fyldest for alle vore Synder: Hand er given for os alle Rom. 8. v. 32. Hand døde for os alle 2. Cor. 5. v. 15. Heb. 2. v. 9. og hand frelste os alle/ 1. Tim. 1. v. 15. Ti hand bar alle vore Synder Es. 53. v. 4. 5. Hand leed for dem alle/ Joh. 1. v. 29/ og betalte for dem alle/

i det

i det hand blev en Forligelse for den gandske Verdens Synder. 1. Joh. 2. v. 2. Saa vied da en Synder / i hvo hander / at Synden ligger ikke mere paa hannem / men paa det uskyldige Guds Lam Christo JESU / som bar alle Verdens Synder. Joh. 1. v. 29. Og paa det den Anfægtede dismere maa forsikkris derom / da skal en Guds Tiener

3. Holde ham Guds dyre Forjættelse for og den Eed / som hand har svoret alle dennem / som gjøre en sand Pœnitentse / i hvor grove Syndere de end monne være: Saa sant / som jeg le-

ver/ siger den HErre/ Her-
re: Jeg har ikke Behagelig-
hed i den Ugudeligis Død:
Men heller/ at hand om-
vender sig og lever Ezech 33.
v. 11. Ti Naar den Ugudeli-
ge vender sig fra sin Ugu-
delighed/ som hand haver
giort og gior ret/ da skal
hand beholde sin Siel le-
vendis hand skal visselig le-
ve og ikke dø Ezech. 18. v. 27. 28.
Kommer en Synder først saavit/ at
hand

hand monne kiende sin Synd / som hand har giort imod HErren sin Gud / og kiende Guds Naade derimod / som hand har beteed ham i Christo JEsu / aldrig tør hand da frygte for sin Synds Ondskab / i hvor stor den end monne være: Ti HErren er barmhiertig og vil ikke være vred bevindelig Jer. 3. v. 12. Ere end vore Synder Blodrøde / saa skal de dog blive Snehvide / dersom vi ikkun fortryde det onde / og lade af at synde motvillig imod HErren / Esaj. 1. v. 16. 18. Derpaa har vi

4. Saa mange trøstefulde Exempler baade i det Gamle / saa vel som i det Ny Testamente/hvilke meget kand hielpe til at sette Mod i saadan en anfægtet og bedrøvet Synder. Hvor høilig hafde David fortørnet Gud / baade med Hoer / Mord og andre grove Synder? Gud tog ham dog til Naade/ der hand bekiente sin Synd og forlod ham hans Ondskab / der hand angrede den/ Psal. 32. v. 5. Hvad giorde ikke Manasses imod den gode Gud / nu med Afguds Dyrkelse/ som hand befordrede i Juda / nu med Troldom / nu med hans Børns Offrelse til Moloch/ hvil-

Hvilke hand lod gaa igiennem Ilden/ nu med Guds Tieneris Forfølgelse/ i det hand lod save Esaiam mit i tu med en Træsav? Dog fik hand Naade for Gud/ der hand fiente sin Synd/ og ydmyggede sig for HErren/ 2. Paral. 33. v. 12. Var ikke Paulus en Guds Bespottere/ Forfølgere og Forhaanere? Gud beviiste hannem dog Barmhiertighed/ der hand omvente sig til hannem og afstod sin Ondskab/ 1. Tim. 1. v. 13. Var ikke Petrus en forsoren Mand mod Gud/ som trende gange negtede og forsoer sin egen HErre og Frelsere? Dog ynkedis Gud over hannem/ der hand begræd sin Synd og fortrød den/ Matth. 26. v. 75. Ingen er for-

stuf

ſkut fra den Naade / i hvor meget de end have ſyndet, uden de / ſom med Ubodfærdighed og Mistroil ſelv have forſkut ſig / ſom Cain / Gen. 4. v. 13. og Judas / Matth. 27. v. 5.

Synis den Anfægtede at hans Synder ere mange og store / lad hannem see til den grove Synderinde / Luc. 7. v. 47. hendis Synder vare og mange; Men Gud forlod hende dem alle.

Synis hannem / at hans Bodfærdighed er nu for ſildig / lad hannem see til Røveren paa Korſet / hand giorde Pœnitenſe allerførſt i ſin ſiſte Døds-Time / og fik dog til Svar af Chriſto:

I Dag ſkal du vere med mig i Paradis | Luc. 23. v. 43.

Synis hannem hans Tro er ingen / hvor

hvor ved hand kand forlade sig paa Guds Barmhiertighed i Christo/ lad hannem bede Gud der om / og imidlertid nøjis med den svage Tro og den Begærlighed hand har til at føle Troen; Ti hvor den er / der er og visselig Troen/ Gud hører de Ellendigis Begæring/ siger David / Psal. 10. v. 17. Saalænge en Synder ikke motvilligen imodstaar Gud/ saalænge er Troen hos hannem/ alligevel hand ikke føler den; Ja i det hand klager over Troens Mangel / maa hand slutte / at hand dog har Troen/ alligevel den maa være/ som en rygende Tave og et knuset Rør; ti Troen er mange gange/ som en Gnist i Asken / som en Guldklump / skylt i

Jorden/ eller som Maanen udi sin For-
mørkelse. Er den liden/ den er der dog/
er den forborgen/ den kiendis dog/ og
da er det saadanne Svagtroendis store
Trøst og Hiertens Glæde/ at de vide/ at
Gud **vil ikke sønderbryde det**
knuſede Rør/ ej heller ſlet
udſlukke den rygendis Lor:
Es. 42. v. 3. Men heller/ at de **Been**
skulle fryde ſig/ som ere sønderslag-
ne/ Pſ. 51. v. 10. ti Gud allene giver selv
Troen til alle Act. 17. v. 31. Men
en hver efter sin **Maade** Eph. 4. v. 7.
16. paa det hans **Kraft maa**
fuldkommis i vor **Skrøbe-**
lighed 2. Cor. 12. v. 9. Sy-

Synis ham / at Gud har forlat hannem / efterdi hand saa forstrekkis for sine Synder / lad hannem vide det Gud svarede Sion i fordum Dage: Nej / **Jeg** har **ikke forlat dig og jeg vil** aldrig **slaa Haanden af dig** / Heb. 13. v. 5. Vel kand det synis som Gud hafde forlat hannem; men hand **skal samle hannem med megen Miskundhed** | og om hand end udi sin **Vrede skyler sit Ansigt** lidet for hannem / saa skal hand **dog med evigvarendis Miskundhed igien forbarme sig**

over hannem Elai. 54. v. 7. 8.
Frygter en Synder for at holde det ud
med Gud / hand skal vide / at Gud al-
drig vil friste nogen over sin Formue /
1. Cor. 10. v. 13. og har hand alle-
rede begynt det Gode hos no-
gen / hand skal og visselig
fuldkomme det til vor Her-
ris Jesu Christi Dag.
Phil. 1. v. 6. Har hand begynt at vilde
det Gode hos en Synder / hand skal
og visselig give hannem Naade til at
udrette det Phil. 2. v. 13. Og efterdi
intet Guds Barn fristis af Gud til det
Onde / men alting skal tiene
dem

dem til Gode/ som frygte HErren/ Rom. 8. v. 28. da maa skee Gud giør det nu hos denne Synder for at vise hans Standhaftighed og giøre hans Trois Lys dismere skinnendis for Verden Matth. 5. v. 16. saa bør et Guds Barn i saadanne Anfægtninger takke Gud hierteligen/ at hand vil værdigis paa den Maade at hiemsøge hannem/ og bede Gud om en god Bestandighed indtil Enden/ at hand maa stride den gode Strid / beholde Troen og en god Samvittighed/ indtil hand erlanger Retfærdighedens Krone/ hvilken Gud har hentlagt

til alle dem/ som elske hans herlige Aabenbarelse/ 2. Tim. 4. v. 7. 8.

Dette og andet mere kand en Guds Tiener flittig forrcholde en Synder/ som er bestæd i Fristelse/ og efter dets Beskaffenhed henføre det paa hannem selv/ at efterdi Gud er saa uendelig barmhiertig/ og har tilsagt alle Syndere Naade i Christo JESU/ hand da ikke af idel Vantro og Mishaab bekymris for sine Synder/ hvormed hand gior Guds Naade til intet/ træder Guds Søn med Fødderne/ og agter Testamentets Blod ureent/ hvormed hand var helliget/ og beskæmmer Naadens Aand Heb. 10. v. 29. Lad ham minde hannem om hans Daab/ hvorved hand er bleven et

Guds

Guds Barn og har faaet alle sine Synders Forladelse. Hvortil har Gud deelt sit saliggiørende Ord med hannem? Hvortil har hand ved sin Tiener tilsagt hannem sine Synders Forladelse i Skriftestolen? Hvortil har hand giort ham deelagtig i sin Søns Jesu Christi helligste Legem og Blod og der ved paa ny igien forsikkret hannem om det samme? Skulle alt dette være forgæves hos hannem / hvis Siæl Gud har meent det saa vel i alle Ting? End byder Gud hannem sin Naade til og kalder særdelis paa hannem / nu hand saa besværis af Synden: **Kom til mig** / du bedrøvede Siæl / **Jeg vil lediske** / **jeg vil vedergvege** dig. Matth. 11. v. 28.

Naar

Naar en Synder da finder den Gud / som hand ellers hafde fortørnet / saa omhyggelig og villig for at frelse hannem / og hand seer intet andet / end idel aabenbare Naadis Tegn / end og mit i hans største Fristelser / hvo skal da vel søge at overtale hannem til at forskyde saadan Guds milde Tilbud og motvillig udelukke sig selv fra Guds Naade uden Sathan / som jager efter hans Sicel / ligesom efter et got Bytte / at hand kand vinde den? O lad den Anfægtede kysse paa Guds Haand og tage hans Kalk med Taksigelse! Lad ham glæde sig i Guds Godhed og sige med David: HErre jeg fryder mig og er glad ved din Miskundhed / ti du seer til

min

min Elendighed og Kiender
min Sicel i Hoden. Psal. 31.
v. 8. Lad ham fryde sig i Gud sin
Frelsere og sige med Job: Veg
veed / at min Frelsere le-
ver og jeg skal see Han-
nem i Glæde med disse mine
Øjen Job. 19. v. 25. Lad ham be-
tænke med David / hvor got det er at
holde sig til Gud / og sette sit Haab
paa Herren: Hand skal holde ved hans
Høire Haand / at hand ikke fal-
der / lede hannem ved sit Raad
og omsider annamme Han-

nem til Ære. Psal. 73. v. 23. 24. Lad hannem efterfølge Petri Raad/ og med en fast Tro imodstaa Sathan videndis/ at samme Lidelser fuldkommis paa andre Hellige i Verden 1. Pet. 5. v. 9. Med videre / som en Guds Tiener selv med Flid udsøger af Guds hellige Ord den Anfægtede til Trøst og Hu-
svalelse / saasom hand da fornemmeligen skal udvise sin Iver og Nidkierhed / at hand ved Guds Bistand maa omvende en Synder fra sin Vejis Vildfarelse og frelse hans Siel fra Døden. Jac. 5 v. 20.

5. Skal

S. Skal hand og flittig formane den Anfægtede til Bønnen / at hand idelig og altid beder til Gud med David af den 51. Psalme: Gud vær mig naadig efter din Miskundhed etc. Og særdelis med Andagt nogle Gange hver Dag igientage disse Ord: Gud skab et reent Hierte udi mig / og fornye mig med en ret Aand / Bortkast mig ikke fra dit Ansigt / og tag ikke din Hellig Aand fra mig / men giv mig igien din Sa-

ligheds Trøst / og din gode Aand opholde mig!
Eller og kortelig med Tolderen: Gud vær mig Synder naadig!
Luc. 18. 13. Eller og efter Christi egen Maade: Fader forlad os vor Skyld / som vi forlade vore Skyldener. Matth. 6. v. 12.

Ligemaade skulle de andre / som ere hos slige Anfægtede tilstæde / med Bøn / Læsen og Lovsang dagligen opmuntre deris Siæle / at de maa glæde sig i Gud deris Frelsere / og komme jo mere og mere i Guds overflødige Naadis Kundskab sig til Trøst

og

og Husvalelse/ og endelig til en naadig Befrielse fra disse haarde Fristelser: Hvortil Gud forleene en hver bedrøvet Synder Naade / Styrke og Salighed for Christi skyld.

Plagis nogen med onde Tanker og gaar altid bedrøvet og beklemt i Hiertet / saa at hand hver Dag jo mere og mere kedes ved dette Levnet/ og maa klage med Job: Jeg vil tale om mit Hiertis Angist og udsige min Sielis Bitterhed/ naar jeg trenkte/ min Seng skal treste mig/ min Leye skal forlette noget af min Klage/ da forfærder

du mig i Drømme/ og giør mig bange i Søvne/ saa at min Siel ynsker at være qvalt/ ja Døden heller end Livet. Job. 7. v. 11. 13. 14. 15.

Da skal Præsten/ som en Guds Tiener og en ret Sicæle-Sørger

1. Flittig besøge hannem/ og allerførst vel udforske hans forrige Liv og Levnet/ om hand/ maa skee/ med nogen grov og vitterlig Last selv kand have givet Aarsag til denne bange og becængstede Samvittighed/ som hand nu føler hos sig.

2. Skal hand formane hannem til Sindsens Rolighed/ at hand tæmmer sine Affecter det meste skee kand/

og

og befliitter sig paa at være Herre over sit eget Sind/ Prov. 16. v. 32. Vare sig for Øvrighed / skye Ensomhed / og være flittig i sit Kald/ som Gud har sat hannem udi / paa det at Sathan ikke skal faa Leilighed i nogen Maade til at plage hans Samvittighed mere hos hannem / vel betænkendis det Syrach raader: Bedrøve dig ikke selv/ og plag dig ikke selv med dine unyttige Tanker / men elske din Siæl / trøst dit Hierte og driv Sorgen langt fra dig / ti Sorrig haver for= dervet og dræbt mange/ og

der

der er ikke Havn hos den. Syr. 30. v. 22. 24. 25. Og atter igien paa et andet Sted: Sorrig vir-ker Død/ og Hierte-Sor-rig svækker et Menniskis Kræfter/ derfor vend dit Hierte fra Sorrig/ og giv det ingenlunde dertil. Syr. 38. v. 19. 21.

Og efterdi der er intet kraftigere Middel til at hielpe saadanne Melan-kolske til rette med/ end Guds Salig-giørende Ord / og det Høiværdige Naderens Sacramente/ da skal Præ-sten søge at føre saadan en beklæmt Siæl dennem til Brug det meste skee

kand/

kand / og derfor idelig og altid holde ham Guds liosalige Forjættelser for / at hand hænger hart ved dennem / og trøster sig dermed / naar Bangheden paakommer hannem: Der lærer hand / at her er ingen ret Glæde for et Guds Barn i denne Verden / Vi skulle være bedrøvede / siger Christus / hyle og græde / men Verden skal glæde sig / Joh. 16. v. 20. Der finder hand sit Hiertis eeneste Trøst og Glæde imod ald sin Gienvordighed / Jer. 15. v. 16. Det er den eeniste Ting / som er hannem fornøden / Luc. 10. v. 41. Det trøster / det vederqveger / det opholder han-

hannem / end og naar Dødsens Angest overkommer hannem; Thi hafde dit Ord ikke været min Trøst / HErre / da hafde jeg forfaret i min Elendighed / siger David / Psal. 119. v. 92. Der forsikkris hand / at Gud er ikke hans Fiende / fordi dette er tilfalden hannem / og skal ikke lade hans Siæl bedrøvis tevindelig / Psal. 55. v. 23. Maa skee hand ved dette Kors skal lære at kiende Sathan og hans Anslag / at hand disbedre kand vare sig for hannem / og kiende Guds store Kraft / som udfører de Gudfryg-

frygtige af Kristelsens Ka-
re / 2. Pet. 2. v. 9. Maa ſkee hand
ſkal og ydmygis derved / ſom David /
Pſal. 119. v. 71. Paulus 2. Cor.
12. v. 7. og andre / og tænke med Tak-
ſigelſe paa Guds ſtore Godhed med
Job. Job. 3. Der ſeer hand ſin milde
Fader / end og i Bedrøvelſens Tid / lige-
ſom igiennem Sprinkelverket / og naar
hand ſynis allerlængſt borte fra ham /
hører hand hannem dog tale venligen
til ſig: See her er jeg / frygte
dig ikke / ti jeg er med dig /
vig ikke / ti jeg er din Gud /
jeg vil ſtyrke dig / og hiel-
pe dig op / Jeg vil ophol-

de dig med min Retferdigheds høire Haand. Esa. 41. v. 10. Der forvissis hand af Gud selv om en god Ende paa al hans Sorrig; Eders Bedrøvelse skal omvendis til Glæde / Eders Hierter skal fryde sig / og ingen skal tage eders Glæde fra eder / trøster CHristus sine bedrøvede Discipler / og med dennem alle Guds Børn / Joh. 16. v. 20. 22. Varer det end noget / saa veed hand dog / at der følger Glæde paa Sorrig / Naade og Salighed for alle dennem / som ticne HErren med Frygt / og elske hans hellige Navn /

Navn / ti der er saaet et Lys for den Retfærdige / og ligger det en lidet skylt for hannem / som Sæden i Jorden for Agermanden / det skal dog i sin Tid igien opgroe og føre ævig Glæde over den Oprigtige / Psal. 97. v. 11. Hvilket en Guds Tiener videre kand udføre med mange smukke og trøstefulde Bibelske Sprog / baade af det Gamle og Ny Testamente / ligesom hand finder Personens Tilstand at være.

3. Skal hand til den Ende formane hannem at gaa flittig til Kirke / om hand har den Helbred / baade naar Bøn og Prædiken holdis / og ingen Time forsømme / naar hand kand: Disligeste at hand tit og ofte bru-

ger det Højværdige Sacramente og befaler sig saa Gud med en ivrig og andægtig Bøn / efter Christi eget Exempel / jo større hans Angest var / jo hæftigere bad hand / Matth. 26. v. 38. Kand hand ikke bede med Munden / saa lad ham sukke i Hiertet / ti Herren hører de Elendigis Begiering / hand veed deris Attraa / og deris Hierter trøste sig derved / at hans Øre merker derpaa / Psal. 10. v. 17. Psal. 91. v. 14. Saa bad Moses Exod. 14. v. 15. saa bad Anna 1. Sam. 1. v. 10. og Gud baade hørde og velsignede dennem.

Fattis der noget i saadanne Bønner / er der ikke Aand nok / er der ikke Til-

lid

lid nok / er der ikke Helligheed nok / er der ikke Andagt nok / som dennem synis / lad dennem vide / at de har en god og trofast Talsmand Jesum Christum hos deris Himmelske Fader / som ey den gode Hellig Aand / hvilken ikke alleneste selv med usigelige Suk kommer deris Skrøbelighed til Hielp / Rom. 8. v. 26. Men end og udi den faste Tillid / at de ere Guds Børn / kommer dem til at raabe af inderste Siæl og Hierte / Abba hierte kiere Fader ! Rom. 8. v. 15. 16. Hand skal og giøre det / at de opfylte med al Trøst og Glæde skulle omsider tale deris Siæle til med David:

Hvi

Hvi tryktter du dig min Siel / og hvi bruser du saa over mig? Bi efter Gud / ti jeg skal endnu takke hannem / hand er mit Ansigtis megen Hielp og min Gud.
Psal. 43. v. 5.

Saaledis skal og Præsten tilholde dem / som nærværende ere / at de altid bede med den Syge / læse og synge for hannem / paa det hans Siæl maa stædse være vakker for Gud / og jo mere og mere forglemme den Bedrøvelse / som den er udi. Det samme skal Præsten og selv giøre / saa tit hand kommer til den Syge / og det paa sine

Knæ

Knæ tillige med alle Nærværende: Der skal og skee Bøn for dem af Menigheden baade for og efter Prædiken/ saa tit Prædiken holdis/ at Gud ved sin Hellig Aand vil opholde dennem i en fast Tro og en god Samvittighed indtil Enden.

Er det i Kiøbstæderne/ da skeer det i alle Kirkerne der i Byen/ indtil mand seer nogen Forandring/men er det paa Landet/da i nogle af de nærmest hosliggende Kirker. Kommer saadanne til rette igien / da skal iligemaade giøris Taksigelse derfor af Prædikestolen / ligesom for andre Syge / og det i de samme Kirker / som der tilforn er skeed Bøn udi for dennem.

III. Art.

Om de Besatte og dennem / som i en eller anden Maade plagis af Dievelen eller hans onde Redskab.

Siver Præsten kaldet til nogen / som holdis for at være besat / eller i anden Maade plagis af Dievelen / da maa hand ingenlunde afslaa det; men bør / efter sit Embedis Pligt / i HErrens Navn / efter forregaaende alvorlig Bøn og Paakaldelse til Gud / strax at forføje sig til den Syge og fornemme hans Tilstand.

End bliver hand ikke kaldet / og det er vitterligt / at saadan en er i hans Menighed / bør hand dog komme

me af sig selv/ og/ om hand saa tyk-kis/ kand hand tage sine Medhielpere eller nogle andre Guds Børn der af Sognet med sig.

Hand maa ikke være for hastig til at dømme der om / at hand enten gior for lidet der af/ eller og for meget. Ti om endskiøndt slige Exempler/ der-for Gud være ære! ere nu omstunder rare i Christenheden/ siden den Ster-kere er kommen over den Sterke/ siden Løven af Juda har vundet Seier/ og siden Engelen af Himmelen/ den store Slange-knuser/ Christus JE-sus/ har bevist sin Magt over Sathan/ og bundet hannem med sin ævi-ge Almagts Lænke/ at hand ik-ke kand regere nu som tilforn/ Apoc. 20. v. 1. Saa bør mand dog ikke hol-

de det for Fabel/ Drømme/ Melankoliske Griller/ eller anden Sindsens Uroligheed / naar saadant høris iblant os / og ikke tænke / at vi nu ere aldelis fri for slige Sathans Anfægtninger / ligesom der var ingen Plads nu mere for hannem i Christenheden / efterdi hand er ikke saa bunden til Afgrunden / at hand jo endnu dagligen løber om i Verden / som en brølendis Løve / at gribe / slide og opsluge hvem hand finder / 1. Pet. 5. v. 8. Og hvi skulle hand ikke nu ligesaavel lade sig finde iblant de Christne / som tilforn hos de Epheser og Philippenser / hvor Christus lærtis og prædikedis ligesaa vel som hos os / Act. 16. v. 16. og 19. v. 15. Var hand

dog

dog i Paradis og skaanede ikke de u-
skyldige Indbyggere / Gen. 3. v. 1. 13.
Var hand dog paa det hellige Tem-
pel og skaanede ikke Guds egen een-
baarne Søn / Matth. 4. v. 5. Hvad
Fred kand vi da vente for hannem /
mens vi leve her i denne stridende Kir-
ke paa Jorden? Og vi har / disverre!
seet al formange Exempler her og der
i Christenheden / baade paa hans List
og store Magt / saavel som paa hans
Grumhed / Vold og Tyranni / som
hand øver paa Menniskene indvortis
og udvortis / end og sommetid paa
de Allergudfrygtigste og Uskyldigste af
dennem.

Ikke heller skal en Guds Tiener
være for hastig til at tro den gemee-
ne Tale om saadanne Syge ; Men
hand bør at være betænksom i sine

Domme/ og i saadan Fald vel vide at giøre Forskel paa slige Sathans Gierninger/ saa at hand ikke tager det ene for det andet/ og dømmer den at være besat/som enten ikkun udvortis plagis af Dievelen/ eller og ved Forgift eller anden Troldom er bragt i den Tilstand/ eller og maa skee af en naturlig Svaghed saaledis kand anstille sig/ efterdi der ere adskillige Sygdomme/ som udi et og andet ligner dem som ere besatte/ saasom Maaned-syge/ Raseri/ den faldende Syge og andre deslige.

Derfor naar Præsten kommer til nogen/ som er saaledis anfægted/ skal hand først og for Alting vel give Agt paa hvorledis den Sygis Tilstand monne være/ og derhos nøie udforske paa hvad Maade denne Anfægtninger

er

er overfalden hannem. Hvilket hand strax skal give Superintendenten tilkiende / efter alle Omstændigheder / og imidlertid med Bøn / Trøst og Formaning flittig opvarte den Syge / saavelsom dagligen antegne hvis der forresalder / for disbedre Underretning om Sygdommens Beskaffenhed.

Siden skal Superintendenten beskikke nogle visse Præster der omkring / som tillige med Sogne-Præsten der paa Stæden / skulle skiftis til at opvarte den Anfægtede med Bøn og Læsning.

Disse skulle allerførst i nogle Medicorum Overværelse nogle gange komme tilsammen hos den Anfægtede / og vel med hinanden overveje / om den Svaghed kand være naturlig

eller

eller ej / hvis ikke / om det da / maa skee / maatte være et "Εμπαιγμα og Sathans Gøgelspil / Sap. 17. v. 17. Hvor ved hand saa tit forblinder Menniske-ne / og saaledis forvender deris Sind og Sandser / at det de tænke de see for deris Øine / er dog slet intet; Eller og om saadan en vel kand eragtis at være legemlig besat af Dievelen / saa at hand enten hersker og regerer i det gandske Legeme og alle dets Lemmer / sampt Sind / Formuft og alle Sielens Egenskaber / eller og / at hand ikkun har bemægtiget sig en eller anden sær-delis Lem paa Legemet / som hand selv boer udi / og lader sin Magt fornem-melig see udi / saa som hand giorde ved den Stumme i Evangelio / Luc. 11. v. 14.

Ti om endskiøndt det for mange

og

og store Aarsagers Skyld / er meget vanskeligt nu i disse siste Tider at giøre Forskel paa Aanderne / og ret til Grunde at kiende og udforske saaden Sathans legemlige og personlige Besettelse i Menniskene / saa kand deg en Guds Tiener / icke letteligen fare vild derudi / naar hand spørger Gud til Raads derom / og indretter sin Prøve efter Guds hellige og salige Ord / hvorudi alle Sathans Anslag imod os arme Menniskер af Gud selv ere os forud aabenbarede tilige med en kraftig Recept og Lægedom imod en hver af dennem.

Og efterdi Christus selv siger / at **saadanne Djevle fare icke ud / uden ved Bøn og Faste** Matth. 17. v. 21. Hvilket Paulus

og har fornummet paa sig selv/da den Sathans Engel slog hannem med knytte Næver/ og hand bad til HErren trende Gange/ det er/ofte og mange Gange/at hand ville borttage den Plage fra hannem 2. Cor. 12. v. 8. Da skal en Guds Tiener fornemmelig tilholde saadanne Anfægtede/ at de af al Magt imodstaa Sathan/ og med en Hiertens andægtig og ivrig Bøn holde Gud deris Himmelske Fader deris store Nød og Elendighed for/ at hand dog for sin Søns JEsu Christi Skyld naadelig vil forbarme sig over dennem.

NB. Og skal Bispen til den Ende for-

fatte

satte en særdelis Bøn i slig Tilfald for den Anfægtedis naadige Befrielse/efter Guds behagelige Villie/ hvilken Præsten tillige med andre hosværende Guds Børn / til det mindste tvende Gange hver Uge / med tilbørlig Iver og Andagt paa sine Knæ skal bede inde hos den Anfægtede/ og altid slutte med HErrens Bøn / og Velsignelsen over den Lidende.

Ellers skulle de nærmeste Venner/ og de / som ere i Huset tvende Gange hver Dag læse samme Bøn for hannem: Ligemaade skal og i alle Bedestunde / saavelsom og til hver Prædiken / gjøris Bøn for samme Menniske baade for og efter Prædiken / ikke alleneste i den Sogne-Kirke / som Personen er udi / men end og i alle andre Kirker der i Byen saavelsom i

alle Herrets-Kirkerne der omkring/ om det er paa Landet; Dog skal den Syge og Anfægtede ikke personlig opføris til Kirken/ mens samme Bøn holdis/ som andensteds brugeligt haver været/ med mindre det for sær Aarsags Skyld saaledis maatte vorde befalet/ paa det Menigheden med dis større Iver og Andagt maatte giøre deris Bøn for hannem.

Dersom den Anfægtede med sin Ugudelighed selv har voldet sig denne store Fristelse/ at hand enten har indgaaet en særdelis Pagt med Sathan og i saa Maade forbundet sig godvilligen til hans Tieneste/ eller og hand med anden Ugudelighed har givet Sathan Rom til sit Tyranni at forøve imod hannem/ da skal Præsten altid af Guds Ord holde hannem for/

hvor

hvor grovelig hand har syndet der-
udi imod sin HErre og Gud / vise
hannem hvad Magt Sathan haver
over dennem / som foragte Gud / Job.
1.v.8. Tob.6.v.17. Eph.2.v.2. Hvor
ilde hand handler med sine Tienere /
og hvad for en forstrekkelig Løn de
faa omsider for al deris Tieneste.
Hand skal og alvorligen formane han-
nem at kiende sin Synd / for hvilken
hand saa hart plagis / og paa Guds
vegne endnu tilbyde hannem Guds
Naade og Salighed / om hand af
Hiertet fortryder sit onde Væsen / af-
siger Sathan al sin Tieneste / staar
hannem imod med en ivrig og an-
dægtig Bøn / sukker til Gud i sit Hier-
te / naar hand ikke kand bede med
Munden / og endelig i en fast Tillid
henkyder sig til JEsu Christi hans

kiereſte Frelſeris og Saliggiøreris dy-
reſte Værdſkyld og Fortieneſte / for
hvis Skyld hand forlader ſig til Guds
Barmhiertighed og haaber ſtadelig
efter Guds Faderlige Villie at ud-
friis af denne Dievelens Snare/paa
det hand der efter maatte love og priſe
Gud altid og ævindelig.

Men har hand været gudfrygtig
og af et Chriſteligt Liv og Levnet / ſaa
at ingen kand ſige/ at hand enten i en
eller anden Maade/ ſelv har foraarſa-
get ſig denne ſtore Jammer og Elen-
dighed ſom et Vredis Tegn fra Gud/
og en retfærdig Straf for nogen grov
dievelſke Gierning / da ſkal Præſten
flittig trøſte hannem af Guds Ord/
og viſe hannem/ at Gud end og for
ſærdelis Aarſager ofte ſaaledis til-
ſtæder de Fromme og Gudfrygtige til

en

en tid at plagis af Sathan/ som hand giorde ved Paulum/ 2. Cor. 12. v. 7. og ved den gode Job i fordum Dage/ Job. 1. v. 12. og 2. v. 6. alligevel at Gud selv gav hannem det Vidnisbyrd/ at hans Lige var ikke i Landet/ en from og oprigtig Mand/ som frygtede Gud/ og flyede det Onde/ og i alt dette skal et Guds Barn sige med David: HErren er retfærdig/ og alle hans Domme ere retfærdige/ Psalm. 119. v. 137. Ti vi vide/ at alle ting skal dog tiene dem til gode/ som frygte

HEr-

NB. HErren/ Rom. 8. v. 28. Derfor skal hand formane hannem/ at hand ikke seer paa Sathan eller hans onde Redskab herudi/ og giver dennem den Ære/ ligesom de hafde saadan Magt af sig selv/ og kunde handle med Guds Børn som de selv vilde. Ingenlunde: Men hand skal see paa Gud allene/ fra hvilken alle ting kommer/ det Onde/ saa vel som det Gode/ Job. 2. v. 10. Deut. 28. v. 59. Ikke et Haar kand falde fra vore Hoveder uden hans Villie Matth. 10. v. 30. Og indtil hand vil sige til Sathan: Hand vere i din Haand: Aldrig tør Sathan før legge sin

Haand

Haand paa noget Guds Barn/kand ej heller længer plage eller pine dennem/end Gud selv vil det tillade/som af Jobs Histori videre kand fornemmis. Saa skal saadan en anfægtet Synder ikke strax tænke/at Gud har slet forlat hannem / eller overgivet hannem aldelis i Sathans Magt og Tyranni/ fordi hand tilstæder / at hand udvortis maa plage og martere hannem; Men hand skal tage det op/ som en faderlig Refselse af Gud/ og gaa tilbage i sig selv at betragte sit syndige Væsen og sige med Guds Folk hos Propheten: **Jeg vil bære HERRENS Vrede; Ti jeg haver syndet imod hannem/** Mich. 7. v. 9. Hand skal og tænke

at Gud maa skee derved vil prøve hans Bestandighed i Troen / Haabet og en Christen Taalmodighed / om hand end og agter Gud og Jesum saa høyt / at hand for hans Ære Skyld gierne vil lide her i Verden / og ikke derover forsage; Men i alle Ting være af den Frimodighed med Job: Dersom HErren end slaar mig ihiel / saa vil jeg dog haabe paa hannem / Job. 13. v. 15. efterdi hand veed / at Gud er hannem dog en naadig Gud / end og / mit udi hans største Angest / og hand skal ikke friste hannem over For= mue / 1. Cor. 10. v. 13. Ej heller give

Sa-

Sathan Magt til at røre hans Siæl;
Men at den maa bevaris uskad paa
vor HErris JEsu Christi Dag;
Ti der er ingen Fordøm-
melse mere i dem/som ere i
Christo JEsu/ Rom. 8. v. 1.
Og det skal aldrig gaa Sathan an/
i hvor meget hand end arbejder der-
paa/ at hand enten med Vold eller
List skal være mægtig til **at skille**
noget Guds Barn **fra den Kier-**
lighed / som er i Christo
JEsu/ Rom. 8. v. 39.

Og dersom Præsten da finder den *NB.*
Ansægtede saaledis beskikket fuld af
Tro og Kierlighed til Gud / taalmo-

dig under Korsens Byrde/ frimodig
og nidker imod sin Fiende og sær-
lis begærlig efter sin Frelseris JEsu
Christi helligste Legems og Blods
Drelagtighed/da kand hand i samme
JEsu Navn undertiden betiene han-
nem dermed/naar hand er fri for den
Ondis Anfegtninger og kand agtis
best bequem dertil/hoorpaa hand kor-
telig paaminder hannem om det Løf-
te/ som hand tilforn har giort Gud i
Daaben/ hvilket hand nu her har i-
gientaget/ at hand afsiger Djevelen
og alle hans Væsen/og med Troens
Skiold i det fuldkommen Guds Har-
nisk og Udrysting strider mandelig i-
mod sin og Guds store afsagte Fien-
de/som en god JEsu Christi Strids-
Mand/ paa det hand maa beholde
Troen og en god Samvittighed ind-

til

til Enden/ og med Glæde see og fornemme JEsu Døds Magt/ hvormed hand har giort Dievelen til intet/ og betaget hannem al Magt over dem/ som elske og frygte HErren.

Slutter saa med HErrens Bøn og Velsignelsen over den Anfægtede/ hvilket Præsten altid gior/ saa tit hand forlader hannem. AB.

IV. Art:

Om Fanger og Misdædere.

Præsterne skulle nogle gange besøge de Fangne og Misdædere/ som sidde paa deris Liv i Fængsel for deris begangne Synder/ førend de medbeele dennem det højvær-

dige JEsu Christi helligste Legems og Blods Sacramente/paa det de med en god og Christelig Beredelse kunde annamme det.

De skulle for alle ting flittig formane dem til Sandheds rette Bekiendelse/at de ikke undsee sig for Verden og qvæle Synden hos sig selv/ hvormed de legge Synd paa Synd/ og opvække Gud til større Hevn og Vrede over sig/dersom de forhærde sig imod Gud og give Sathan Rom hos dem/ i det de imodstaa Sandhed og tale Løgn; Men at de aabenbarligen vedstaa deris Forseelse og give Gud Ære/paa det de ikke skulle besvære deris Samvittigheder i Døden og saaledis ryckis bort herfra i deris Sinds motvillige Forhærdelse:

Dernæst skulle de formane dem til en sand

sand og retskaffen Anger og Ruelse o-
ver deris begangne Misgierninger/ at
de har en hiertelig Fortrydelse der over/
ikke saa meget for den skyld/at de derfor
skulle lide her i Verden/ som allermest
derfor/at de dermed har saa høyligen
fortørnet den gode Gud og fortient
hans Vrede og ævige Fordømmelse.

Og skulle Præsterne af Guds Ord
stille dem i Almindelighed alle Syn-
ders Vederstygelighed for; Men i
særdelished den Synd/ som de nu
maa lide for/hvad heller det er Tyve-
ri/Mord/eller andre dislige Ugiernin-
ger/ at de gaa i sig selv og betænke/
hvor stor deris Synd monne være/
særdelis i Guds Øine/ som omsider/
skal dømme alle/ligesom de ere. Lad
dem overveje deris forrige Liv og Lev-
net/ om de ikke med Drukkenskab/

Let-

Letfærdighed / Gerighed / Had og A-
vind imod deris Næste / Ulydighed i-
mod deris Forældre og bestiffede Til-
syns-Mænd / ja end og med Sabba-
tens Overtrædelse og Guds hellige
Ords motvillige Forsømmelse og For-
agt og andre dislige Synder tit og
ofte ligesom Har løbet efter denne U-
lykke / hvorved de nu omsider efter
Guds retfærdige Tilladelse ere faldne
i saa grov og forskrekkelig en Synd /
efter det som HErren selv truer saa-
danne forhærdede Hierter: **Jeg**
vil sette Stød for han-
nem / som **hand skal** løbe an paa
og Døe / Ezech. 30. v. 20. Dog skulle
de ikke forsage i dette store Syndefald /
eller giøre sig den Tanke / ligesom det
var

var ude med dennem/ deris Poenitense maatte være forgæves/ og der var ingen Naade mere for dennem/ efterdi de saa tit hafde forstudt Guds Naade/ og det syntis nu/ ligesom Gud hafde taget sin Haand fra dennem/ og plat overgivet dennem/ at Sathan maatte saaledis forføre dennem: Ingenlunde; Ti have vi end syndet/ Gud er dog trofast/ som har foret os/ at hand ikke har Lyst til nogen Synders Død; men at hand maa omvende sig og leve. Ezech. 33. v. 11. Og hvor Synden er stor/ der er Guds Naade og Barmhiertighed langt større/ Rom. 5. v. 20. Naar vi ikkun alvorligen forlade os dertil af Hiertet/ og fortryde det onde/ som

vi have begangt / saa skulle de stade-
ligen tro / at Gud har ikke strax tillukt
sin Naadis Dør for dennem / fordi
hand har tilstædt / at de her maa inde-
lukkis og forvaris / men efterat hand
ikke med sin Godhed hid indtil har kun-
det føre dem til en sand Omvendelse
fra deris onde Væsen / saa har hand
maat gribe til dette Middel / at de for-
medelst Plager / Trængsel / Fængsel
og Døden selv / skulle komme i deris
Synders rette Kundskab / som hand
før giorde ved Manasse / 2. Paral. 33.
v. 11. seq. Achan / Jos. 7. v. 20. og
Røveren paa Korset / Luc. 23. v. 42.
Derfor skulle de bede og love Gud her
i dette deris Fængsel / som Paulus gior-
de i sit Fængsel til Philippis / og have
de hidindtil været forvente fra Gud /
som Fængsel-Vogteren var paa den

Sted /

Stæd/ her skulle de med hannem omvende sig til Gud igien/ tro paa JEsum og blive bestandig hos ham indtil Enden/ Act. 16. v. 31.

Naar de ere dømte/ skal Præsten tit og ofte besøge dennem/ og med al Flid drive derpaa/ at de nu alvorligen afbede hos Gud deris begangne grove Synd og Forseelse/ og med en fri Villie undergive sig den assagte Dom/ den de med al Rette fortient have/ og i saa Maade bekiende for Gud og alle Guds Børn/ det Røveren forsagde/ der hand hængde paa Korset at de nu faae det/ som deris Gierninger kunde fortiene. Og her kand en Guds Tiener igientage for dennem af Guds Ord de fornemste Bekiendelser/ som de groveste Syndere tilforn giort have/ saasom Achans/ Jos. 7. v. 20. 21.

Davids/ Psal. 51. v. 5. 6. Manassis/ Israels/ Mich. 7. v. 9. Røverens/ Luc. 23. v. 41. og andre fleris. De skulle og formane dennem til en stadig Tro og Tillid til Gud/ at hand for sin Søns JEsu Christi skyld visseligen vil være dennem naadig/ og forlade dennem deris Synder/ og at de i den Forsikkring maa være visse paa/ at de skulle faa det trøstefulde Svar af hannem/ det Røveren fik paa Korset: I Dag skal du være med mig i Paradis:

Og her kand en Guds Tiener føre dem til Gemytte de naaderige Guds Forjættelser/ som vi have i Guds hellige Ord om vore Synders naadige Forladelse i Christo/ og hvorledis hand er bleven en Forligelse og Forsoning

for

for alle Menniſkers Synder / efter den Anledning / ſom tilforn er andraget udi den Artikel om de Anfægtede.

Siden / om de det begære og ſig dertil Chriſtelig berede / betienis de med JEſu Chriſti helligſte Legems og Blods Sacramente / førend de henrettis / med lige Ceremonier / ſom tilforn hos de Syge er ommældet / og bliver Præſten fremdelis hos dennem at trøſte dennem / ſynge / læſe og bede med dennem; Men ſaa fremt de bevise ſig halſtarrige / blive de ikke annammede dertil / men befalis Gud / at hand for ſin uendelige Barmhiertigheds Skyld / vil virke en kraftig Omvendelſe og Bodfærdighed hos dennem / at de ikke maatte bortdøe i deris Halſtarrighed / men ved Guds Aands Kraft endnu komme til Sandheds Bekiendelſe og døe ſalig.

Naar Dagen er / at Exſecutionen ſkal forrettis / da ſkal Præſten / i hvis Sogn Exſecutionen ſkeer / med flere / om behof giøris / være betimeligen hos den Fangne / een eller to Timer / førend det ſkal angaa / og da ſkal hand med god Andagt og Omhygelighed igien paaminde hannem om det / ſom hand i de forledne Dage har handlet med hannem / formane hannem til en god Beſtandighed / end og mit i Døden / at hand end og / efterdi det har nu ſaa behaget Gud at lade hannem her lide for ſine Synder / glæder ſig dog derved / at hand veed og er forſikkret / at denne Dag ſkal være hans ſiſte Strids-Dag / og hans førſte rette og uforfalſkede Glædis-Dag / hvorved hand ſkal faa Ende paa al ſin Elendighed / og giøre en glad Overgang fra

fra dette arme / syndige og ælendige Liv til det ævige salige og udødelige Liv hos Gud i Himmelen. Hvorfor hand inderligen skal raabe til Gud / at hand nu fornemmelig vil komme ham til Hielp med sin gode Aand og Naade / at hand nu saaledis med Frimodighed maa gaa Døden under Øjen / og i en fast Tro og Tillid holde ud denne hans siste Stridsdag her paa Jorden / at hand maa blive en Sejervinder / og see sin Omskiftelse i Glæde. Og skal Præsten idelig læse / bede og synge med hannem / at hand maa holde hannem udi en stadig Andagt til Gud. Særdelis skal hand een og anden gang læse hans Trois Artikler for hannem / og kortelig udlegge det fornemmeste deraf / hannem til Trøst og Glæde.

Des-

Desligeste de smaa Versikler af Litaniet:

O du Guds Lam etc.

Med nogle beqvemme Bønner / som til denne Forretning særdelis kand være indrettede.

Dersom Præsten fornemmer nogen Frygt eller Banghed hos Synderen / skal hand lade give hannem Vin / efterdi Gud selv har befalet / at mand skal give de Bedrøvede Vin / som skulle omkomme / paa det de maa forglemme deris Elendighed paa Jorden / og ikke mere tænke paa deris Jammer og Ulykke / Prov. 31. v. 6. 7. Dog skal Præsten herudi see vel til / at hand ikke drikker formeget / og saaledis motte besvære sit Hierte med Drukkenskab imod Christi Advarsel / Luc. 21. v. 34.

Her

Her hos kand hand og beqvemmelig erindris om den Drik hand for nogen Tid drak i det højværdige Sacramentis Annammelse/ ved hvilket hand skal opholdis til det ævige Liv.

Dersom hand end mere tørster/ da skal hans Tørst allene være efter sin JEsum/ at hand længis at komme til hannem/ og nyde den Salighed/ som hand har forvervet hannem paa Korset/ og hans Længsel til at fuldkomme hans og allis voris Salighed. Og denne Tørst skal hand om kort Tid i Fryd og Hiertens usigelige Glæde slukke af de søde Vellysters Strømme/ den udvalde og livsalige Engeldrik/ som hand da skal nyde i Overflødighed med Guds Hellige og Udvalde i Himmelen.

Naar Synderen skal udledis til

Retterstæden / da skal Præsten følge hannem / og altid formane hannem / at hand i JEsu Navn gaar med et got og trøstefuld Mod herfra betænkendis hvad for en vanskelig og besværlig Gang hans kiereste Frelser / Guds egen Søn / gik for hannem / der hand blev udledet til Hovitpande Stæd / at lide den forsmædelige Død iblandt Misdædere for vore Synder.

Lad hannem glæde sig derved / at hver Trin hand nu giør / kommer hand alt mere til sin Frihed / og skal aldrig see Ovale / Baand eller Fængsel mere / lad hannem betænke / hvad syndige Gange hand har giort al sin Livs Tid her i Verden / denne Gang skal nu giøre en Ende paa alt dette / og lede hannem til en ævig Befrielse fra Synden. Lad hannem eftertænke /

hvor

hvor mangt et modigt Fied/hvor mange farlige og bekymmerlige Reiser hand har giort her i Verden / nu skal hand snart ved denne Gang komme til den Stæd/ hvor hand skal være uden al Frygt og Fare/at hand kand sige til sin Siæl med David: Min Siæl kom igien til din Roe / ti HErren har giort vel imod dig / hand har udfriet min Siæl fra Døden/mit Øje fra Graad/og min Fod/at jeg ikke blev omstødt, nu skal jeg vandre idelig for HErren i de Levendis Lande/

Psal. 116.v.7.8.9.

Og paa det hand ikke skal falde i fremmede Tanker / da skal Præsten den ganske Vej tale med hannem af Guds Ord / og fornemmelig forrehol-de hannem de kraftige loca cardinalia om voris Igienløsning formedelst Christum / om Guds store overflødige Miskundhed imod alle Bodfærdige / saavelsom en salig Udgang her af Verden for alle Troende / saasom Es. 53. v. 4. 5. Ezech. 33. v. 11. Hos. 11. v. 8. 9. Jer. 3. v. 12. Esa. 43. v. 25. Mich. 7. v. 18. 19. Joh. 3. v. 16. Rom. 5. v. 8. 9 10. og 8. v. 32. 1. Tim. 1. v. 15. 1. Joh. 1. v. 7. Joh. 5. v 21. 1. Joh. 2. v. 1. 2. Rom 8. v. 34. Rom. 3. v. 17. 18. Apoc. 14. v. 13.

Og skal Præsten vel give Agt paa / at hand faar Svar af Synderen paa hvis hand fremsetter / og derfor nogle

Gan-

Gange til spørge hannem / om hand har forstaaet hvad hand har sagt / om hand hand har fatted det / om hand troer det / og forlader sig visseligen dertil / om hand og finder nogen Trøst og Vederqvegelse deraf i sit Hierte / og paa det mand / saavit muligt er / maa betage hannem al Frygt for Døden / og holde hannem i en stedsvarende Andagt og Tanke om det Himmelske og Evige / da skal Præsten imellem stunder synge og bede med hannem / og holde hannem dertil / at hand selv tillige med beder og synger / dertil kand brugis disse Psalmer:

Hiertelig jeg nu længis etc.

HErre Jesu Christ / sand Menniske og Gud etc.

Naar min Tid og Stund er for haand etc. Og andre dislige. Naar hand kommer til Retterstæden hvor Exlecutionen skal skee/ da skal Præsten end ydermere formane hannem til Frimodighed i Aanden/ at hand ikke forsager nu i det yderste eller undseer sig for Døden viden dis/ at hans Forløsning nu stunder til/ Luc. 21. v. 28. og enten hand lever eller dør/ saa hører hand HErren til/ Rom. 14. v. 8. Og paa det hand paa Guds Vegne/ saavelsom den heele Forsamling af mange omstaaende Guds Børn/ maa være dismere forsikkret/ om denne arme Synders retskaffen Poenitense og Bodfærdighed/ da skal Præsten befale hannem

nem/at hand nu allersist giør sin siste Bekiendelse aabenbarlig/ og med lydelig Røst oplæser sin Trois Artikle.

Derpaa spørger Præsten saaledis:

Er dette eders faste Tro og Bekiendelse / om Gud / i hvilken i agter at Ende eders Liv her i Verden?

Troer J da/ at J er en grov Synder/ og i mange Maader høyligen har fortørnet eders gode Gud / men særdelis med denne eders store Synd / hvorfor J nu skal lide / bekiender og rund ud / at J haver fortient Døden derfor / og at J fortryder det inderlig af eders Hierte?

Troer J og saa / at J for CHristi Skyld har fundet Naade hos eders Gud / for den og alle andre eders Synder / og at denne Død skal være eder en Indgang til det ævige Liv?

Har

Har I og af Hiertet forlat alle og en hver / som eder kand have giort noget imod / saa at I bær ingen Had eller Vrede i eders Hierte / hverken imod Øvrigheden / som paa sit Embedis vegne maa holde denne Ret over eder / ej heller over nogen anden / i hvo det og være kand / af eders Jevn-Christen og Næste?

Er I og i den HErris JEsu Navn fuldkommelig bered at døe villig for eders begangne Synder?

Til hvilket altsammen Synderen i Særdelished svarer Ja.

Derpaa siger Præsten: Saa vil jeg da i den HERRis JEsu Navn endnu / til denne eders Tro-is disstørre Bestyrkelse og ydermere Vished og Forsikkring om Guds Naade / efter den Magt og Myndighed

Gud

Gud selv har givet mig her oven fra/ at hvis jeg forlader her paa Jorden/ det skal og være forlat i Himmelen/ tilsige eder denne eders begangne Synds/ og alle andre eders Synders Forladelse/ i Navn Gud Faders/ Søns og hellig Ands.

Og imidlertid dette skeer/ sidder Synderen paa Knæ/ og Præsten legger sin Haand paa hans Hovet/ og saaledis/ som sagt er/ forkynder hannem sine Synders naadige Forladelse.

Fremdelis siger Præsten dette lille Ynske:

Den HErre JEsus hand styrke og opholde e=

der i den sande og rette Tro indtil Enden / for sin hellige Guds og Kinis Skyld / Amen !

Saa staar Synderen op igien / og strax begynder Præsten at synge :

Nu bede vi den H. Aand etc.

Naar den er udsyngen / siger Præsten til hannem : Saa lader nu see / at J / formedelst Guds Aands Kraft / saa trøster og opholder eder / at J forsmaar og foragter al denne Verdens Spot og Uselhed / som J her maa udstaa / og fæster eders Sind og Tanker paa den tilstundende ævige Glæde i Himmelen / hvor J skal ærefuldgiøris med eders JEsu / efter at J ved

en

en salig Død har faaet en Ende paa dette eders syndige / forkrænkelige og smertefulde Liv her i Verden / hvor om I nu med Andagt skal synge med mig denne vor Christen Kirkis meget trøstefulde Psalme:

Jeg beder dig min HErre

og Gud etc.

Hvilken Præsten begynder / og synger ganske ud til Enden.

Derefter siger Præsten: Saa formoder jeg da / at I nu saaledis er bered til at gaa i Møde med eders Gud / at I ikke frygter for Døden / som ligger i Vejen for eder: Saa skikker nu eders Sind / Siæl og Hierte ret for Gud / og annammer HErrens Velsignelse:

HErren være med eder!

HErren velsigne dig / og bevare dig etc.
Saa hen i HErrens Fred!
Amen.

Herpaa gjøris hand gandske færdig til Exlecutionen at udstaa / og bliver Præsten imidlertid alt stille hos hannem og trøster hannem / førendis hannem til Gemyt / (om hand bindis) hvad Baand Christus Guds Søn maatte lide for hans skyld / og enddog hand nu ikke kand røre sig / saa skal hand dog om en liden stund bevise sig en ret Samsom / og sønderslide end og Dødsens haardeste Baand / efterdi Christus har giort al Dødsens Magt til intet for os / saa at hand frimodig kand sige: Død / hvor er din

Eyer?

Sejer? Helvede / hvor er din Braad? Lovet være Gud / som gav os Sejer ved vor HErre Jesum Christum.

1. Cor. 15. v. 55. 57.

Naar hand saaledis er gandske rede til at udstaa sin Straf / skal Præsten allersist formane hannem til at holde hart ved Gud / og staa fast i Troen indtil Enden / paa det hand maa faa Livsens Krone; Ti **den som overvinder / hannem skal gives ærens Krone /** Apoc. 2. v. 10. & 3. v. 11. Hand skal ikke i nogen Maade frygte sig for Døden / ti denne er Tiden paa hvilken Gud skal gjøre hannem til en Sejerherre over alle

sine Fiender / ja end og over Døden selv: Mand kand sige til hannem udi den Tilstand det / som Moses forsagde til Israel / der Pharao forfuldte dem; **Frygter ikke / men staar og seer Herrens Salighed /** Exod. 14. v. 13. 14. som hand visselig skal giøre eder paa denne Dag / ti at alle de Fiender / som I kand indbilde eder og alt det onde / som I kand synis at see for eder / alt dette skal I ikke see mere ævindelig. **Saa værer da sterk i HErren / og staar fast i Troen / formedelst Guds styrkis Magt /** 1. Cor. 13. v. 16. Eph. 6. v. 10.

Allersist formaner Præsten hannem / at

at hand giør en god andægtig Bøn til Gud/og dermed overleverer sin Siæl i Guds Haand/ der skal intet ont/ingen Sorrig/ ingen Pine eller Qvale røre den.

Iligemaade formaner hand alle omkring staaende/ at de tillige giøre en Hiertens Bøn til Gud for den arme Synder/ at Gud i Naade vil anssee hans Omvendelse/ og forlade hannem alle hans Synder/ styrke/ opholde og bevare hannem i Troen indtil Enden.

Saa falder Synderen paa sine Knæ/ og Præsten tillige/ og beder lydelig for hannem en kort Bøn/ som kand stikke sig derpaa.

Siden læser hand Fader vor etc. og skal Præsten forblive hos hannem/ tale til hannem/ læse og bede med hannem/ indtil hand er henrettet.

Der-

Dersom hand enten hængis eller bry-
dis paa sine Lemmer / eller og levendis
marteris og deelis / da maa Præsten if-
ke forlade hannem / førend hand er død /
men skal stædse raabe til hannem / alt
mens hand opføris af Stien / eller
og marteris / at hand tænker paa sin
Jesum / og sukker inderlig til hannem:

HErre JEsu forbarme
dig over mig!
Hellige HErre Gud!
Hellige HErre Gud!
Hellige HErre Gud / for-
barme dig over mig!
Herre Jesu jeg befaler min
Siel i dine Hender! Amen.

VII. Cap.

VII. Capittel.

Om Bandsettelse og Afløsning af Band.

I. Art:

Om Bandsettelse.

Er/som skulle settis i Band/ skal Præsten trende Søndage i Rad lyse for af Prædikestolen paa denne Maade:

Det er den Christen Menighed vel vitterligt / hvad for en stor Synd og Forargelse her en Tid lang har liggee paa os/formedelst en halstarrig Synders (Synderindis) Uchristelig For-

hold / og efterdi hand (hun) ingen-lunde vil annamme nogen Paamin-delse af Guds Ord / som jeg baade hem-melig og aabenbare / tit og ofte har giort til hannem (hende) / saa vil jeg nu første gang lyse til Bands over sam-me motvillige Synder (Synderinde) og hermed alvorligen formane han-nem (hende) paa Guds og mit helli-ge Embedis vegne / at hand (hun) end-nu i Tide omvender sig / angrer og fortryder sin grove N. Synd / og be-viser Guds Ord og det hellige Mini-sterio den tilbørlig Lydighed / som hand (hun) dennem skyldig monne være.

Paa samme Maade lysis og de an-dre paafølgende tvende Søndage / dog mutatis mutandis; Men hvis hand (hun) da ikke indstiller sig inden der

bliver

bliver udlyst/ skal Præsten efter Provstens og Bispens forregaaende Raad og Samtykke / siden fare fort med hans (hendis) Bandsettelse og ved Navn udelukke samme Person af Guds Menighed / og det paa efterfølgende Maade:

Søndagen / efter Prædiken er ude og alt andet er forkyndet af Prædikestolen/ begynder Præsten at tale ydermeere saaledis:

Efterdi vor Herre Jesus Christus haver betroet sin Christen Kirke her paa Jorden / de rette Himmerigis Nøgle og givet dennem den Myndighed/ at **hvad som helst de binde paa Jorden / det skal og være bunden** for Gud i

Himmelen / og hvad de løse paa Jorden / det skal og være løst i Himmelen / Math. 16. Hvilket og HErren selv ydermere haver forklaret efter sin Opstandelse / at hvilke de forlade Synderne / dem ere de forladne / men hvilke de der imod beholde Synderne / dem ere de beholdne / Joh. 20. Saa har og den hellige Guds Mand og Apostel St. Povel / dreven af samme Guds Aand / strængeligen og alvorligen befalet / at de / som aabenbare synde / skulle og aabenbare straffis for alle / paa det de andre kunde frygte sig / og det onde

saale-

saaledis udryddis af Menigheden. Hvorfor det er fornøden / at vi og i denne Guds Menighed retsindeligen med Tro og Flid holde over denne den Christen Kirkis Myndighed / Gud til Ære / Synderen til Omvendelse / og Menigheden til en god Opbyggelse.

Og efterdi her / disværre! nu findis i Menigheden denne grove og forargelige Synder (Synderinde) N.N. / som haver bedrevet det og det etc. Hic exaggeretur species peccati per Sententiam unam aut alteram ex verbo Dei. &c.

Da bør os / som rette Christne / at udrydde saadan gammel Surdej og stille den forargelige Synder / (Synderinde) fra os / at hand (hun) med sin Synd ikke ydermere skal forarge eller forderve denne gandske Menig-

Hed / og føre Guds retfærdige Vrede over os tillige / sig selv der med til dis større Straf og Fordømmelse. Og som jeg ingenlunde paatviler / at en hver af eder / som er en ret sand Christen / er jo af lige Mening med mig / efter Guds hellige Ord / om saadan en Djevels Gierning og stinkende Bedrestygelighed / saa vil jeg nu / i den HErris JEsu Christi Navn / med vor HErris JEsu Christi Kraft / paa mit Embeds og den Christen Kirkis vegne / kundgiøre og aabenbarlig forkynde / saasom jeg og her med kundgiør og aabenbarlig forkynder / at N. N. for slige grove Forseelsers Skyld / er et Bands-Menniske og udelugt fra den Christen Menigheds Samfund og Sacramente / som en Hedning under saadanne sine Synders Beholdning og

Baand /

Band / og under Guds Vrede / som hand (hun) hidintil har samlet sig selv med sin Haardhed og Ubodfærdighed / og her med saa overandtvorder jeg hannem (hende) i Sathans Hænder til Kiødsens Fordervelse / paa det hans (hendis) Sicel efter en sand Omvendelse maa blive frj og salig paa vor HErris JEsu Dag.

Hvor paa Klokkeren / om det er i Kiøbstæderne / og Degnen / om det er paa Landet / strax leder denne Bandsatte Synder / om den er da tilstæde / ud af Kirken i den gandske Menigheds Paasyn.

Dog skal det ikke være saadan en Synder formeent den stund hand er under Band / at komme i Kirken at høre Guds Ord / men hand maa have en særdelis Stad for sig selv nedre i

Kir-

Kirken / hvor det hannem (hende) forordnis / og saa snart Præsten gaar af Prædikestolen skal Klokkeren (Degnen) hver gang lede hannem (hende) fra den forordnede Stæd udaf Kirken.

Kand det i sær Hensende ikke skee uden Forargelse / at hand (hun) bliver i Sognet / da forvisis hand (hun) til et andet Sogn i Nærværelsen / hvor hand (hun) og paa samme Tid og Maade / som sagt er / hver gang ledis ud af Kirken.

11. Art:

Om Løsning af Band.

Var en halstarrig og forhærdet Synder saaledis / som sagt er / er bleven sat udi Band / og som en Hedning / efter Christi Befaling

falning/ offentlig udelukt af Guds og Jesu Menighed / da bør dog en ret Guds Tiener ikke saa plat overgive hannem (hende)/ betænkendis at slig Bandsettelse skeer til Omvendelse og ikke til Fordervelse/ 1. Cor: 5. v. 5. At hand jo/ som en ret Hyrde/ efter Christi Exempel/ flittig søger efter det fortabte Faar/ og med Bøn og Forbøn/ saavelsom alvorlige Formaninger / Lærdom og Undervisning / baade offentlig i Prædiken/ saa tit Leilighed gives af Texten/ og hemmelig for sig selv/ idelig og altid ved Guds Naade og den Hellig Aands kraftige Forarbeidelse stræber at overvinde al Sathans Magt i hannem (hende) og ved Guds mægtige Finger løse hannem (hende) af de haarde Syndsens Baand/ som ligge paa hannem (hen-

de) paa det hand (hun) i Tide maatte omvendis til Gud og leve.

Og kommer det saavit/ at den Bandsatte/ formedelst den Hellig Aands Oplysning/ seer sin Synds Vederstyggelighed og den meget farlige og fordømmelige Tilstand/ som hand (hun) der over er geraaden udi/ saa at hand (hun) angrer og fortryder sit Hiertis Haardhed og Motvillighed/ og derfor længis inderlig efter at komme i Venskab med Gud igien og antagis i de Helligis Forsamling/ at hand (hun) der med andre Guds Børn igien maa have Deel i de hellige og himmelske Ting i Guds Kirke sin bekymrede Siel til Trøst/ Glæde og Huspalelse/ da/ saa fremt hand (hun) sin Fortrydelse retsindig giver tilkiende i en sand og alvorlig Bekiendelse/

og

og mand ellers finder rette Bodfær-
digheds Tegn hos hannem / (hende)
skal Præsten strax give Provsten (og /
om høj Vigtighed det udkræver / Bis-
pen ogsaa) det tilkiende / og indfaldis
da den Bandsatte og i nogle andre
Præsters Overværelse flittig forhøris
og efter muligst befunden alvorlig An-
ger og Ruelse tilladis at lysis af Band
igien og annammis i Guds Menig-
hed / hvilket skal skee paa efterstrevne
Maade:

1. Skal Præsten Søndagen tilforn
forkynde af Prædikestolen / at saasom
N.N. / som formedelst sin Halstar-
righed og Forhærdelse i Synden er for
nogen Tid siden sat i Band og ude-
luft fra Guds Menighed / er nu ved
hans store Naade kommen i sin
Syndsrette Kundskab og Fortrydelse /

og begæret hierteligen at forligis med Gud og annammis igien i den Christen Menighed/ da efter at hand (hun) flittig er bleven forhørt/ og grundig underviist om/ hvor høylig hand (hun) har fortørnet den gode Gud med sin begangne grove og forargelige Synd/ og om hvad der fornemmelig udfrx-vis af hannem (hende) til en alvorlig Omvendelse fra Synden/ hand (hun) vg med atskillige Bodfærdigheds Tegn har givet sit Hiertis Anger og Ydemodighed tilkiende/ haver mand i den HErris JEsu Navn sluttet paa tilkommende Søndag efter hans (hendis) forregaaende offentlige Bekiendelse og Afbedelse ved den hellige Afløsning offentligen at løse hannem (hende) af Kirkens Band og/ efter hans (hendis) inderlige Attraa/ annamme

namme hannem (hende) igien til de helligis Samfund her i Menigheden/ hvorfor den gandske Menighed formanis/ at de alvorligen bede Gud for denne Synder (Synderinde) om hans Naade og hellig Aand til en sød og salig Omvendelse/ og at Gud/ som allerede saa vel har begynt det gode i hannem (hende)/ vilde og selv til sit hellige Navns ævige Lov og Ære kraftig fuldkomme og stadfæste det hos hannem/ (hende) indtil vor HErris JEsu Christi Dag.

Og bør Synderen (Synderinden) selv være tilstæde samme Tid i Kirken paa den forordnede Stæd og føje sin Bøn tillige med Menighedens Forbøn til Gud og med Suk og Klage lade see sin Alvorlighed til en sand Poenitense.

2. Skal den Bandsatte samme

Dag efter Prædiken møde (nederst inden for den største Kirkedør/ om det er i Kiøbstæderne/ og paa Sognestæbne/ om det er paa Landet) og vee modig med sammenlagte Hænder (og blottet Hoved/ om det er en Mands Person/) bede Præsten og den menige Almue/ at de vil have Medynk over hans jammerlige Tilstand / forlade hannem de store Forargelser / som hand udi sit syndige Væsen har givet dem / og af et Christen Hierte bede fremdelis med og for hannem/ at hand igien maatte forsonis med Gud og den Christen Kirke: Hvilket hannem da efter en liden forregaaende Refselse 2. Cor. 6. v. 6. 7. tilsigis med Formaning/ at hand herefter vogter sig for slig og anden forargelig Synd og til næste Søndag rettelig bereder sig til

at

at giøre sin usvigelige Bekiendelse og Afbedelse for Gud og Menigheden.

3. Naar Dagen da kommer / at Synderen (Synderinden) skal offentlig afløsis / staar hand (hun) nedre i Kirken paa det Stæd / som hannem (hende) har været udvist / mens hand (hun) var under Band / og giør Præsten efter Prædiken atter igien Aflysning for hannem (hende) af Prædikestolen saaledis:

Det er eder vel vitterligt / mine Elskelige / hvorledis N. N. formedelst sin Guds Bespottelse / Ulydighed / og Opsetsighed imod hannem og hans Hellige Ord / hvormed hand (hun) i høieste Maade har fortørnet den allerhøieste Gud og forarget den Christen Menighed / har paa nogen Tid været udelukt fra det høiværdige Alterens Sa-

cra-

cramente/ og som hand (hun) i sam-
me Ondskab dog er bleven fremturen-
dis/ uagtet alle til hannem (hende)
giorte baade aabenbare og hemmeli-
ge Paamindelser/ hand (hun) da og/
efter forregaaende offentlige Aflysning/
som trende gange er skeet til hannem
(hende) ved Navn her af Prædikesto-
len/ omsider den N. N. Søndag/
(her nævnis Dagen og Datum, naar
Bandsettelsen er skeet/) som en død
og skadelig Lem skilt og afskaaren fra
dette aandelige Christi Legeme/ offent-
lig bandsat og/ som et Bands Men-
niske og en Hedning/ aldelis udeluft
fra den Christen Kirkis Samfund og
Deelagtighed/ og under saadanne si-
ne Synders Beholdning/ Band og
Guds strenge Vrede overantvordet
Sathan til Kiødsens Fordervelse/ paa

det

det hans (hendis) Siæl maatte efter en sand Omvendelse dog endelig blive bevaret paa vor HErris JEsu Dag;

Men/som hand (hun) nu ved Guds synderlige Naade er kommen til sine grove Synders Kundskab og hierteligen fortryder/ at hand (hun) saa høylig har fortørnet den gode Gud og forarget denne Menighed / beder ogsaa Gud inderligen om Naade og sine Synders Forladelse/ staar og færdig for denne gandske Menighed at fremkomme og afbede den store Forargelse/ som hand (hun) eder har givet. Da er det jo tilbørligt og Christeligt/ at vi med Englerne glæde os over fornævnte N. N Pœnitense og af Hiertet love/ prise og takke Gud / som / efter sin store og urandsagelige Barmhiertighed/ ikke allene i Almindelighed har forbar-

met sig over det fortabte menniskelige Kiøn / men end og i Særdelished bevist sin hiertelige Barmhiertighed imod denne fortabte og grove Synder (Synderinde) N. N. i det hand har givet sit hellige Ord Kraft og Virkning hos hannem (hende) til en sand Omvendelse / saa hand (hun) med os / og vi med hannem (hende) har høj Aarsag tilsammen at ophøje HErrens hellige Navn og forkynde hans Lov i Menigheden:

Saa ville vi og af Christen Medlidenhed og Kierlighed nu i det velsignede JEsu Navn / efter hans (hendis) indstændige Begæring / og hiertelig Forlængsel / igien annamme hannem (hende) til den hellige Naderis og Christen Samfunds Deelagtighed / naar hand (hun) først offentlig

har

har giort sin Synds alvorlige Bekiendelse og derpaa følgende retsindig Afbedelse / hvortil Gud forleene hannem (hende) sin Aand og Naade ved JEsum Christum vor HErre!

Derpaa syngis af Prædikestolen den sædvanlige Sang / som Dagen tilhører / dersom noget er at forrette med Børnedaab / Offer eller andet / som plejer at skee / førend Communionen angaar; (Ti hvor sligt forrefalder / der bør det først at forrettis;) Dernæst syngis nogle Vers af:

Af dybsens Nød lader os
til Gud etc.

eller nogle andre bequemme Vers af den anordnede Psalmebog mens Synderen (Synderinden) fremtriner til Ablolutionen; Men er intet af saa-

dant at forrette/ da begyndis disse samme Vers strax af Prædikestolen.

4. Saa snart disse Vers begyndis/ gaar strax Klokkeren (Degnen) ned og beder Synderen (Synderinden) nu i JEsu Navn fremtræde for Guds og Menighedens Aasyn og afbede sin begangne Synd og Forargelse/ hvorpaa hand (hun) gaar op og sætter sig paa sine Knæ enten i Korsdøren/ eller paa det forordnede Stæd/ oppe imod Alteret/ hvor intet Kor er: Og naar Sangen er til ende/ kommer Sogne-Præsten/ som da selv bør at forrette Embedet/ og forteligen/ før hand træder til Afløsningen/ forrestiller Menighe-den den meget ynkelige Tilstand/ som de ere udi/ som ere under Kirkens Band/ saavelsom Guds overflødi-

ge

ge Naade til at løse deris Baand og sætte dem i Frihed igien / naar de alvorligen ville omvende sig til hannem / og det paa denne Maade :

Elskelige i HErren ! Her nedfalder i Dag for Guds høje Naadis Throne denne bængstede og bodfærdige Synder (Synderinde /) som formedelst sin Forhærdelse imod Guds hellige Ord og Bestandighed i sit onde og forargelige Væsen har giort sig uværdig til Guds Naadis Deelagtighed / (hic exaggeretur peccatum) og derfor (efter den rette Apostoliske Magt og Myndighed / som den almægtige Guds eenbaarne Søn / vor rette ypperste Præst og eneste Saliggiører CHristus JEsus / ved sin Bortgang af Verden har efterlat og bevilget sin Christen Kirke og alle retsindige Chri-

sti Disciple/at hvad de binde paa Jorden / det skal og være bundet i Himmelen/) som et Bands Menniske offentlig er bleven for nogen Tid siden udelukt fra de Helligis Samfund og Christi Velgiernings Brug i hans hellige Kirke / og tænker dog hvad for en forskrekkelig og meget bedrøvelig Tilstand hand (hun) imidlertid har været udi; Ti et Menniske / naar det er under Band/er det ikke da under Guds Vrede/ et Fredens Barn? Eph. 2. v. 3. Er det ikke under Syndens og Sathans Herredom Syndens Barn og et Dievels Menniske? Rom. 6. v. 13. 16. Er det ikke uden Christo og uden Forjættelse et Dødens Barn og et Fordervelsens Menniske? Eph. 2. v. 12. Hvad Menniske? Nej/ et Aadsel

sel af et Menniske/ et stykke dødt Kiød/ som forderver det gandske Legeme/ 2. Tim. 2. v. 17. En Hund / som ikke har Deel i det Hellige/ Matth. 7. v. 6. Men staar uden for/ Apoc. 22. v. 15.

O hvad for en farlig og forderve-lig Tilstand stikker saadan en Synder udi! naar vi ret betænke det / da maa vi vel sige om saadanne/ det Præ-sten Mattathias før sagde om Jerusa-lems Tempel/ der den var i Antiochi Magt/ og blev forsmædelig tilred af Hedninge: Helligdommen er i de Fremmedis Hænder og HErrens Tempel er ble-ven/ som en Vand uden ære/ eller og/ som vor første Version giver det

det/ som et fordømt Jenniske/ 1. Mac. 2. v. 8. Det er Guds Børns Ære og Glæde i Verden/ at de maa kaldis den levende Guds Tempel/ om hvilke Gud har sagt: Jeg vil boe i dem og vandre der udi/ 2. Cor. 6. v. 16. og om dennem heder det rettelig: Der er ingen Fordømmelse i dennem/ som ere i Christo JEsu/ de som vandre efter Aanden og ikke efter Kiødet/ Rom. 8. v. 1. Men naar Sathan formedelst Synden Ondskab indtagis i Guds Bolig/ at hans onde Raad gielder mere/

end

end Guds trohiertige Formaninger / hvad bliver da saadan en andet / end en æreløs Tempel / Sathans Bolig / og som et fordømt Menniske ? om hvilket og deslige der billigen kand sigis / dersom de blive i Synden / det Christus før sagde om Jøderne: **Jeg gaar bort / og I skulle døe i eders Synder** / Joh. 8. v. 21.

Saadan en meget ynkelig og bedrøvelig Stand har denne arme Synder (Synderinde) hidindtil været udi / men lovet være GUd og vor JEsu Christi Fader / som har givet hannem (hende) **Saligheds Forstand** til Omvendelse fra det onde Væsen / og alle hans (hendis) Syn-

ders naadige Forladelse! Luc. 1. v. 77. Nu veed hand (hun) sin Synd / og hvad Syndens Fortieneste skulle være / om Gud vilde handle efter Retten med hannem (hende): Nu klager hand (hun) over sit Hiertis Halstarrighed og beskylder sit Hiertis Ondskab / hvor med hand (hun) har giort sig selv skyldig i Guds ævige Vrede og den ævige Fordømmelse: Hand (hun) har følt Guds Vredis Svøbe / hvorved hand (hun) er uddreven af Guds Tempel / Luc. 19. v. 45. og maatte hand (hun) vel frygte / at den omsider skulle blive til en Scorpion for hannem / (hende) som Salomons Svøbe i Roboams Hænder / 1. Reg. 12. v. 11. til en Orm / som aldrig skulle døe /

Esa.

Esa. 66. v. 24. men qvæle og nagge Hannem (hende) œvindelig / dersom hand (hun) ikke i Tide omvente sig til HErren: Derfor kaster hand (hun) sig ydmyggeligen ned for Guds Naadestol / og med Hiertens Fortrydelse over sine begangne Synder i Tro og Tillid til Guds store Naade og overflødige Barmhiertighed i Christo JEsu raaber med den Synobundne Tolder: Gud være mig Synder naadig! Luc. 18. v. 13. og med den forlorne Søn: Ach Fader! jeg haver syndet imod Himmelen og dig / og jeg er ikke værd at kaldis dit Barn / Luc. 15. v. 21.

Saa har Gud allerede ſmeltet hans (hendis) Hierte / at det er nu ſom Vox / der før var ſom Staal og Jern / nu ſom Kiød / der før var ſom Flint og Marmorſteen / Ezech. 36 v. 26. Vi maa vel ſige / at Gud mit udi ſin Vrede tænker dog paa Barmhiertighed / i det hand ikke allene annammer Syndere / ſom omvende ſig til hannem / Matth. 11. v. 19. men endog ſelv forrekommer dem med ſin Naade / at de faa Kraft til en ſand Omvendelſe / Pſal. 59. v. 11.

Vider da J / ſom nu indſtyder eder til Guds Naade / vider dette / at J ikke tager denne Guds Naade forgiæves / 2. Cor. 6. v. 1. betœnkendis / at for ſligt kommer

Guds

Guds Frede over Jan-
troens Børn / Eph. 5. v. 6. Seer
vel til / at eders Omvendelse er alvor-
lig uden skrymt / og eders Fortrydelse
redelig uden Falskhed / at I ret kand
sige med David: Ach HErre
mit Hiertis Angest er stor /
fri mig af al min Nød!
og forlad mig alle mine Synder / Psal.
26. v. 17. 18. Takker Gud / som har
ladet sit Naadis Ord være kraftigt i
eders Hierte / hvor ved hand har vir-
ket den Bedrøvelse hos eder / som
er efter Gud / hvilken gior
Omvendelse til Salighed /
og er aldrig fortrydelig / 2. Cor. 7. v. 10.

Haver eders Trois Dine paa det u-
skyldige Guds Lam / som
bar alle Verdens Synder /
Joh. 1. og kaster nu i fuld Tro og
Tillid denne eders begangne grove
Synd og alle andre eders Synder paa
hannem: Trøster eder der ved / at al
Synd er lagt paa hannem / paa
det I skulle retfærdiggiøris / og al
Straf paa hannem / paa det
I skulle have Fred / Es. 53. v. 5.

Saa stræber nu ved idelig Bøn og
Paakaldelse / at I fremdelis maa væ-
re i Fred for Synden / at den ikke
mere skal regnere over eder /
Rom. 6. v. 12. paa det I altid kand

have

have en god Samvittigheds Fred med Gud formedelst JEsum Christum/ indtil I omsider besidder den fuldkommen og ævigvarende Fred hos Gud selv i Himmelen.

Og paa det saadan eders Poenitense og Fortrydelse over eders begangne og grove Synder/ samt Tro og Tillid til Guds Naade i Christo JEsu/ og det Christelige Forsæt I nu haver til et bedre Liv og Levnet her efter at fremdrage/ maa nu dismere blive aabenbaret for denne Guds Menighed/ da tilspørger jeg eder etc.

Her forfølger Sogne-Præsten de Spørsmaal/ som tilforn findis anteegnede ved den offentlige Afløsning/ og efter at Synderen fornøjelig har svaret til alle forrelagte Spørsmaal og derpaa afbedet sin Forargelse for Menig-

Menigheden/ taler Præsten videre saaledis:

Efterdi Gud vil ingen Synders Død/ men at alle skulle omvende sig og leve/ Ezech. 33. v. 11. Da bør vi ikke allene at glæde os med hver andre over denne Synders Omvendelse; Luc. 15. men end og efter Christi Exempel gierne annamme hannem (hende) og med en sagtmodig Aand hielpe hannem (hende) til rette igien/ Gal. 6. v. 1. og af Hiertet bede Gud med hannem/ (hende) at hand for sin Søns Jesu Christi skyld/ som er kom̃en til Verden/ Synd-

dere

dere ſalig at giøre/vil være hans (hendis) Misgierninger naadig og aldrig mere ihukomme hans (hendis) store Uretfærdighed Eb. 8. v. 12. Og ſom vi her udi aldelis ingen Tvil bære om Guds Naade/ ſom altid ſtaar færdig med udſtrakte Arme at tage imod bodfærdige Syndere/ ſaa vil jeg/ ſom Guds uværdigſte Tiener efter denne eders aflagte bekiendelſe og offentligen giorte Afbedelſe for den Chriſten Menighed/ paa Guds og mit hellige Embedis vegne i den HErris JEſu Navn her med løſe og frigive eder af Kirkens haarde Band/ ſom i hidindtil haver været under/ og give eder Frihed til/ at i

Her efter maa have Samfund med os igien / ligesom vor Samfund skal være med Faderen og hans Søn JEsu Christo: 1. Joh. 1. v. 3.

Og paa det eders Glæde maa være fuldkommen/ og J dismere forsikkris om denne Guds store Naade / da vil jeg til dis ydermere Bekræftelse / efter den af min HErre JEsu mig givne Myndighed / paa hans bare og kraftige Ord tilsige eder N. N. denne eders begangne N. Synds og alle andre eders Synders Forladelse / i Navn Gud Fa-

ders

vers / Sens og Hellig Aands.

Staar op/ gaar bort i HErrens Fred/ takker Gud/ som har taget eder til Naade/ og synder ikke mere.

Derpaa fører Klokkeren (Degnen) hannem (hende) hen til sit sædvanlige Sted i Menigheden/ hvor det/ førend hand (hun) kom under Kirkens Band/ haver været/ og syngis imidlertid/ førend Communionen angaar / af den Psalme: Guds Søn hand sagde selv disse Ord: disse fire Vers: Saa komme der da til etc.

VIII. Capitel.

Om Egteskab.

DE som ville begive sig i det hellige Egteskab / skulle nogle Dage tilforn give sig an for Præsten / og saa fremt hand ikke selv tilfulde kiender dem / fremvise for hannem lovlig Skudsmaal og Bevis / at intet paa begge sider er / som efter Loven kand hindre samme deris Egteskab.

I Kiøbstæderne / og hvor saadanne Beviser ikke kand havis / skal de stille tvende gode Mænd til trofaste Forlovere for sig / een for hver af dennem / hvilke skulle love for dem hos Præsten om det samme.

De

De som love saaledis for andre/ skulle vel vide Besked der om/ med mindre de ville anseis for Løgnere om anderledis siden befindis: Hvilken Straf Præsten dennem skal forrehol-de/førend de saadant Løfte gjøre.

Ere de Soldater/ da skulle de efter Krigs-Artiklernis Indhold/ føre deris Oberstis Attest og Tilladelse med sig/at de maa gifftis/ og at intet er som lovligen kand hindre deris forre-havende Egteskab.

Hver Præst skal/i en igiennemdra-gen Bog ved Dag og Tid tegne deris Navne som hand trolover og sammenvier/ tillige med deris/ som enten have attesteret med dennem/el-ler og lovet for dennem.

Præsterne maa ingen sammenvie/ som ikke tilforn have været til Guds

Alle Enkemænd og Enker skulle først bevise/at de have holdet Skifte og giort Rigtighed med den Afdødis Børn eller Arvinger / førend de maa viis tilsammen.

Præsten maa ingen hindre udi sit lovlige Egteskab / med mindre de vitterligen ere udygtige der til / saasom Gildinge / hvilke ikke maa tillades at komme i Egteskab med nogen.

De/som ere døve/stumme eller blinde / maa ej af Præsten formeenis Egteskab/saa fremt de ellers paa en eller anden Maade kand give deris Villie og Samtykke fornøjelig tilkiende.

Ingen maa til noget Egteskab sammenviis / som ikke tilforn ere trolovede / og trende Søndage efter hinanden af Prædikestolen offentlig lyst for/ undtagen de/ som ere i Rangen/ eller

af

af Adel/ og de som lige ved Adel agtis/ hvor det skal holdis for fuld Egteskabs Løfte/ naar begge Parterne i sex af fellis Venners Nærværelse tilsige hver andre Egteskab/ og give hin anden fuld Ja-Ord.

Trolovelse skeer/ enten i Præstens Huus/ eller deris eget/ ligesom de det begære i fem Vidnisbyrds Overværelse i det mindste/ og det paa efterskrevne Maade:

De/ som skulle trolovis/ staa hos hver andre/ Fæstemanden paa den høire/ og Fæstemøen/ eller Qvinden/ paa den venstre Side. Saa træder Præsten mit for dem/ og med en kort Tale af Guds Ord holder dem den hellige Egteskabs-Stand for/ hvorledis/ og til hvad Ende/ den er indstiftet af Gud/ og hvad hand fornemmelig for-

fordrer af dennem/ som træde i denne Stand/at de maa blive Gud tækkelige derudi og nyde den Velsignelse/ som Gud har lovet denne Stand/om de elskers frygte og elske hannem: Hvilken Tale hand allersist slutter med en Application til nærværende Fæstefolk/ og med et lidet Ynske over dem begge.

Derpaa tilspørger hand en hver af dem/og først Fæstemanden/saaledis:

N.N. Jeg tilspørger eder:

(1.) Om I har beraad eder med Gud i Himmelen/dernæst med eders eget Hiertelag/siden og saa med eders Slegt og Venner/ at I vil have denne (Tit.) Pige/(Qvinde) som hos eder staar/ til eders trolovede Fæstemøe (Qvinde) og i sin Tid til eders Egte-Hustru?

Hand svarer: Ja.

(2) Om I her efter vil leve saa med hende/baade i Medgang og Modgang/ i hvad Lykke Gud Allermægtigste vil eder tilføje / som en Danneмand bør at leve med sin Egte Hustru?

Hand svarer atter: Ja.

(3) Om I veed eder fri/at I ikke har givet nogen anden Qvindis-Person / som nu lever / eders Egteskabs Tro/som dette kunde være til Hinder.

Hand svarer atter: Ja.

De selvsamme trende Spørsmaal giøris i ligemaade til Fæstemøen strax der efter.

I lige maade tilspørger jeg eder N. N.

(1.) Om I har beraad eder etc. mutatis mutandis.

Derpaa siger Præsten:

Saa giver hver andre eders Hænder der paa.

Mens de saaledis holde hin anden i Hænderne/ siger Præsten (dog uden Haands Paaleggelse) disse Ord:

Efterdi at I tilforn have inbyrdis samtykt og tilsagt hver andre eders Egteskabs tro/ og det samme nu aabenbare bekient for Gud og denne Christelige Forsamling/ og der paa givet hver andre eders Hænder / saa forkynder jeg eder rette Trolovede Folk at være / baade for Gud og Menniskene i Navn GUD Faders / Sens og Hellig Aands / Amen!

Slutter saa med den sædvanlige Velsignelse/ som hand lyser over dennem:

HErren være med eder!

HEr=

HErren velsigne eder og bevare eder etc.

Naar de saaledis ere trolovede / da lysis for Bryllupet tre Søndage i Rad / undtagen paa de store Høitider / Paaske / eller Pintzedag og / naar Juledag indfalder paa en Søndag / da der lysis anden Dagen for dennem.

Lysningen skeer saaledis:

Lysis til Egteskab første gang for N. N. og N. N.

Disse Personer velsigne Gud ud af det Høje / at deris Christelige Forretagende maa vel begyndis / lykkeligen fremmis og saligen endis dem selv til en god Samvittighed og andre til et got Exempel og Eftersyn:

Dersom nogen haver noget der udi at sige/ hand skyede det i Tide/ eller siden tie stille.

Ligesaa lysis anden gang den anden Søndag/ og tredie gang den tredie Søndag næst efter.

Dersom nogen imidlertid giør Forbud paa Egteskabet / da blive de Folk ikke viede/ førend der er gangen Dom i Sagen: Hvilket i ligemaade er at agte/ om noget Forbud skeer for Trolovelsen.

Dersom Fæstefolkene/ efter at der er udlyst / lade det selv forsetligen uden billig Aarsag noget længe henstaa/ og ville ikke lade sig vie / da skal Præsten sette dem en vis Tid for/ naar de skulleviis / under Straf efter Sagens Lejlighed.

Vielsen skal skee i Kirken oppe imod Alteret.

Er det paa Prædikedage / da forrettis Vielsen i Kiøbstæderne til Frokostis prædiken / strax efter / at den anden gandske Tieneste er til Ende / og til Højmesse / (ligesom det og skal skee paa Landet /) for Prædiken imellem Epistelens og Evangelii Oplæsning.

Er det paa andre Dage i Ugen / naar ingen Prædiken holdis / da komme de til Kirken i det allersseneste imellem ni og ti Slæt / saa at Brudevielsen kand være endet / førend Klokken slaar elleve.

For Vielsen syngis altid dette første Vers af den Psalme:

I JEsu Navn skal al vor Gierning skee etc.

Eller en anden beqvem Pſalme.

Efter Vielſen:

Hvo ſom vil ſalig udi Jer-
den leve etc.

Eller en anden af Pſalmebogen/ſom
ſig derpaa kand ſkikke.

Naar Vielſen ſkal ſkee/ triner Præ-
ſten frem og ſtaaendis lige for Brude-
folkene holder en liden Tale til den-
nem om Egteſkab/hvor til hand kand
bruge et Sprog af Bibelen kortelig at
forklare / ſaa vit den Act kand ved-
komme/ og ſiden ſlutter med et kort
Ynſke/ ligeſom i Trolovelſen.

Derefter ſpørger hand dennem hver
i ſær / ligeſom i Trolovelſen er ſkeet/
ſaaledis:

Saa tilſpørger jeg eder/ N. N.

(1) Om I har beraad eder/ med Gud.

(2) Om I vil leve saa med hende/ i Medgang og Modgand etc.

(3) Om I veed eder fri etc.

Brudgommen svarer Ja til hvert Spørsmaal i sær / og naar samme Spørsmaal ere paa lige Maade skeet til Bruden / og hun dennem haver bejaet / da give de hver andre deris Hænder / ligesom i Trolovelsen / og saa legger Præsten sin Haand paa deris Hænder / sigendis :

Efterdi at I tilforn have indbyrdis samtykt hver andre at ville leve tilsammen i den hellige Egteskabs-Stat / og det samme nu aabenbare bekiendt for Gud og denne Christen Menighed / og derpaa givet hver andre eders Hæn-

Hænder / saa forkynder jeg eder rette Egtefolk at være baade for Gud og Menniſken / i Navn Gud Fa-ders / Søns / og Hellig Aands / Amen.

Hvad Gud Allermægtigſte haver tilſammenføjet ſkal intet Menniſke adſkille.

Ere der flere / end et par Brude-folk at vie / da ſkal alt dette igientagis til et hver Par beſynderligen.

Fremdelis ſiger Præſten:

Efterdi at I have nu givet eder i Egteſkab tilſammen i Guds Navn / ſaa hører nu Guds Ord om denne Stat;

Saa ſkriver den hellige Moſes i ſin første Bogs andet Capitel: Verſ. 18. 21. 22. 23. 24.

Og

Og Gud vor Herre sagde: Det er ikke got etc.

For det andet / hører ogsaa Guds Bud / hvorledis I skulle skikke eder imod hver andre i denne eders Ægteskabs Stat. Saa siger S. Povel til de Epheser i det 5. Cap: v. 25. 26. 27. 28. 29 Verl. 22. 23. 24. I Mend elsker eders Hustruer / ligesom Christus etc. Qvinderne skulle være deris Mend etc.

For det tredie / hører ogsaa Korset / som Gud haver lagt paa denne Stat: Gen. 3. v. 16. 17. 18. 19. Saa sagde Gud til Qvinden: etc.

Og Gud sagde til Man-
den: Efterdi du lydde din
Hustruis Røst etc.

For det fierde / er det eders Trøst /
at I vide og tro / at eders Etat er
Gud tekkelig og af hannem velsignet;
Ti saa staar der skrevet i Skabelsens
Bogs første Capitel: vers. 27.28.31.
Og Gud skabte Menniskен
sig til et Billede / hand
skabte etc.

Derfor siger og Salomon:

Hvo som faar en Hu-
struj / hand faar en god ting /
og

og annammer af Herren en Velbehagelighed.

Derefter legger Præsten sin Haand paa deris Hoveder/ og siger:

Lader os alle bede:

Fader vor du som etc.

Lader os fremdelis bede:

HErre Gud Himmelske Fader/ du som haver skabt Mand og Qvinde/ og forskikket dem til Egteskabs Stat/ og haver velsignet dennem med

Livsens Frugt / og der i betegnet din kiere Søns JEsu Christi og den hellige Kirkis / hans Bruds / Sacramente: Vi bede din Grundløse Barmhiertighed / at du vil saadan din Skabning / Ordning og Velsignelse ikke lade forryckis / eller forderves / men naadeligen hende bevare ved den samme din elskelige Søn

Son JEsum Christum vor HErre/ Amen!

Hvorpaa følger Velsignelsen:

HErren vcere med e-
der etc.

Naar Brudevielse skeer til Høimesse i Kiøbstæderne/ eller paa Landet/ som sagt er/ da læser Præsten efter den sidste Collect endnu denne:

ALmægtigste ævige Gud og allernaadigeste Fader/ du som selv haver saa skikket det/ at etc.

IX. Capitel

Om Lig og Begravelse.

Naar nogen døer i Menigheden/ skal de nærmeste Venner/ eller og Stædets Øvrighed/ om hand (hun) er fremmet/ bære tilbørlig Omsorrig/ at Liget/ af hvad Stand det og er/ bliver i Kiøbstæderne saavel som paa Landet/ inden og paa den Tid/ saa og paa den Maade/ som Politie-Ordningen ommælder/ ved en Christelig Begravelse bestædt til Jorden.

Udi Kiøbstæderne maa ingen Lig begravis om Søndage og andre hellige

lige Dage/ paa det de ordinarie Tieneſter ikke ſkal opholdis eller hindris.

Men paa Landet maa det ſkee for Prædiken/førend det ringer ſammen.

Ingen aabner nogen Grav/enten i Kirken/eller paa Kirkegaarden uden Kirkeværgernis Tilladelſe/ ej heller maa nogen begrave ſine Døde ſtilletiendis uden Præſtens Tieneſte med at kaſte Jord der paa; Men de ſkulle give hannem det tilkiende/ og da beſtille Lig-Prædiken hos hannem/om de den ere begærende.

Der ſkal være en Bog ved hver Kirke over alle Døde i Sognet/hvilken Præſten ſelv ſkal holde ved lige/ at de Dødis Navne ved Aar og Alder/ ſamt Dag og datum der udi rigtig indføris:

Naar

Naar Liget kommer til Graven/ nedsættis det strax der udi/ og siden befatter sig ingen videre dermed/ førend Præsten kommer og kaster trende gange Jord derpaa med en Skuffe/ sigendis

Førstegang:

Af Jord est du kommen.

Andengang:

Til Jord skal du blive.

Trediegang:

Af Jorden skal du igien opstaa.

Derefter kaste de andre/ som have baaret Liget/den øvrige Jord fuldkommen derpaa indtil Graven bliver ganske tildekket. Imidlertid synge Disci-

pler-

plerne af Skolen og Degnene paa Landet een eller flere Lig-Psalmer/ saa som:

Naar min Tid og Stund
er forhaand etc.

HErre JEsu Christ sand
Menniske og Gud etc.

Hiertelig jeg nu længis etc.

Mens vi leve paa Jorden
her etc.

Med Glæde og Fred faar
jeg nu hen etc.

Eller en og andre dislige/ som vel kand skikke sig paa den Forretning.

Begravis Liget paa Kirkegaarden/

da staa Disciplerne (Degnen) strax hos Graven/ den stund dette syngis; Men skeer det i Kirken / da blive de staaende i deris ordinarie Stæd / indtil altsammen er til Ende. Siden gaa Sørgefolkene i Kirken / om der skeer Ligprædiken / og da syngis for Prædiken:

Vi tro allesammen paa een Gud etc.

Derpaa gaar Præsten paa Prædikestolen og kortelig udlegger en bequem Text af den hellige Skrift / som kand være de Sørgende til Trøst og Husvalelse / og andre Efterlevende Guds Børn til Formanelse og Undervisning; Og skal hand/ førend hand træder til Textens Forklaring / strax efterat hand har deelt sin Prædiken/

læse

læse den Afdødis Liv og Levnet for Menigheden / saavit allermest fornøden eragtis / og hvis hand enten til Kirker / Skoler / Fattige eller andre dislige gudelige Brug noget haver skienket og testamenteret / skal det derudi indføris / og tillige for Menigheden forkyndis / Gud til Ære og andre til et got Exempel.

Begærer nogen sær Text af Præsten / da bør hand derudi at føje dennem / saafremt den ellers skikker sig paa slig en Forretning.

Præsterne skulle fornemmelig i slige Ligprædikener handle

Om Synden / som har været første Aarsag til Døden:

Om en god Beredelse imod Døden:

Om Christi Befrielse fra Døden:
Om Opstandelse af Døden:
Om Himmerig / Salighed / og det ævige Liv efter Døden.

De skulle vel vogte sig / at deris Ligprædikener ikke blive til panegyreske Snak / saa at de enten efter Hedningenis Sædvane sige formeget til den Afdødis Ros og besmitte deris hellige Kald / saa vel som deris egen Samvittighed dermed / eller og mælde noget usømmeligt om hannem andre til Forargelse og de Paarørende til Beskæmmelse / men hvis sandt er og vitterligt i Menigheden / det maa de med Maade og god Maneer beskedenlig udsige andre til Afsky og Advarsel.

Ligprædiken maa ikke vare over en Time.

I Pest

I Pest og Smittesom Tider prædikis ikkun halv saa længe i Kirken / og skeer det paa Kirkegaarden / da giøris ikkun en kort Formaning i Stæden for Ligprædiken / eller og læsis den Bøn / som i saadanne Tider forordnet vorder / og derpaa sluttis med HErrens Bøn.

Efter Prædiken syngis allerførst:

Med Sorgen og Klagen

holt Maade etc.

Eller og:

HErre Gud lære mig mit

endeligt etc.

Eller en anden af den anordnede Psalme-Bog / som sig der paa kand skikke.

Siden synger Degnen paa Lan-

det/ og nogle Discipler i Kiøbstæder-
ne enten over Graven/ om Præ-
diken er skeet paa Kirkegaarden/ eller
og mit paa Kirkegulvet / om den er
skeet i Kirken/ de twende Vers:

Nu lade vi hannem sove i

Fred etc.

Eller en anden beqvem Psalme.

Ere der flere Lig paa en gang at be-
grave / som skal prædikis over/ da ka-
ster Præsten først Jord paa ethvert af
dennem/ og siden skeer Prædiken paa
en gang over dem tilsammen/ dog at
en hvers Testamente oplæsis i sær ef-
ter en hvers Stand.

Med dem/ som efter sær Kongl. Til-
ladelse begravis om Aftenen/ forhol-
dis efter Politie-Ordningen.

De/ som blive hensatte over Jorden/

ka-

kaster Præsten Jord paa/ ligesom paa andre der nedsættis i Jorden.

De/ som ikke ere af den rene og rette Bekiendelse med voris Kirke/ blive i Kirkegaardene begravne iblandt andre afdøde Christne/ dog uden nogen Jords Paakastelse af Præsten/ tale/ eller Ligprædiken over dennem.

Ligemaade maa Præsten ej kaste Jord paa/ eller holde Lig-Prædiken over nogen/ som for sin Misgierning er bleven rettet/ eller har myrt sig selv med Villie/ eller er Bandsat og ikke afløst/ eller dømt til mindre Mand/ førend Øvrigheden og Sagsøgeren er tilfreds stillet.

Ingen/ som omkommer i nogen Duel/ Hovidmand eller Secund/ maa enten i Kirken/ eller paa Kirkegaard begravis.

Fin-

Findis nogen hastig død / enten paa Marken eller andensteds og ikke vidis / paa hvad maade hand er omkommen da maa hand ikke jordis / førend Præsten derom advaret haver givet Øvrigheden det tilkiende / og der siden lovligen er kient paa Mandens Død.

Hvilket og er at forstaa om de Børn / som avlis uden Egteskab og findis døde strax efter Fødselen.

Lig-Prædikener / som skee hos Sogne-Præsterne / være sig dem selv eller deris nærpaarørende angaaende / forretter Provsten udi Hærredet / hvor sligt falder.

Det samme er og at agte med Brude-Vielser og Børne-Daab / som saaledis forrefalde.

X. La-

X. Capitel

Om Bispe- og Præste-Kielse.

I. Art:

Om Bispe-Kielse.

Disperne skulle til deris Embede indviis i vor Frue Kirke i Kiøbenhavn paa en Søndag / eller anden Høytids-Dag / af Bispen sammestæds / det snareste skee kand / efter at de dertil af Kongen ere bestikkede; Men Bispen i Sædland skal indviis af den Biskop / som næst hos er boendis.

Naar nogen saadan Bispe-Vielse skal skee/ bliver Dagen tilforn de Fornemste i Staden / baade af Geistlig og Verslig Stand / ved begge Capellanerne til vor Frue Kirke indbudne at være overværendis ved samme Act og med deris Gudelige Bønner befordre Ordinandum til Guds kraftige Hielp og Bistand til det høje Embede/ som hannem bliver betroet.

Om Dagen derefter / strax det haver ringet sammen / som skeer en halv Time for den ordinarie Tid/ møder Ordinator tillige med hannem / som skal indviis / saavel som samtlige Sogne-Præsterne der i Staden / bag Koret i Kirken / hvor Bisperne iføris i Messeskiorter og Bispe-Kaaber/ men Præsterne ikkun i Messe-Skiorter alleene.

Og

Og sidde da begge Bisperne sammen i en Stoel og Præsterne paa en Benk strax hos/indtil Vielsen skal begyndis.

I midlertid forrettis Messen for Alteret/ligesom paa en anden Hellig-Dag/ og bliver musiceret baade for og efter Prædiken.

Naar Epistelen er oplæst for Alteret/stiger Provsten/som og er Sogne-Præst til Kirken/ eller en anden af Stadens Sogne-Præster i hans lovlige Forfald/ op paa Prædikestolen/ og giver Menigheden korteligen tilkiende/ hvad som forrettis skal/ at efterdi denne Hæderlige Mand N.N. er for sin Gudfrygtighed/ Lærdom og andre Guds Gaver/af Hans Kongl. Majest. Allernaadigst bestikket til at være Biskop over N. Stift/ Saa skal hand nu med Bøn og Paakaldelse/

efter den Apostoliske Skik til samme hellig Embede i den HErris JEsu Navn ordineris og indviis. Hvorfor Menigheden formanis at giøre en andægtig Bøn til Gud / at denne hellige Forretning maa være Gud behagelig / saa at denne Guds Mand med Lyst og Glæde nu maa tage imod det hellige og besværlige Embede / og forsvarligen forrestaa det til Guds allerhelligste Navns Ære / Ordets lykkelig Forfremmelse / Menighedens Opbygelse / og sig selv samt mange andre til ævig Salighed / hvilket hand allersist slutter med

Fader vor du som est i Himmelen etc.

Derefter træder Ordinator op for Alteret / og følger Ordinandus strax efter

efter hannem / og ſetter ſig paa ſine Knæ ned for Alteret; Men Præſterne fordeele ſig paa begge Sider af Alteret / og blive der ſaa længe ſtaaende / indtil den gandſke Act er aldelis til Ende.

Saa ſnart Ordinator kommer for Alteret at ſtaa / begynder hand med lydelig Røſt:

VEni Sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium, &c. &c.

Og imidlertid den af Koret til Ende forfølgis / ligger Ordinator paa ſine Knæ for Alteret paa en liden Skammel / og giør ſin Bøn til Gud om Kraft og Biſtand i denne beſværlige Forretning / at Gud ſelv vil værdis til at være overværendis med ſin Naade / og forfremme alting til hans Navns

Ere for Christi skyld. Strax reiser hand sig igien / og naar forberørte hymnus er udsyngen / siger hand med klar og lydelig Stemme / efter den sædvanlige Messe-Tone:

Emitte Spiritum tuum, Domine, & creabuntur! Psalm. 104. v. 30.

Hvortil Koret og de hosstaaende Præster svarer:

Et renovabis faciem terræ.

Derpaa synger Ordinator fremdeles:

Oremus,

DEus, qvi corda fidelium Sancti tui Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem Spiritu tuo recta sapere, & de ejus semper sancta consolatione gaudere, per Dominum nostrum JEsum Christum, Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia secula seculorum.

Koret

Koret svarer: Amen.

Siden vender Ordinator sig om til Ordinandum og oplæser en Text af den hellige Skrift / som handler om det allerhelligste Prædike Embede/hvilken hand staaendis kortelig udlegger for Menigheden / visendis fornemmelig dets store Nytte og Værdighed og hvad Naade Gud har beteed der udi imod sin Christen Kirke / at hand gav hende sit hellige Ord/og skienkte Menniskene saadanne herlige Gaver / der hand giorde somme til Apostler/ somme til Evangelister og Lærere.

Disligeste hvad Ære Gud legger paa sine Tienere / at hand giør dem til Bisper og Tilsyns-Mænd over sin dyrekiøbte Menighed/ og setter dem til Prædikere og Lære-Fædre / som skulle dele Guds saliggiørende Ord rettelig

lig til alle og en hver/ om hvilke hand selv siger / Luc. 10. v. 16. **Hvo eder hører/ hand hører mig/ og hvo eder foragter hand foragter mig** / med videre/ som Ordinator eragter fornøden/ efter Textens Anledning at andrage/ dog at det ikke skeer over en Time i det længste/ hvilket hand siden med saa Ord applicerer paa nærværende Ordinandum.

Og paa det Menigheden efter Guds egen Anordning Act. 6. v. 3. 1. Tim. 3. v. 7. maa have et got og sandfærdigt Vidnisbyrd om hannem / og vide hvad Trin hand har giort til dette hellige Kald/ 1. Tim. 3. v. 13. Læser Ordinator hans Livs og Levnets Fremdra-

gel-

gelse indtil denne Tid lydelig op for Menigheden / saa meget til denne Act egentligen kand henhøre / dog paa det korteste forfattet.

Imidlertid dette oplæsis / staar Ordinandus for Alteret lige hos Ordinatorem paa den venstre Side nedvendt til Folket.

Naar det er udlæst / slutter Ordinator med dette Ynske:

Gud forleene hannem sin gode værdige Hellig Aand / og isøre ham med Kraft og Naade af det Høje / at hand med Glæde og Ære maa svare sin Gud til dette høje og hellige Kald paa vor HErris JEsu Christi store og herlige Aabenbarelsis Dag!

Saa gaar Ordinandus ned igien og setter sig paa sine Knæ for Alteret / ligesom tilforn / og da syngis den ot-

tende Kong Davids Pſalme paa Latin ganſke til Ende.

Domine, Dominus noſter, &c.

Naar den er udſyngen/ tager Ordinator et eller to Vers deraf paa det allerkorteſte at forklare om det hellige Prædike-Embede/ og om Chriſti Rigis Magt herpaa Jorden og applicerer det ſiden paa Ordinandum,

Derefter læſer Ordinator af Kongl. Majeſt. Lov hvis ſom Biſpernis Embede vedkommer / og indeholdis ſammeſtæd Lib. II. c. XVII. Art. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 23.

Hvorpaa hand i den hellige Trefoldigheds Navn overandtvorder hannem det hellige Embede/ og befaler hannem i ſtykkevis at forrette alt dette/ ſom nu var hannem forrelæſt/ ſaa at hand der over kand have en god og glad

Sam-

Samvittighed baade for Gud og Menniſken/ og tager endelig Løfte og Haandſtrækning af hannem derpaa ſaaledis/ſigendis:

Dette altſammen/ ſom Eders Bel-ærværdighed nu er forreläſt/ og hvis andet/ ſom Eder ellers kand vedkomme udi dette Eders hellige Kald og Embede med Guds Ords reene og ſande Lærdom/ Sacramenternis rette Adminiſtration efter Chriſti egen Indſtiftelſe/ Lydighed imod den rette Øvrighed/ at formane hver og een til at give Gud det Gud hører til/ og Kongen det Kongen hører til/ og andet diſlige: Det altſammen lover I her for Guds helligſte Øjen og Aasyn/ at I flittеligen/ troligen og retſindelig vil efterkomme efter den Aand og Naade Gud eder ſelv der til vil forleene.

Hvor til Ordinandus svarer med lydelig Røst / Ja.

Ordinator siger ydermere:

Giver mig da Eders Haand derpaa.

Saa rekker hand Ordinatori Haanden.

Derpaa synger mand strax den 34. Psalme paa Latin,

Ecce nunc benedicite Domino, &c.

Hvilken Psalme Ordinator siden efter Tidens Leilighed / paa det korteste udlegger / eller / om Tiden det ikke tilgier at giøre nogen sær Forklaring derover / siger hand ikkun saaledis:

Denne Psalme er eder syngen I Prædikere / at I skulle oprekke Hænderne / det er / bede og benedide HErren eders Gud og prædike om den

rette

rette Benedidelse udi den velsignede Abrahams Sæd Christo JEsu / og handle saa baade Dag og Nat / at Jideligen og med al Vindskibelighed imodstaar Dievelen og hans Rige.

Hvilket hand og særdelis holder Ordinando for / og siger saa fremdelis:

Men som vi nu haver synget hellige Psalmer og Lossange / som prise Guds Ords Prædiken og det hellige Prædike Embede / saa ville vi nu høre hellige Lectier om det samme udaf den hellige Skrift.

Derpaa begynder den første af Præsterne / som staar ved Alteret / strax at læse den Lectie Tit. 1. v. 5. 6. 7. 8. 9. saa sigendis:

Saa skriver St. Povel til sin Biskop Titum:

Derfor lod jeg dig blive i Creta/ at du etc.

Siden læser den anden Præst den Lectie Act. 20. v. 28. 29. 30. 31. 32. sigendis:

Der S. Povel sagde Præsterne af Epheso gode Nat/ da sagde hand:

Saa giver nu Agt paa eder selv og paa den gandske Hiord etc.

Dereffter læser strax den tredie Præst den Lectie 2. Tim. 4. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. sigendis:

Saa skriver S. Povel til sin Biskop Timotheum.

Saa

Saa vidner jeg nu for Gud og den HErre JEsu CHristo etc.

Hvilke oplæste trende Lectier Ordinator meget kortelig igientager og forreholder Ordinando deraf hvad hannem fornemmeligen paaligger udi dette hans hellige Kald / og hvad Løn hand i Naade har at vente af GUD derfor / om hand det forsvarligen efterkommer / sigendis paa denne Naade til hannem:

Dette altsammen skal paaminde eders Velærværdighed om det høje og hellige Kald / som Gud nu betroer Eder / hvor storligen det tækkis Gud / og hvor nyttteligt det er for hans Christen Kirke her paa Jorden. I hører hvad

Gud

Gud fordrer af Eder/at I vorder ædru og aarvaagen i eders Kald/ og giver vel Agt baade paa Eder selv / saa og paa den gandske Hiord/ som Gud nu setter Eder til en Lærer og Biskop over/ at I føder hans Menighed/ at I vandrer ustraffelig/som en hellig Guds Mand og Biskop / og gior en ret Evangeliske Biskops Gierning / bliver fast ved den salige Lærdom/ som Christus og Apostlerne have efterlat os i det hellige Ord / og i alle Ting giør eders Embede redelig til Guds Navns Lov og Berømmelse. Skeer det end / at I her i Verden maa lide Spot og Forhaanelse for Guds Ords skyld/ naar Verden forsmaar den rene Lærdom / og tager sig selv Lærere efter sin egen Lyst / saa trøster Eder derved/ at det er Guds Embede/ som

I her

I her fører/ og ikke eders/ efterdi det er dog Christus selv / som ved sine Tienere lærer: Straffer/ og formaner / trøster / strider redelig for Guds Ere / som en god JESU Christi Strids-Mand/ og seer paa den Krone/ som hand har bortlagt for Eder/ hvilken hand og visselig skal give Eder / at I omsider skal fuldkomme eders Løb med Glæde/ og den Tieneste I har annammet af den HErre JEsu at vidne og tale om Guds Naadis Evangelio/ hvortil Gud forleene eder sin gode Aand og Naade / og det for JEsu Christi Skyld!

Saa træder Ordinator til Hændernis Paaleggelse med Bøn og Paakaldelse/ saa sigendis:

Og efterdi alle Ting / efter Pauli Lærdom helligis ved Ordet og Bøn-

nen / og vi nu ved Guds Naade noget have hørt af det første / som er Guds Ord / af hvilket det Apostoliske Embede besynderlig prisis og hvilket gis / saa ville vi nu i den HErris JEsu Navn træde til det andet / som er en andægtig og ivrig Bøn til Gud / efterdi vi skulle dog bede Gud om alt det Gode / som vi skulle have / og intet er højere fornøden for os at bede om / end gode Prædikere og Lærefædre / det Christus selv baade med sit Exempel og sin Formaning lærer os. Hand bad en heel Nat / før hand om Morgenen beskikkede de tolv Apostler / Luc. 6. v. 12. og formaner os selv saa troligen til denne Bøn hos Mathæum: Beder Høstens HErre / at hand udsender Arbejdere udi

udi sin Høst / Math. 9. v. 37.
Og saasom det var brugeligt i det gamle Testamente at legge Hænder paa det / som skulle helligis / og ofre for HErren / saa er det omsider bleven til en Apostoliske Skik i Guds Kirke at legge Hænder paa dennem / som bestikkis og viis til det hellige Prædike-Embede / efterdi vi dog vide / at vi dermed ofre dennem Gud til en hellig Tieneste: Hvorfor vi og nu i den hellig Trefoldigheds Navn med Bøn og Paakaldelse / samt Hændernis Paaleggelse ville opofre Gud den Allerhøjeste denne hans Tiener / som hand til sin hellige Tieneste efter sit guddommelige Forsyn selv bestikket haver / at hand for JEsu Christi Skyld selv vil danne og dueliggiøre hannem til det-

te hellige Guds Embede/ og dertil vil-
le vi bruge JEsu egen Bøn.

Strax træde alle Præsterne til-
sammen og tillige med Ordinatore,
legge samtlig deris Hænder paa
Ordinandi Hoved/ som bliver imid-
lertid alt stille siddendis paa sine Knæ
for Alteret / og da læser Ordinator,
dog uden syngendis Tone saaledis:

Lader os alle bede:

Fader vor du som est i
Himmelen etc.

Lader os fremdelis bede:

Almægtigste ævige
Fader / som haver saa
formedelst din eenbaarne
Søn

Søn / vor eneste Vidlere / lært os: Høsten er megen / men Arbejderne ere faa / derfor beder Høstens Herre / at hand udsender Arbejdere udi sin Høst / hvilke Ord os paaminde / at vi skulle bede om gode Arbejdere / Prædikere og Lære-Fædre udi Kirken af din guddommelige Godhed / med en alvorlig og tro Bøn:

Saa bede vi nu din usigelige

lige Godhed / at du naade-
lig vil anſee denne din Tie-
ner N. N. hvilken vi udi dit
Navn beſkikke til det helli-
ge Biſkopelige Embede
udi Kirken / at hand bliver
vindſkibelig udi dit Ord / og
prediker Jeſum Chri-
ſtum din Søn at være vor
eneſte Saligheds / til at lære
og troſte raadeloſe Sam-
virtigheder / at raade / paa-
minde / og ſtraffe med al
Sagt-

Sagtmodighed/ saa at andre maa læris og forbedris deraf/ paa det dit allerhelligste Evangelium maa vuragteligen blive hos os reent og ret foruden al Menniskelig Lærdoms Beblandelse/ at vi maatte faa det ævige Liv til en salig Frugt deraf ved den samme din Søn vor HErre JEsum CHristum/ Amen.

Siger

Siger alle hertil af Hiertet Amen!
Saa svare de omstaaende Præ-
ster endrægtelig Amen!
Dog Ordinator allersist igientager
det saaledis:

Amen i JEsu Navn/
Amen!

Strax derpaa begyndis den Psalme:

Nu bede vi den H: Aand etc.

Og imidlertid det første Vers syn-
gis/falder Ordinator paa Knæ paa en
liden Skammel strax for Alteret/
og de andre Præster tillige omkring
Alteret lige hos Ordinatum, somme
paa den ene Side af hannem/og som-
me paa den anden Side/ og gjøre de-
ris Bøn til Gud/ at dette/ som nu er
forrettet/ maa naadelig stadfæstis af

han-

hannem til hans allerhelligſte Navns Ære og den Chriſten Kirkis ſtore Nytte og Forfremmelſe.

Siden ſtaa de alle ſamtlig op/ og gaar Ordinator førſt ned for Alteret bag Koret/ derefter følger hand/ ſom er ordineret, og efter hannem ſamtlige Præſterne/ hver i ſit Stæd/ hvor de igien afføris Meſſeklæderne/ og ſaa ynſke ſtrax/ den ene efter den anden/ Ordinato til Lykke i dette hellige Guds Kald/ ſom hand nu er indviet til/ førſt Ordinator, og ſiden Præſterne efter hannem.

Siden gaar en hver ned i ſit Stæd i Kirken for at høre Prædiken/ ſom Ordinatus da forretter det korteſte ſkee kand/ paa det Menigheden ikke for længe ſkal opholdis.

Efter Prædiken communicere

begge Bisperne tilsammen/ baade Ordinator og Ordinatus, og det allene førend de andre Communicantes sig nedsette. Siden gaa de med hinanden ind i en Stol strax ved Alteret/ og/naar Communionen er til Ende/ gaa de atter tilsammen frem for Alteret/ og stode der paa Knæ / den Stund begge Collecter, baade den som hører til Communionen og den før indførte om Ordets Tienere tillige med Velsignelsen læsis.

Saa gaa de hver til sit Sted / og efterat de have forrettet deris Bøn til Gud / følger Ordinator og de andre / som Dagen tilforn vare indbudne / hannem af Kirken ind i hans Huus/ og ynske hannem der ydermere Lykke og Velsignelse.

Bispe-Vielsen skal være Ende til Klokken er ti.

11. Art.

11. Art.

Om Præste-Vielse.

Fæsterne ordineris det nærreste skee kand / enten Onsdag eller Fredag / hver i sit Stift / i den Cognekirke paa det Sted / hvor Bispen residerer, efter at de af Episcopo loci til det hellige Embede / ere approberede og dygtige befundne / og det paa efterskrevne Maade:

Dagen tilforn blive Byens Præster / hvor Ordinationen skeer / ved Klokkeren tilsagde at møde i Kirken / til den bestemte Tid og være overværendis ved samme Act at befordre den med Bøn og Hænders Paalæggelse:

Naar Ordinationen skal skee/ mø-
de Candidati betimmelig i Kirken bag
Koret/ og der iføre sig de sædvanli-
ge Præsteklæder tillige med en Mæs-
sefiorte/ paa det de kunde være iklæd-
de/ naar det ringer sammen til Præ-
diken/ da Ordinator og de andre Præ-
ster strax komme.

Hvorpaa Messen begyndis for Alte-
ret/ ligesom tilforn er ommælt/ og efter
at Epistelen er oplæst/ træder een af
Medtienerne til den Kirke paa Prædi-
kestolen/ og med saa Ord giver Menig-
heden tilkiende/ at efterdi disse hæ-
derlige Personer N. N. ere lovligen
kaldede til det hellige Prædike-Embe-
de i N. N. Sogn/ (Sogner) hvor
fra de og have gode Vidnisbyrd
om deris Liv og Levnet/ og ere af
Bispen der til overhørte/ og dygtige
befund-

besmndne/ da skal de nu i den HErris JEsu Navn til samme hellige Embede efter den Apostoliske Skik med Bøn og Hænders Paaleggelse i Dag ordineris og indviis:

Hvorfor Menigheden formanis at takke Gud inderligen/ som værdigis til endnu paa denne Dag at sende sin Kirke hos os trofaste Lærere og Prædikere/og bede hannem/at hand vil fremdelis i Naade kraftig beskærme og forsvare hende og altid forsyne hende med tro Tienere/ som flittig kunde see paa hans Kirkis Beste/ at vi aldrig maatte savne de Gaver/ som hand har lovet at sende os/ efter hans Bortgang/ særdelis at hand vil meddeele disse/ som nu skal ordineris til dette hellige Kald/ sin Naadis Gave/ at de maa være

mægtige til at udføre det til hans Æris og Rigis Befordring hos os og til mange Menniskers Salighed.

Hvorpaa allersist læsis:

Fader vor etc.

Imidlertid iføret Epilcopus sig de sædvanlige Messeklæder / som er en Messe-Skiorte og en Bispe-Kaabe / og saa snart Præsten har endt sin Tale paa Prædikestolen / triner strax op for Alteret / og begynder:

Veni Sancte Spiritus, &c.

Efter hannem komme Ordinandi og sette sig ordentlig ned paa Knæ for Alteret / dennem følge samptlige Præsterne / hver i sin Orden / som staa fordeelt paa begge sider ved Alteret / ligesom i Bispe-Vielsen.

Mens

Mens Veni Sancte &c. ſyngis/ ligger Ordinator paa ſine Knæ/ og giør ſin Bøn til Gud/ſaa ſtaar hand op igien og ſiger:

Emitte Spiritum tuum, Domine, & creabuntur.

Koret ſvarer:

Et renovabis faciem terræ.

Saa læſer Biſpen den ſædvanlige Collect paa Latin/ ligeſom i Biſpe-Vielſen:

Oremus.

DEus, qvi corda fidelium Sancti tui Spiritus illuſtratione docuiſti, &c.

Derefter vender Biſpen ſig om til Ordinandos og oplæſer den ſædvanlige Text af Paulo/ſaaledis ſigendis:

Denne hellige Text/ſom udi ſaadan hellig Indvielſe pleier at oplæſis/ haver beſtrevet Apoſtelen St. Po-

vel

vel og lyder af Skrivelsen til Titum i det første Capitel saaledis:

Derfor lod jeg dig blive i Creta/ at du skulde det etc.

Siden forklarer Bispen den gandske kortelig og med saa Ord omsider applicerer det paa dem / som ordineris; Men dersom Bispen tager sig en anden Text for at forklare/som handler om det hellige Embede/ da læser hand den strax op efter den første og saa kortelig udlægger den/ som sagt er.

Dernest lægger hand dennem for/og befaler dennem / at de prædike Guds Ord reent og purt / ligesom det findis

i de

i de Prophetiske og Apostoliske Skrifter / retsindeligen forrette og udvcele de tvende høiværdige Sacramenter aldelis efter Christi egen Indstiftelsis Maade / flittig formane deris Tilhørere til en sand og alvorlig Pœnitense / Lydighed imod deris rette Øvrighed / Barnhiertighed imod de Elendige / og Kierlighed imod deris Jevn-Christen og Næste / og / at de for alle Ting beflitte sig paa at være gode Exempler for dennem i Omgængelse / i Kierlighed / i Aand / i Tro / i Kydskhed og alle Christelige Dyder.

Efter alt dette siger Bispen til dennem:

Love I mig dette paa mit Embedis vegne / at I med et gudeligt Forsæt vil fuldkomme det af den Naade / som Gud eder vil forleene!

Hvortil Ordinandi svare med lydelig Røst for alt Folket/ Ja.

Derpaa siger Bispen ydermere:

Saa giver mig der paa eders Hænder. Da staa de op / og give først Bispen Haand og siden alle de hosstaaende Præster.

Der efter sette de sig ned igien paa Knæ for Alteret / ligesom tilforn/ og da overleverer Bispen dennem det hellige Embede med Bøn og Hænders Paaleggelse saaledis sigendis:

Saa overantworder jeg eder nu det hellige Præste- og Prædike- Embede efter den Apostoliske Skik i Navn Gud Faders / Søns og Hellig Ands / og giver eder Magt og Myndighed her efter / som rette

rette Guds og JEsu Christi Tienere/ at prædike Guds Ord hemmelig og aabenbare udi Kirken/ at uddeele de høj-værdige Sacramenter efter Christi egen Indstiftelse / at binde Synden paa den Halstarrige/ og løse den paa den Bodfærdige / og ellers alt hvis dette Guds hellige Kald vedkommer/ efter Guds Ord og voris Christelig Ekik og Brug.

Og/ at Gud almægtigste vil dog for JEsu Christi Skyld selv danne og duelig giøre eder til dette hellige Embede/ at I med al Aarvaagenhed og en alvorlig Flid i et ustraffeligt Liv og salig Undervisning maa adspørge Christi Navns Ære til hans Kirkis Forbedring hos os/ da ville vi samptlig formane hannem med JEsu Christi egen Bøn sigendis:

(Her legger Biſpen ſin Haand paa deris Hoveder / og ſtrax træde ſamptlige hosſtaaende Præſter tilſammen / og legge tillige deris Hænder paa dennem / mens Biſpen læſer efterſkrevne Bønner.)

Fader vor du ſom eſt etc.

Lader os fremdelis bede:

Almegtigſte ævige Fader / ſom haver etc.

Ligeſom i Biſpe-Vielſen.

Siger alle hertil af Hiertet: Amen!
Saa ſvare alle Præſterne: Amen!
Biſpen ſlutter allerſiſt og ſiger:

Amen i Jeſu Navn / Amen!

Derpaa begyndis ſtrax:

Nu bede vi den H: Aand etc.

Og imidlertid det første Vers syn-
gis/ falder Biſpen paa ſine Knæ for
Alteret/ og giør ſin Bøn og Taksigel-
ſe til Gud for den Forretning / men
ingen af de andre Præſter falder her
paa Knæ/ ſom i Biſpe-Vielſen.

Saa gaar Biſpen fra Alteret ned
bag i Koret/ efter hannem Præſterne/
og ſiden de/ ſom ere ordinerede, hvor
Biſpen og ſamptlige Præſter ynſke
dennem Lykke og Velſignelſe: Der-
efter forrettis Prædiken af en af den-
nem/ ſom ere ordinerede, og de andre
ſidde under Prædiken i en dertil for-
ordnet Stol oppe i Koret.

Efter Prædiken forrettis alting med
ordinerede Præſter / ligeſom med
Biſperne/ undtagen at Biſpen ikke
communicerer med dennem/ og in-

gen Proces ſteer med dennem af Kir-
ken/ſom med Biſperne/ naar de viis.
Siden tagis de fuldkomeligen i Eed
af Biſpen/ og derpaa forſtiffis ſtrax
med Biſpens Brev til de Menigheder/
ſom de ere kaldede til/hvor en hver af
ſin Provſt første Søndag/ eller Høj-
tids-Dag indſættis/ſom da efter Præ-
diken oplæſer for Menigheden baade
deris Kalds-Brev/ſaa og Biſpens Col-
lats-Brev/og ellers taler deris beſte for
menige Tilhørere/og formaner dem til
Kierlighed/ Lydighed/ Samdrægtig-
hed og Gudfrygtighed/paa det alting
maa ſkee Guds allerhelligſte Navn til
Ære/ og dennem paa begge ſider til
en god Samvittighed paa Dommens
Dag/og deris ævige Salighed!
Er ikkun een at ordinere, da veed Bi-
ſpen ſelſen derefter at indrette.

XI. Ca-

XI. Capitel
Hvorledis Prov-sterne bestikkis.

EN Præst/ som af sampt-lige Herrets Præsterne med deris Bisp er udvalt til at være Provst udi det Herret/ bliver af Bispen til det første Landemode saaledis dertil indsat.

Naar Prædiken/ som en af Prov-sterne pleier at forrette/ er ude/ gaar hand op for Alteret / og der kom-mer da Bispen til hannem / og i de andre Provsters Nærværelse hol-der en liden Tale til hannem paa La-tin/ og tager hannem saa i Eed/ hvil-ken hand aflegger paa sine Knæ med lydelig Røst.

Der

Derefter staar hand op igien/ og strax creerer Bispen hannem til Provst i det Herret / som hand er udvalt til/ og det i den Hellig Trefoldigheds Navn/ Sud Faders/ Sons og Hellig Ands.

Allerfist forrcholder hand hannem gandske fortelig hvad hannem i dette hans Embede fornemmelig paaligger/ og saa med et lidet Ynske dimitterer hannem. Siden gaar hand med de andre Provster paa Landemode/ hvor Bispen giver hannem sit Sæde iblant Provsterne.

Udi Norge forholdis hermed / som Loven formælder og sædvanligt været haver.

Eder

Derne /
Som de Geistlige giøre
for deris Biskop / hver ef-ter sit Kald.

Juramentum creandi Præpositi:

EGo N. N. electus Præpositus N. sanctè juro & in conspectu Dei testor, qvòd velim partes officii mei, piè tueri, nec qvidquam intermittere, qvod à Præposito ullo ure exigi possit, &

Primò quidem juro, ac religiosè testor, qvòd velim esse fidelis Episcopi οὐπεργὸς, sanam doctrinam verbo divino & libris nostrarum Ecclesiarum symbolicis comprehensam religiosâ industriâ propagare, disciplinam ecclesiasticam prudenter urgere, Pa-

ſtores, Sacellanos, Diaconos, & alios noſtri ordinis mihi ſubjectos officii, ſi qvidqvam alienum ab officio admittant, ἄνευ προσωποληψίας monere; caſus conſcientiæ omnes ad Epiſcopum referre, errata, imprimis qvæ cum ſcandalo conjuncta ſunt, ſine metu offenſæ Epiſcopo meo detegere; Scholarum meæ inſpectioni ſubjectarum juventutem ſæpisſimè viſere, & examinare: hoc denìq; ſtudioſè agere, ut juventus & verba & ſenſum Catecheticæ doctrinæ fideliter imbibat.

Secundò teſtor, quòd velim ipſe Paſtoribus, Sacellanis, Diaconis, & noſtri ordinis aliis laudabili doctrinæ & piæ vitæ exemplo prælucere.

Tertiò juro, quòd pro virili velim jura ac privilegia ordinis noſtri piè tueri, juſtiam ſine præjudicio ac affectibus cuivis adminiſtrare, nec quenqvam conſiliô aut auxiliô deſtituere, qvi ſe ordinationi Eccleſiaſticæ decenter ſubmiſerit.

Qvartò, Sanctè recipio me ſedulò curaturum, ut quæ lex & conſtitutiones Regiæ acta ſynodica præſcripſerint ordinis ſacri

homi

hominibus facienda, non negligantur, ſic me Deus adjuvet & ſanctum ejus verbum.

Juramentum, quod in timore Domini præſtabunt, qui muneri Eccleſiaſtico initiabuntur.

EGo N.N. juro & in conſpectu Dei ſanctè teſtor ac conſcientia Primò, me in corde certum eſſe, quod ad ſacrum hocce munus legitimè vocatus ſim, ita ut nullîs uſus ſim mediîs divinitus prohibitis ſive occultè ſive manifeſtè, huic officio ut præficerer.

Secundò promitto, me ſummâ diligentiâ allaboraturum, ut doctrina cœleſtis comprehenſa ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis & libris Eccleſiarum Danicarum Symbolicis auditoribus fideliter inſtilletur, ſacramenta ad normam â Chriſto præſcriptam decenter ac devotè adminiſtrentur, Diſciplina Eccleſiaſtica diligenter exerceatur, Catechetica

chetica doctrina urgeatur; Ceremoniæ in Ecclesia receptæ observentur, nec quidquam contra Constitutiones Ecclesiasticas admittatur.

Tertiò seriò ac Sanctè voveo, quòd non tantùm velim fugere & detestari doctrinam verbo Divino adversam, sed etiam velim eandem pro virili impugnare sangvinem potius fusurus, qvâm dogmata falsa ac fanatica approbaturus.

Qvartò legam studiosissimè monumenta sacra, ac recolam, eâ quâ par est diligentiâ articulos fidei, non passurus ullum effluere diem, quo lectioni sacræ aliquid temporis non impendatur, modò per valetudinem ac inevitabilia impedimenta liceat.

Qvintò vitam vivam, Ministro verbi Divini dignam, sedulò allaboraturus, ut laudabili pietatis, probitatis & sanctitatis exemplo auditoribus præluceam, ne unquam vel gloriæ Dei, vel sacro huic & venerando ordini ex dedita opera sim futurus dedecori.

Sextò & ultimò recipio ac religiosè promitto, qvod præter obœdientiam seculari

Magi-

Magistratui debitam, velim meo Episcopo, ut & Præposito omne licitum obsequium præstare, imperata paratissimo animo facere, & cum Collegis ac in Christo fratribus ita conversari, ut nemo de me justè qveri possit, aut debeat.

Qvæ omnia ac singula tam verè promitto me servaturum, Qvam verè & ex animo cupio, ut me Deus suo sancto Evangelio juvet.

Juramentum Rectoris Scholæ.

EGo N.N. juro & in conspectu Dei sanctè promitto Primo, me officium Rectoris mihi demandandum diligenter & pro virili acturum in Dei gloriam & Scholæ hujus honorem, atq; ædificationem, ita ut lingvarum & Artium necessariarum principia imprimis præcipua pietatis & Christianæ Religionis elementa juxta præscriptas Scholæ metas Discipulis fideliter tra-

dantur, & quantum fieri poteſt, apud eos in ſuccum ac ſangvinem convertantur.

Secundò voveo, me vitam hôc officiô dignam inſtituturum, ſeduloq; allaboraturum ut laudabili pietatis, probitatis, induſtriæ & ſanctitatis exemplo docentibus aliis juxta ac diſcentibus in hac Schola præluceam.

Tertiô loco religioſè recipio, me bona Scholæ, & beneficia diſcentibus deſtinata, eâ, qvâ par eſt, fide & integritate, adminiſtraturum, ut ſine proprii privatiqve lucri mei cupiditate inter pauperrimos & optimæ ſpei Diſcipulos ſanctè deſtribuantur.

Qvartò & ultimò promitto, me Superioribus meis & nominatim hujus Diœceſeos Epiſcopo, omne licitum obſequium præſtaturum, cumq; aliis, præſertim Collegis, in docendo ita converſaturum, ut nemo de me juſtè queri poſsit, aut debeat.

Quæ omnia ac ſingula tam verè promitto, me ſervaturum, quàm verè & ex animo cupio, ut me Deus ſanctô ſuô Evangelio juvet.

En Degns Eed.

EG N. N. kaldet til at være Degn i N. Sogn sværer og lover/

1. At Jeg vil med al gudelig Flid lære Ungdommen D: Morten Luthers lille Catechismum udi sine Ord og Forklaring/ligesom det mig anbefalet vorder/ og H. Kongl. Majest. Lov mig tilholder.

2. At Jeg vil saa vare paa mit Embede/ inden og uden Kirken udi en sand Gudfrygtighed med Bøn og Paakaldelse/ og saaledis mit Liv og Levnet fremdrage/ at ingen næst Guds Hielp skal tage Forargelse af mig/eller have Aarsag at tale ilde om denne Orden for min Skyld.

3. At Jeg vil findis min Sogne-Præst/ Provst og Biskop/ som min Geistlig Øvrighed/ hørig og lydig i alt det/ som Christeligt og ret er/ Saa sandt hielpe mig Gud og hans hellige Ord.

:(o):

Register
Over
Rituales Capitler
og hvert Capitels
Artikler.

Rituales Capitler ere XI.

I. Capitel
Om Guds Tieneste i Kir-
ken med Læsning/ Bøn/ Sang/
Messen for Alteret og Prædiken.
Holder II. Artikler: Pag.
I. Art: Om Sondagen og Helligdage. 2
II. Art: Om Fredagen og Onsdagen. 42

II. Capitel
Om Daaben.
Holder IV. Artikler.
I. Art: Om Børne-Daaben = 53

II. Art.

:(O):

pag.

II. Art: Om Hiemmedøbte Børn 73
III. Art: Om Hitte-Børn = = 80
IV. Art: Om Voxne Menniskers Daab 84

III. Capitel

Om Barselqvinder /

Jordemødere og Qvindernis Kirkegang efter deris Barselseng.

Holder III. Artikler.

I. Art: Om Barselqvinder = = 97
II. Art: Om Jordemødere = = 103
III. Art: Om Qvindernis Kirkegang efter deris Barselseng = 118

IV. Capitel

Om Skriftemaal og Afløsning.

Holder II. Artikler.

I. Art. Om lønlig Skriftemaal og Afløsning = = = = 143
II. Art. Om aabenbare Skriftemaal og Afløsning = = = 150

V. Capitel pag.
Om Christi Naderis Sacramente 159
VI. Capitel
Hvorledis med Anfægtede/ Besatte/ Fangne og Misdæde-re skal omgaais.
Indeholder IV: Artikler.
I. Art. Om Syge = = = 169
II. Art. Om Anfægtede = = 193
III. Art. Om de Besatte og dennem/ som i een/ eller anden Maade plagis af Dievelen/ eller hans onde Redskab = = = = 226
IV. Art. Om Fanger og Misdædere 245
VII. Capitel
Om Bandsettelse og Af-løsning af Band.
Holder II. Artikler.
I. Art. Om Bandsettelse = = 273
II. Art. Om Afløsning af Band = 280

VIII. Ca-

VIII. Capitel pag.
Om Egteskab 308
IX. Capitel
Om Lig og Begravelse. 326
X. Capitel
Om Bispe- og Præste-Vielse.
Haver II. Artikler:
I. Art. Om Bispe Vielse = = 337
II Art. Om Præste-Vielse = = 348
XI. Capitel
Hvorledis Provsterne
bestikkis = = 374

EXTRACT

Af Hans Kongl. Majest. allernaadigste Privilegio,

HAns Kongelig Majestet haver allernaadigst bevilget Estats- og Cancellie-Raad saa og Cammer- Secreterer Caspar Scholler til Lellinge og Spangager Gaarde og hans Arvinger/ eller hvem hand/ eller de/ denne Frihed skulle ville overdrage/ dette Ritual i Dansk/ og ellers i hvad andet Tungemaal den skulle blive oversat paa/ alleene at maa lade trykke og sal holde udi tredive Aars Tid/ fra Publicationens Dato at regne/ og/ om nogen anden skulle inden forskreven Tids Forlob fordriste sig det/ enten her at eftertrykke/ eller trykt at indføre/ eller sal at holde/ da skal hand have forbrut alle de Exemplarier/ hand kand have med at fare/ og give til Straf for hvert Exemplar/ hand saaledis betreffis med/ Et Tusind Rix Daler til lige Deele imellem bemælte Estats-Raad/ de Fattige og Angiveren/ og derforuden/ som Kongens Mandaters motvillige Overtræder/ være General Fiscals Tiltale undergiven.

Kiøbenhavn
Trykt af H. Kongl. Højh. privil. Bogtr.
Joachim Schmiedtgen/ 1685.